

Zesde jaargang, 2017,
nr. 7 (juli)

Rechtspraak Europa

In één klik verbonden met Europa

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU). Kernredactie: Marc de Werd, Joanne Bik, Nadine Laatsch en Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Dorien Boessenkool, Floris Dudok van Heel, Louisa Klop, Nienke de Visser en Mirjam Winkels.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak ([LBVr](#)), en wordt gepubliceerd op het weblog [European Courts](#), op de [website van de rechtspraak](#) (inclusief archief), en op [Intro Europees recht](#) (alleen intern).

Het archief is te raadplegen op [rechtspraak.nl](#).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2017 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam; ©2017 Joanne Bik/LBvR

Volg Rechtspraak Europa op Twitter: [@europeancourts](#) en [@joannebik1](#)

Inhoud

Inhoud.....	2
Leeswijzer	4
Deel 1 – Rechtspraak.....	5
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)	5
Advocatuur	7
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B - C)	8
Asiel, migratie en burgerschap Unie (S - V)	12
Belastingen.....	16
Belastingen – btw (Fi - S)	17
Belastingen – douane en tariefindeling	22
Belastingen – vennootschappen en vrij verkeer kapitaal	22
Beroepskwalificaties	23
Consumenten (C)	24
Detentie en politieonderzoek- en behandeling (S)	26
Diensten, elektronische communicatiediensten	27
Digitale markt	28
Discriminatie (B - C - S)	29
Eigendomsrecht.....	29
Erfrecht	30
Famillieleven (Fa - SZ)	30
Financiële belangen EU.....	31
Financiële diensten en markten (B - S)	32
GBVB en bevrozing tegoeden.....	34
Gehandicapten	34
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)	34
Godsdienstvrijheid (B).....	37
Grondrechten (Handvest) en EVRM	37
Handel en anti-dumping	38
Insolventie.....	39
Institutioneel recht	40
Intellectuele eigendom	42
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken	45
Kansspelen (B -S)	49
Kinderontvoering	51
Landbouw en visserij (B - S)	51
Levenslang	53

LHBT- rechten (C –B –S)	53
Luchtvaart (C)	53
Mededinging	54
Milieu, natuur, duurzame energie.....	54
Ne bis in idem (B – S)	58
Overlevering en uitlevering (S)	60
Prejudiciële procedure HvJ	61
Privacy en persoonsgegevens.....	61
Procesrecht en recht op eerlijk proces – algemeen.....	63
Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht	63
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel	63
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	64
Recht op leven	66
Schengen (B – S)	66
Staatssteun	67
Staatsgreep Turkije.....	68
Strafrecht	68
Tabak.....	68
Terrorisme.....	69
Toegang tot documenten (B).....	69
Vervoer	70
Verzekeringen (C).....	70
Vrij verkeer.....	71
Vrijheid van meningsuiting (S)	72
Vrijheid van vereniging.....	74
Witwassen (S)	75
Deel II - Algemeen	75
Algemeen	75
Cursus en opleiding.....	75
Nieuwsbrieven.....	77
NL prejudiciële verwijzingen.....	77

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- **Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.**
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Deel 1 – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-296/15 – Medisanus – Slovenië – ECLI:EU:C:2017:431 – arrest

Richtlijn 2004/18/EH verzet zich tegen nationale regeling die vereist dat ziekenhuizen prioritair worden bevoorrad met geneesmiddelen die uit nationaal plasma zijn vervaardigd

Richtlijn 2004/18/EG. Artikelen 34 en 36 VWEU. De zaak gaat over de regelmatigheid van een clause in het bestek betreffende een procedure voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor de levering van geneesmiddelen. Het ziekenhuis heeft een procedure voor de gunning van een overheidsopdracht ingeleid met het oog op de aankoop van twee soorten van uit plasma afkomstige geneesmiddelen. In het bestek was gepreciseerd dat de geneesmiddelen die voorwerp van die **opdracht waren, moesten zijn „verkrege uit Sloveens plasma”**. **Op vraag van een ondernemer is als rechtvaardiging voor deze eis verwezen naar het beginsel van prioritaire bevoorrading met geneesmiddelen die industrieel zijn vervaardigd op basis van in Slovenië ingezameld plasma, zoals neergelegd in artikel 6, lid 71, van de geneesmiddelenwet.** Omdat zij bezwaar had tegen het vereiste van de nationale oorsprong van de uit plasma bereide geneesmiddelen, heeft Medisanus het ziekenhuis verzocht van dit vereiste af te zien en het bestek dienovereenkomstig te wijzigen.

Hof: Artikel 2 en artikel 23, leden 2 en 8, van richtlijn 2004/18/EG, alsmede artikel 34 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 36 VWEU, verzetten zich tegen een clause in het bestek van een overheidsopdracht die, overeenkomstig de wetgeving van de lidstaat waaronder de aanbestedende dienst valt, vereist dat uit plasma bereide geneesmiddelen, die voorwerp van de overheidsopdracht in kwestie zijn, vervaardigd zijn op basis van plasma dat in die lidstaat is ingezameld.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 21 juni 2017 – Zaak C-178/16 – Impresa di Costruzioni Ing. E. Mantovani en Guerrato – Italië – ECLI:EU:C:2017:487 – conclusie

Is Italiaanse wet waarbij overheidsopdrachten niet verleend mogen worden aan personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld verenigbaar met richtlijn 2004/18/EG?

Richtlijn 2004/18/EG. De Italiaanse wetgeving inzake overheidsopdrachten verbiedt opdrachten te gunnen aan personen die zijn veroordeeld **wegens ernstige, jegens de staat „of de Gemeenschap”** gepleegde strafbare feiten die in strijd zijn met hun beroepsgedragsregels. Dit verbod geldt ook voor ondernemingen wier bestuurders strafrechtelijk zijn veroordeeld voor dergelijke feiten, tenzij die ondernemingen aantonen dat zij zich volledig en daadwerkelijk hebben gedistantieerd van de strafbare gedraging van hun bestuurders. De Italiaanse Raad van State moet beslissen in een hoger beroep tegen een uitspraak die het besluit van een aanbestedende dienst om een inschrijvende onderneming, wier bestuurder was veroordeeld wegens een van die strafbare feiten, uit te sluiten van een aanbesteding bevestigt. Voor de beslechting van dit geschil vraagt hij het Hof, kort gezegd, of de Italiaanse rechtsregel op grond waarvan deze uitsluiting plaatsvond verenigbaar is met richtlijn 2004/18/EG.

A-G: Artikel 45, lid 2, onder c), d) en g), en lid 3 van richtlijn 2004/18/EG verzet zich niet tegen een regel van nationaal recht die de aanbestedende dienst toestaat:

– een aan de bestuurder van een inschrijvende onderneming opgelegde strafrechtelijke veroordeling wegens een met zijn beroepsgedragsregels strijdig strafbaar feit in aanmerking te nemen wanneer zijn mandaat minder dan een jaar voor de bekendmaking van de aankondiging van de aanbesteding is beëindigd, ook indien de veroordeling op dat tijdstip niet onherroepelijk was;

– die inschrijvende onderneming van deelneming aan de opdracht uit te sluiten omdat zij zich niet volledig en daadwerkelijk heeft gedistantieerd van de desbetreffende gedragingen van de strafrechtelijk veroordeelde bestuurder.

- Interesting AG Opinion on treatment of on-going criminal cases & self-cleaning under 2004 rules (C-178/16) ([how to crack a nut](#))

PREJUDICIÈLE VERWIJZING – 1 juni 2017 – zaak C-216/17 - Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato - Antitrust et Coopservice*

Raamovereenkomst

Richtlijn 2004/18/EG. Richtlijn 2014/24/EU. Verzoekster is de Italiaanse mededingingsautoriteit. De zaak betreft een aanbesteding van een eenheid van de nationale gezondheidsdienst SSN, een **zogenaamde ASST. Deze ASST's waren voor wat aanbestedingen betreft gebonden aan de wettelijke** regelingen die de omzetting zijn van richtlijnen 2004/17 en 2004/18. Om kosten te besparen zijn de ASST's wettelijk verplicht via aankoopcentrales in te kopen. Door een van verweersters ASST Garda wordt via een niet-openbare procedure een opdracht voor inzameling en verwerking van afval gegund aan een tijdelijk **ondernemingsverband. In het bestek van de opdracht is een clause 'uitbreiding van de overeenkomst' opgenomen met het oogmerk de vraag (met die van andere ziekenhuizen) te** bundelen en zo te voldoen aan de gezamenlijke inkoopplicht. Aanvaarding van de clause is niet verplicht en wordt in een aparte overeenkomst opgenomen. De clause bevat een lijst van ondernemingen die een beroep op de uitbreidingsclause kunnen doen. ASST Valcamonica maakt gebruik van de clause door zich bij de raamovereenkomst aan te sluiten voor reinigingsdiensten in de periode 2016 – 2021. Er wordt geen aparte aanbestedingsprocedure gevolgd. Tegen dat besluit wordt beroep ingesteld, onder meer door verzoekster.

PREJUDICIÈLE VERWIJZING – Duitsland – 26 juni 2017 – zaak C-266/17 – Verkehrsbetrieb Hüttebräucker et BVR Busverkehr Rheinland*

Onderhands gunnen; inhouse; openbaar vervoer; contracten voor dienstenconcessies

Verordening (EG) nr. 1370/2007. Verweester, een regionaal publiekrechtelijk lichaam, kondigt in het PbEU aan op grond van artikel 7, lid 2 van verordening 1370/2007 openbare personenvervoersdiensten onderhands te gunnen aan een interne exploitant op zijn grondgebied, met uitgaande lijnen naar naburige gebieden, overeenkomstig artikel 5, lid 2 van de verordening. Verzoeksters komen daartegen op wegens schending van zowel Duits als EU-recht. De beoogde interne exploitant is een lokale personenvervoerder RvK, waarin verweester indirect deelneemt. RvK verricht op grond van eerdere opdrachten uit de tijd van vóór de inwerkingtreding van verordening 1370/2007 openbare personenvervoersdiensten voor verweester alsmede voor andere direct of indirect deelnemende overheden. De verwijzende rechter geeft aan dat in de nationale rechtspraak verschillend wordt geoordeeld over de toepasselijkheid van verordening 1370/2007 op opdrachten voor diensten die niet de vorm aannemen van een contract voor een dienstenconcessie. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-292/15 Hörmann Reisen

PREJUDICIÈLE VERWIJZING – Duitsland – 26 juni 2017 – zaak C-267/17 – Rhenus Veniro*

Onderhands gunnen; inhouse; openbaar vervoer; contracten voor dienstenconcessies

Verordening (EG) nr. 1370/2007. Verweester, een regionaal publiekrechtelijk lichaam, heeft in het PbEU het besluit bekendgemaakt tot onderhandse gunning van openbare personenvervoersdiensten overeenkomstig artikel 5, lid 2 van verordening 1370/2007 aan Westverkehr GmbH. Het betreft het hele openbaar vervoernetwerk inclusief uitgaande lijnen voor een periode van 120 maanden. Verweester heeft tezamen met andere publiekrechtelijke lichamen een groep gevormd, AVV, waarvan de leden in de zin van artikel 5, lid 2 van verordening 1370/2007 bevoegd zijn openbare dienstcontracten onderhands aan een interne exploitant te gunnen. Interne exploitanten mogen openbare personenvervoersdiensten verrichten op het grondgebied van alle leden van het AVV, die verder gaan dan uitgaande lijnen. Onderhandse gunningen zoals hierboven bedoeld worden geacht te zijn besloten door alle leden van het AVV. Westverkehr liet voorheen de vervoersdiensten grotendeels uitvoeren door haar 100% dochter KVH en was dit voor deze procedure ook van plan. In de loop van de beroepsprocedure wordt de fusie van verweester en aangekondigd. Verzoekster

heeft bezwaar gemaakt tegen de beoogde onderhandse gunning. Bij de verwijzende rechter stelt verzoekster dat de uitspraak van de rechter in eerste aanleg onjuist is omdat artikel 5, lid 2 van verordening 1370/2007 in casu niet van toepassing zou zijn: het gaat hier om contracten voor dienstenconcessies. Evenmin zou zijn voldaan aan de vereisten van artikel 5, lid 2 omdat verweester **als lid van het AVV niet tot onderhandse gunning bevoegd is, het betreft een 'overheid als lid van een groepering van overheden'**. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-292/15 Hörmann Reisen

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Griekenland – 30 juni 2017 – zaak C-260/17 – Anodiki Services EPE*

Aanbesteding; uitleg begrip arbeidsovereenkomst

Richtlijn 89/665/EG. Richtlijn 2004/18/EG. Richtlijn 2014/24/EU. Verzoekster is een particuliere onderneming die onder andere catering- en schoonmaakdiensten in openbare ziekenhuizen aanbiedt. Verweerders behoren tot de ziekenhuizen waarmee zij overeenkomsten hebben gesloten. Bij bestreden besluiten hebben de verweerders een procedure ingeleid om privaatrechtelijke overeenkomsten te sluiten met personeel voor het verrichten van diensten. De aan de orde zijnde arbeidsovereenkomsten zijn gesloten op basis van een vooraf vastgelegde procedure voor de rangschikking van de kandidaten, waarvoor criteria worden toegepast zonder dat er persoonlijk contact tussen de werkgever en de sollicitant is gedurende de selectiefase. Betwijfeld moet worden **of dergelijke overeenkomsten „arbeidsovereenkomsten” zijn voor de toepassing van voormelde bepaling van richtlijn 2014/24**. Ook rijst de vraag of de bestreden besluiten, waarbij is besloten de procedures in te leiden voor het sluiten van overeenkomsten die worden geacht te zijn uitgesloten **van het toepassingsgebied van richtlijn 2014/24 omdat zij „arbeidsovereenkomsten” zijn, krachtens richtlijn 89/665 aan rechterlijk toezicht zijn onderworpen**. De beantwoording van die vraag is bepalend voor de aard en de omvang van de rechterlijke bescherming (waaronder de bewarende maatregelen) en voor de bepaling van de bevoegde rechter voor de verdere behandeling van de zaak. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: Commissie/Duitsland C-480/06; Sea C-573/07; CoNISMa C-305/08; Commissie/Duitsland C-271/08; Commissie/Ierland C-226/09; Belgacom C-221/12; Datenlotsen Informationssysteme GmbH C-15/13; Undis Servizi C-553/15.

OVERIG

- 1 juli 2017: alle Europese aanbestedingen digitaal ([Europa decentraal](#))
- Some thoughts on the transposition of the concessions directive after a comparative conference in Brescia; Een conferentie over de implementatie van richtlijn 2014/23 in o.a. België, Spanje, Nederland, het VK en Italië ([how to crack a nut](#))

Advocatuur

EHRM – ARREST - Jankauskas en Lekaviciene t. Lithouwen – 27 juni 2017 – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0627JUDO05044609

De weigering om twee advocaten in te schrijven in de lijst van de Orde van Advocaten is niet in strijd met artikel 8 EVRM.

Artikel 8 EVRM. Het Hof heeft een oordeel gegeven in twee zaken betreffende het toetreden van verzoekers tot de Orde van Advocaten. De eerste verzoeker, de heer Jankauskas, werd van de lijst van advocaat-stagiaires gehaald toen bleek dat hij een veroordeling op zijn naam had staan en deze veroordeling had verzwegen bij het indienen van de aanvraag om op de lijst te komen. De tweede verzoekster, mevrouw Lekaviciene, werd geweigerd opnieuw tot de lijst van praktiserende advocaten toe te treden, omdat ze eerder was veroordeeld voor oplichting van het gefinancierde rechtsbijstandssysteem. Beide verzoekers klagen bij het Hof dat het verbod om hun beroep uit te oefenen in strijd is met het recht op hun privéleven. Het Hof concludeert allereerst dat de uitsluiting van verzoekers van de lijst van de Orde van Advocaten inderdaad een inbreuk vormt op hun recht op privéleven, omdat het invloed heeft op hun professionele reputatie en relaties. De inbreuk was echter gerechtvaardigd omdat deze in overeenstemming was met de wet, de maatregel een legitiem doel diende en deze noodzakelijk was in een democratische samenleving. Het Hof achtte daarbij van belang dat het noodzakelijk is de rechten van anderen te beschermen door een goed en werkend rechtssysteem te waarborgen.

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers (B – C)

HvJ – ARREST – 22 juni 2017 - zaak C-126/16 – Federatie Nederlandse vakvereniging – Nederland – Rechtbank Midden-Nederland – ECLI:EU:C:2017:489 – persbericht – arrest

De rechten van werknemers bij overgang van ondernemingen kunnen van toepassing zijn bij de sluiting van een „pre-pack” na een faillissement

Richtlijn 2001/23/EG. Tot aan zijn faillissement was het Nederlandse bedrijf Estro Groep het grootste kinderopvangbedrijf in Nederland. Op 5 juli 2014 is het faillissement van Estro Groep uitgesproken. Diezelfde dag is een pre-pack ondertekend tussen de curator en Smallsteps. Een pre-pack beoogt tot in de kleinste details de overdracht van de onderneming voor te bereiden om na de faillietverklaring een snelle doorstart mogelijk te maken van de levensvatbare onderdelen van de onderneming, teneinde op die manier de onderbreking te vermijden die het gevolg zou zijn van de plotselinge stopzetting van de activiteiten van die onderneming op de datum van de faillietverklaring, zodat de waarde van de onderneming en de werkgelegenheid behouden blijven. Op 7 juli 2014 zijn alle werknemers van Estro Groep door de curator ontslagen. Aan circa 2 600 voormalige werknemers van Estro Groep heeft Smallsteps een nieuwe arbeidsovereenkomst aangeboden en meer dan 1 000 werknemers zijn uiteindelijk ontslagen. De Federatie Nederlandse Vakvereniging (FNV), een Nederlandse vakbond, en vier werkneemsters die werkzaam waren in door Smallsteps overgenomen kinderopvangverblijven, maar aan wie na de faillissementsverklaring van Estro Groep geen nieuwe arbeidsovereenkomsten waren aangeboden, hebben een procedure aanhangig gemaakt bij de rechtbank Midden-Nederland. Volgens hen moet Richtlijn 2001/23/EG, die beoogt werknemers te beschermen, met name door het behoud van hun rechten veilig te stellen bij overgang van een onderneming, worden toegepast op de tussen Estro Groep en Smallsteps gesloten pre-pack. Aldus moest ervan worden uitgegaan dat de vier werkneemsters thans van rechtswege in dienst van Smallsteps zijn, met behoud van hun arbeidsvoorwaarden.

Hof: Richtlijn 2001/23/EG, en met name artikel 5, lid 1, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat de door de artikelen 3 en 4 van die richtlijn gegarandeerde bescherming van werknemers behouden blijft in een situatie waarin de overgang van een onderneming plaatsvindt na een faillietverklaring in de context van een vóór de faillietverklaring voorbereide en onmiddellijk daarna uitgevoerde pre-pack, in het kader waarvan een door een rechtbank aangestelde „beoogd curator” met name de mogelijkheden onderzoekt van een eventuele voortzetting van de activiteiten van die onderneming door een derde en zich voorbereidt op handelingen die onmiddellijk na de faillietverklaring moeten worden verricht teneinde die voortzetting te verwezenlijken. In dat verband is niet relevant dat de pre-pack tevens de maximalisatie van de opbrengst van de overdracht voor alle schuldeisers van die onderneming beoogt.

- The ECJ in “Estro/Smallstep” on the Dutch pre-pack in relation to article 5(1) of Directive 2001/23: a red flag for the pre-pack as we know it? ([corporate finance](#))
- Het is gedaan met het flits-faillissement in Nederland; Eindelijk is er duidelijkheid over de omstrede ‘pre-pack’: het faillissement waarop direct een doorstart volgt. Het is niet te „rechtvaardigen” dat werknemers van hun rechten „worden beroofd”, vindt het Europese Hof ([NRC](#))
- Geens voert stil faillissement af; Minister van Justitie Koen Geens [België] heeft de invoering van het ‘stil faillissement’ afgevoerd na een Europees arrest. ([standaard.be](#))
- Werknemers beschermd bij doorstart vanuit pre-pack faillissement (NJB)

HvJ – ARREST – 13 juni 2017 – Zaak C-258/14 – Florescu e.a. – Roemenië – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:448 – arrest

Cumulatie netto-overheidspensioen rechter en onderwijsfuncties

Richtlijn 2000/78/EG. Artikel 143 VWEU. Artikel 17 Handvest grondrechten EU. Florescu, Poiană en Bădilă zijn werkzaam geweest als rechter. Na hun toelating tot de rechterlijke macht hebben zij individueel arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd gesloten voor onderwijsfuncties aan de rechtenfaculteit van Sibiu, voor welke functies zij zich via vergelijkende onderzoeken hebben gekwalificeerd. Zij hebben het ambt van rechter dus met de functie van universitair docent

gecombineerd. In de loop van het jaar 2009 hebben die verzoekers hun ambt van magistraat neergelegd, na meer dan 30 dienstjaren. Bij die pensionering hebben zij overeenkomstig wet 303/2004 hun ouderdomspensioen kunnen cumuleren met de inkomsten uit hun werkzaamheid als universitair docent.

Hof: Het memorandum van overeenstemming tussen de EG en Roemenië, is te beschouwen als een handeling van een instelling van de EU in de zin van artikel 267 VWEU, die voor uitlegging aan het Hof kan worden voorgelegd. Het memorandum gebiedt niet de vaststelling van nationale wettelijke bepalingen, op grond waarvan het netto-overheidspensioen niet mag worden gecumuleerd met inkomsten uit werkzaamheden bij openbare instellingen indien dat pensioen hoger is dan het landelijke gemiddelde brutoloon op basis waarvan de staatsbegroting voor de sociale zekerheid is vastgesteld.

Artikel 6 VEU en artikel 17 Handvest grondrechten EU staan niet in de weg aan nationale wettelijke bepalingen, op grond waarvan het netto-overheidspensioen niet mag worden gecumuleerd met inkomsten uit werkzaamheden bij openbare instellingen indien dat pensioen een bepaalde drempel overschrijdt.

Artikel 2, lid 2, onder b), van richtlijn 2000/78/EG is niet van toepassing op de uitlegging van nationale wettelijke bepalingen zoals in het hoofdgeding, volgens welke het daarin vervatte verbod om het netto pensioen te cumuleren met inkomsten uit werkzaamheden bij openbare instellingen indien dat pensioen hoger is dan het landelijke gemiddelde brutoloon op basis waarvan de staatsbegroting voor de sociale zekerheid is vastgesteld, geldt voor beroepsmagistraten maar niet voor personen aan wie een in de nationale grondwet voorzien mandaat is verleend.

HvJ - ARREST - 21 juni 2017 - Zaak C-449/16 - Martinez Silva - Italië - ECLI:EU:C:2017:485 - [persbericht](#) - [arrest](#)

Een derdelander met een gecombineerde werkvergunning heeft in beginsel recht op de sociale uitkeringen van de woon- en werkstaat

Verordening (EG) nr. 883/2004. Richtlijn 2011/98/EU. Martinez Silva, onderdaan van een derde land, woont in de gemeente Genua en is houdster van een gecombineerde werkvergunning met een looptijd van meer dan zes maanden. Als moeder van drie kinderen jonger dan 18 jaar en met een inkomen onder de in de Italiaanse wet neergelegde grens heeft zij in 2014 een aanvraag voor toekenning van een kindertoelage ingediend. Deze is haar geweigerd omdat zij geen EG-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetenen had.

Hof: Artikel 12 van richtlijn 2011/98/EU staat in de weg aan een nationale regeling, op grond waarvan een onderdaan van een derde land met een gecombineerde vergunning in de zin van artikel 2, onder c), van deze richtlijn geen recht heeft op een uitkering als de toelage aan huishoudens met ten minste drie minderjarige kinderen zoals ingesteld bij legge n. 448.

HvJ - ARREST - 22 juni 2017 - Zaak C-20/16 - Bechtel - Duitsland - ECLI:EU:C:2017:488 - [arrest](#)

Pensioen- en ziektekostenverzekeringspremies

Artikel 45 VWEU. Het betreft een geschil tussen enerzijds Wolfram Bechtel en Marie-Laure Bechtel en anderzijds de Duitse belastingdienst over de inaanmerkingneming van door M.-L. Bechtel in Frankrijk betaalde pensioen- en ziektekostenverzekeringspremies bij de vaststelling van hun belastbare inkomen en het op hun belastbare inkomen toepasselijke bijzondere belastingtarief over de jaren 2005 en 2006.

Hof: Artikel 45 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat dit artikel zich verzet tegen regelgeving in een lidstaat, op grond waarvan een in die lidstaat wonende en in de overheidsdienst van een andere lidstaat werkzame belastingplichtige de pensioen- en ziektekostenverzekeringspremies die zijn ingehouden op zijn in de werklidstaat ontvangen loon - anders dan vergelijkbare sociale zekerheidspremies die zijn betaald in zijn woonlidstaat - niet kan aftrekken van de heffingsgrondslag voor de inkomstenbelasting in zijn woonlidstaat, wanneer het loon op grond van het verdrag ter voorkoming van dubbele belasting tussen de beide lidstaten niet mag worden belast in de woonlidstaat van de werknemer en enkel het op overige inkomsten toe te passen belastingtarief verhoogt.

HvJ – CONCLUSIE A-G TANCHEV – 8 juni 2017 – Zaak C-214/16 – King – VK – ECLI:EU:C:2017:439 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Het is onverenigbaar met het EU-recht dat een werknemer eerst vakantie moet opnemen alvorens kan worden vastgesteld of hij recht heeft op behoud van loon

Richtlijn 2003/88/EG. King begon op 1 juni 1999 als verkoper te werken voor SWWL. Hij werd alleen op commissiebasis betaald naargelang de door hem afgesloten verkopen. Hij ontving geen loon voor vakantiedagen. Zijn arbeidsovereenkomst voorzag niet in een recht op vakantie met behoud van loon en bevatte geen bepalingen met betrekking tot jaarlijkse vakantie met behoud van loon. In 2008 bood SWWL King echter een contract als werknemer aan, dat alle rechten omvatte die werknemers genieten, zoals het recht op vakantie met behoud van loon. King gaf er de voorkeur aan om als zelfstandige te blijven werken. King was ononderbroken voor SWWL werkzaam totdat zijn contract bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar op 6 oktober 2012 werd beëindigd. King start een procedure. Indien een werknemer, zoals in casu C. King, door zijn werkgever pas middenin een 13 jaar durend dienstverband, of misschien zelfs in het geheel niet, de mogelijkheid is geboden tot uitoefening van zijn recht op een jaarlijkse vakantie met behoud van loon, kan het recht op vakantie met behoud van loon dan volgens nationaal recht komen te vervallen op grond dat die werknemer niet vóór het einde van zijn dienstverband de nodige stappen heeft ondernomen om van zijn recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon gebruik te maken?

Hof: Het is onverenigbaar met het Unierecht, in het bijzonder met het beginsel van effectieve rechterlijke bescherming, wanneer, in het geval van een geschil tussen een werknemer en een werkgever over de vraag of de werknemer overeenkomstig artikel 7 van richtlijn 2003/88/EG recht heeft op jaarlijkse vakantie met behoud van loon, de werknemer eerst vakantie moet opnemen alvorens kan worden vastgesteld of hij recht heeft op behoud van loon.

Indien een werknemer de jaarlijkse vakantie met behoud van loon waarop hij recht heeft in het jaar ten aanzien waarvan het recht op vakantie is ontstaan, niet of slechts ten dele opneemt, terwijl hij dit wel zou hebben gedaan indien de werkgever niet zou weigeren om hem loon uit te betalen voor de periode waarin hij vakantie zou opnemen, kan de werknemer aanvoeren dat hij zijn recht op vakantie met behoud van loon niet kan uitoefenen, zodat dat recht naar volgende jaren wordt overgedragen totdat hij wel de mogelijkheid heeft om het uit te oefenen.

Bij de beëindiging van het dienstverband heeft een werknemer krachtens artikel 7, lid 2, van richtlijn 2003/88 recht op een financiële vergoeding voor jaarlijkse vakantie met behoud van loon die niet is opgenomen, tot het tijdstip waarop de werkgever de werknemer een adequate mogelijkheid biedt om zijn recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon uit te oefenen. Pas dan kunnen eventueel door de lidstaten opgelegde beperkingen in de tijd en andere beperkingen op de uitoefening van het recht op jaarlijks vakantie met behoud van loon beginnen toepassing te vinden, en zelfs dan alleen indien dergelijke beperkingen binnen de grenzen vallen van de krachtens artikel 7, lid 1, van richtlijn 2003/88 aan de lidstaten toegekende beoordelingsmarge en ook voor het overige in overeenstemming zijn met het Unierecht. Indien op geen enkel tijdstip een adequate mogelijkheid tot uitoefening van het recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon werd geboden, dan is krachtens artikel 7, lid 2, van richtlijn 2003/88 een financiële vergoeding verschuldigd die het volledige arbeidstijdvak bestrijkt tot de beëindiging van het dienstverband. In de omstandigheden van het hoofdgeding is een begrenzing van het overdrachtstijdvak tot 18 maanden na het einde van het vakantiejaar waarin de vakantie was opgebouwd, niet verenigbaar met artikel 7 van richtlijn 2003/88.

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 21 juni 2017 – Zaak C-306/16 – Maio Marques da Rosa – Portugal – ECLI:EU:C:2017:486 – [conclusie](#)

Moet binnen elke periode van 7 dagen wekelijkse rusttijd toegekend?

Richtlijn 2003/88. Richtlijn 93/104/EG. Artikel 31 Handvest grondrechten EU. In de loop van 2008 en 2009 heeft verzoeker soms gedurende zeven opeenvolgende dagen gewerkt. Vanaf 2010 hanteerde Varzim Sol andere werktijdenregelingen, waardoor de werknemers vanaf dan nog gedurende hoogstens zes opeenvolgende dagen werkten. De arbeidsovereenkomst van verzoeker is op 16 maart 2014 geëindigd. Verzoeker heeft tegen Varzim Sol beroep ingesteld om te doen vaststellen dat zijn werkgever hem niet de verplichte rustdagen had toegekend waarop hij krachtens de Portugese wetgeving en de collectieve bedrijfsakkoorden meende recht te hebben. Daarvoor heeft verzoeker schadevergoeding en compensatie gevorderd ter hoogte van de van toepassing zijnde vergoeding voor de extra gewerkte uren tijdens de opeenvolgende zevende dagen waarop hij heeft moeten werken en voor de ontbrekende tweede wekelijkse rustdag en ook voor niet-toegekende

compensatierustdagen wegens overwerk. Moet de wekelijkse rusttijd uiterlijk op de zevende dag die volgt op zes opeenvolgende werkdagen worden toegekend?

A-G: Artikel 5 van richtlijn 93/104/EG, artikel 5 van richtlijn 2003/88/EG en artikel 31 Handvest de grondrechten EU moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet voorschrijven dat de wekelijkse rusttijd ten laatste op de zevende dag aan het einde van een periode van zes opeenvolgende werkdagen wordt toegekend, maar de verplichting inhouden om deze rusttijd binnen elke periode van zeven dagen toe te kennen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 19 juni 2017 – zaak C-252/17 – Vadillo González*

Ouderschapsverlof

Richtlijn 2006/54/EG. Richtlijn 2010/18/EU. Verzoeker heeft zijn werkgever (verweerster) verzocht om dagelijks een uur afwezig te mogen zijn van zijn werk totdat zijn kind negen maanden oud is. Dit is geregeld in de Spaanse wet op het werknemersstatuut (ET). Het verzoek is afgewezen omdat de echtgenoot van verzoeker werkloos is. (en dus voor het kind zou kunnen zorgen). Is dit in overeenstemming met richtlijn 2010/18/EU? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-222/14 Maistrellis

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 22 juni 2017 - zaak C-245/17 – Viejobueno Ibáñez et de la Vara González*

Onderwijs: verschil tussen leraren met tijdelijk dienstverband en leraren met vast dienstverband; discriminatie

Richtlijn 1999/70/EG. Richtlijn 2003/88/EG. Verzoekers zijn als ambtenaren in tijdelijke dienst tewerkgestelde leraren voor een periode van september 2011 tot september 2012. De aanstelling wordt beëindigd per 29 juni 2012. Verzoekers gaan daartegen in beroep. Om uitspraak te doen op **het hoger beroep moet worden bepaald of de beëindiging van de aanstelling van “tijdelijke krachten” vóór het einde van het schooljaar waarvoor zij zijn aangesteld, in strijd is met het in clausule 4 van de raamovereenkomst neergelegde non-discriminatiebeginsel.** Is het einde van de lesperiode van het schooljaar werkelijk een objectieve reden die een verschil in behandeling tussen twee categorieën ambtenaren rechtvaardigt? Is het verenigbaar met het beginsel van non-discriminatie van die als ambtenaren in tijdelijke dienst tewerkgestelde leraren, dat die leraren, wanneer hun aanstelling wordt beëindigd aan het einde van de lesperiode, hun vakantie niet in de vorm van daadwerkelijke rustdagen kunnen opnemen en in plaats daarvan de desbetreffende bezoldiging ontvangen? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: Gavieiro Gavieiro en Iglesias Torres (C-444/09 en C-456/09, EU:C:2010:819, punt 54); Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, punt 65); Diego Porras (C-596/14, EU:C:2016:683, punt 55).

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Griekenland – 30 juni 2017 – zaak C-260/17 – Anodiki Services EPE*

Zie onder: [Aanbesteding en overheidsopdrachten](#)

Aanbesteding: uitleg begrip arbeidsovereenkomst

NOOT – bij HvJ 27 april 2017, zaak C-680/15, C-681/15 Asklepios Kliniken ea.

prof. mr. R.M. Beltzer en mr. B.C.L. Kanen, Overgang van onderneming, Dynamisch incorporatiebeding, Ruimte voor verkrijger om arbeidsvoorwaarden te wijzigen, in: JAR 2017/152, JAR 2017 afl. 8

ONTWERP REGELGEVING EU

- Advies van het Europees Comité van de Regio's — Herziening van de detacheringsrichtlijn, PB C 185 van 9.6.2017
- BNC Fiche: Europese pijler van sociale rechten, Kamerstuk 22112 nr. 2355

LITERATUUR

- I van der Helm, De toepassing van het stakingsrecht sinds het nieuwe beoordelingskader, in: [Tijdschrift voor de Procespraktijk 2017-3](#)
- H. Verschueren, Brexit En sociale zekerheid, Brexit-reeks, [SEW, 2017, nr. 6](#)
- S.A. Durve en A.D. Kamta, De Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de EU: een praktisch overzicht, in: [ArbeidsRecht 2017/31](#)

OVERIG

- **Dombrovskis: 'There is appetite for a pan-European pensions product'** ([euractiv](#))
- Gele kaart tegen EU-plan vaderschapsverlof ([sconline](#))
- Compromis over Detacheringsrichtlijn in zicht ([sconline](#))
- Nederland tegen zzp-bepaling Brussel ([sconline](#))
- Vraagtekens bij Europese plannen voor verlofregelingen ([sconline](#))

Asiel, migratie en burgerschap Unie (S – V)

EHRM – ARREST – 20 juni 2017 – M.O. t. Zwitserland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0620JUD004128216

Uitzetting niet in strijd met artikel 3 EVRM

Artikel 3 EVRM. Geen schending artikel 3 EVRM bij uitzetting naar Eritrea. Geen grond om aan te nemen dat klager vanwege zijn persoonlijke omstandigheden gevaar zou lopen.

EHRM – ARREST – 29 juni 2017 – Alam t. Denemarken – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0606DEC003380915

Uitzetting na veroordeling niet in strijd met recht op familieleven.

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de uitzetting en levenslange verbanning van een van origine Pakistaanse uit Denemarken, bij een veroordeling tot zestien jaar gevangenisstraf voor een verzwaarde poging tot overval, moord en brandstichting. Klager, die bijna haar hele leven in Denemarken heeft doorgebracht en aldaar permanent haar hoofdverblijf had met haar man en twee kinderen klaagt dat haar recht op familieleven is geschonden.

Het hof overweegt dat het geen reden ziet de beslissing van de autoriteiten in haar zaak, waarin alle belangen zijn afgewogen, in twijfel te trekken en verklaart de klacht niet-ontvankelijk.

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 8 juni 2017 – Zaken C-490/16 en C-646/16 – A.S. en Jafari – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:443 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

De vluchtelingencrisis en de Dublinregels: welk land behandelt de aanvraag?

Verordening (EU) nr. 604/2013. Verordening (EG) nr. 562/2006. In deze zaken gaat het om Syrische en Afghaanse vluchtelingen die via de Balkanroute naar de EU zijn gekomen. Zij hebben in Oostenrijk en in Slovenië asiel aangevraagd nadat de Kroatische autoriteiten hen doorgang hadden verleend. Volgens Oostenrijk en Slovenië moet Kroatië de aanvraag behandelen op grond van de Dublinregels (land waarin de vluchteling de EU binnenkomt is bevoegd). De vraag is echter of die regels ook gelden in uitzonderlijke omstandigheden zoals de vluchtelingencrisis in 2015.

A-G: Volgens advocaat-generaal Sharpston zijn in de uitzonderlijke omstandigheden van de vluchtelingencrisis de lidstaten waarin verzoeken om internationale bescherming het eerst werden ingediend, verantwoordelijk voor de behandeling van die verzoeken. De woorden „illegale grensoverschrijding” in de Dublin III-verordening zien niet op een situatie waarin grenslidstaten, als gevolg van een massale toestroom van mensen aldaar, derdelanders hebben toegestaan het land binnen te komen en over hun grondgebied te reizen om andere lidstaten te bereiken.

■ **Normality and Exception: The Advocate General's Opinion in A.S. and Jafari**
([Verfassungsblog](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 20 juni 2017 – Zaak C-670/16 – Mengesteab – Duitsland - [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2017:480 – [persbericht](#) – [conclusie](#) (en)

Kan een asielzoeker opkomen tegen het besluit tot overdracht aan een andere lidstaat als de eerste lidstaat het verzoek tot overname te laat heeft ingediend?

Verordening (EU) nr. 604/2013. Asiel wordt aangevraagd in lidstaat A. Lidstaat A verzoekt lidstaat B om overname van het verzoek maar overschrijdt daarbij de voorgeschreven termijn. Lidstaat B neemt het verzoek over. De asielzoeker wil nu opkomen tegen het overdrachtsbesluit van lidstaat A vanwege het feit dat lidstaat A het overname verzoek te laat heeft ingediend bij lidstaat B. Vanaf wanneer begint de termijn te lopen waarbinnen de lidstaat een overnameverzoek moet indienen? Begint die termijn te lopen vanaf het moment dat de asielzoeker zich meldt bij de bevoegde instantie en asiel aanvraagt? Of vanaf het moment dat de bevoegde instantie een bewijs afgeeft dat de asielzoeker in die lidstaat mag blijven totdat zijn asielaanvraag is afgehandeld en dat hij recht heeft op bepaalde voorzieningen zoals huisvesting tijdens die periode? Wanneer is sprake van het indienen van een asielaanvraag?

A-G: (Niet officiële vertaling) De asielzoeker kan opkomen tegen het besluit tot overdracht aan een andere lidstaat als de eerste lidstaat het verzoek tot overname te laat heeft ingediend. Het doet er in dat geval niet toe of de aangezochte staat instemt met overname. De termijn van drie maanden waarnaar wordt verwezen in artikel 21, lid 1 van verordening 604/2013 geeft de algemene termijn waarbinnen overnameverzoeken ingediend moeten worden. De kortere termijn van twee maanden, neergelegd in het tweede lid van artikel 21, is van toepassing als een vergelijking van vingerafdrukken die verkregen zijn op grond van artikel 9, lid 1 van de Eurodac-verordening een positief resultaat geeft in de zin van artikel 2, onder d en artikel 14, lid 1 van die verordening. De periode van twee maanden geldt niet in aanvulling op de algemene termijn van drie maanden en kan derhalve pas ingaan nadat de termijn uit lid 1 van verordening 604/2013 is verstreken.

Een asielaanvraag wordt geacht te zijn ingediend op grond van artikel 20, lid 2 van verordening 604/2013 als een formulier of een rapport is binnengekomen bij de bevoegde autoriteiten die zijn aangewezen de verplichtingen van de lidstaten na te leven op grond van artikel 35 van die verordening. In dat verband:

- (i) Is een bewijs van registratie als asielzoeker niet aan te merken als een formulier of rapport*
- (ii) Is de aangewezen bevoegde autoriteit de autoriteit die verantwoordelijk is voor de ontvangst van asielaanvragen; en*
- (iii) wordt de aanvraag geacht de bevoegde autoriteit te hebben bereikt in overeenstemming met de nationale regels waarbij richtlijn 2013/32/EU is geïmplementeerd*

Een vertraging tussen de afgifte van een bewijs van registratie van een asielaanvraag en het indienen van een overnameverzoek kan er niet toe leiden dat de verzoekende lidstaat gebruik moet maken van de discretionaire bevoegdheid op grond van artikel 17 verordening 604/2013. Hoewel een overnameverzoek krachtens artikel 21, lid 1 van verordening 604/2013 met een formulier zoals neergelegd in bijlage I bij verordening 118/2014 moet zijn opgesteld, hoeft de verzoekende lidstaat op dat formulier de datum van de eerste informele asielaanvraag of de datum waarop het bewijs van registratie van de asielzoeker is afgegeven niet in te vullen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – [Nederland](#) – Raad van State – 21 juni 2017 – [persbericht](#) – [verwijzing](#)

Mag gezinshereniging op grond van de Gezinsherenigingsrichtlijn worden afgewezen enkel na te late aanvraag?

Richtlijn 2003/86/EG. De Afdeling bestuursrechtspraak wil onder meer weten of deze richtlijn toestaat dat de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie een aanvraag om gezinshereniging afwijst

omdat deze niet binnen de wettelijke termijn van drie maanden is ingediend. Het gaat in deze zaken om drie vreemdelingen, een uit Afghanistan en twee uit Eritrea. Zij hebben gebruik willen maken van een gunstige regeling voor gezinshereniging die geldt voor gezinsleden van vreemdelingen met een asielvergunning. Op grond van deze regeling hadden zij binnen drie maanden nadat hun gezinslid in Nederland een asielvergunning kreeg, om gezinshereniging moeten vragen. Zij hebben hun aanvragen echter te laat ingediend. De staatssecretaris heeft de aanvragen daarom afgewezen. De vreemdelingen zijn het daarmee niet eens en vinden dat de staatssecretaris rekening had moeten houden met hun persoonlijke omstandigheden. Zij kunnen nu alleen nog gebruikmaken van de reguliere procedure om herenigd te worden met hun gezinsleden in Nederland, maar die regeling is minder gunstig. De wettelijke termijn van drie maanden is gebaseerd op de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn. Maar het is de vraag of deze richtlijn toestaat dat de staatssecretaris een aanvraag om gezinshereniging afwijst om de enkele reden dat die aanvraag buiten de termijn van drie maanden is ingediend. De Afdeling bestuursrechtspraak wil daarom van het Hof van Justitie weten of deze Nederlandse regeling in overeenstemming is met de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn. Zij wil daarbij ook van het Hof weten of voor de beantwoording van die vraag van belang is dat voor de vreemdelingen de reguliere procedure voor gezinshereniging openstaat. In die procedure wordt de aanvraag wel altijd inhoudelijk beoordeeld en wordt rekening gehouden met de belangen van de vreemdelingen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Denemarken – 15 juni 2017 – zaak C-230/17 – Deha Altiner et Ravn

Vrij personenverkeer; afgeleid verblijfsrecht ('secundair vrij verkeer'); natuurlijk gevolg

Artikel 21 VWEU. Richtlijn 2004/38/EG. Eerste verzoekster is geboren in 2004 in Turkije en Turks staatsburger. Haar vader, ook van Turkse nationaliteit, is in 2008 zonder reisdocument naar Denemarken gereisd en heeft dezelfde dag asiel aangevraagd. Dat verzoek is in 2011 afgewezen, alsmede zijn verzoek om een humanitaire verblijfsvergunning. De vader is op 26 oktober 2010 met een Deense vrouw getrouwd (tweede verzoekster). Het paar heeft een tijdje gependeld tussen Denemarken en Zweden. Sinds oktober 2014 woont het paar in Denemarken waar de vader sinds 2014 over een EU-verblijfskaart beschikt. In 2015 komt de vader met zijn Turkse ex-vrouw overeen dat voor dochter gezinshereniging in Denemarken wordt aangevraagd. Dit verzoek wordt afgewezen. Volgens de Deense migratiedienst komt de dochter niet in aanmerking voor gezinshereniging: dat hangt samen met het ruime tijdsverloop tussen de pendel van tweede verzoekster tussen Zweden en Denemarken (gebruikmakend van het recht op vrij verkeer) en het tijdstip van het indienen van de aanvraag. **Er is dan geen sprake van een 'natuurlijk gevolg'.** Bij de verwijzende rechter beargumenteren verzoeksters uitvoerig waarom in casu het afgeleide verblijfsrecht niet vervalt door het verstrijken van enige tijd tussen de activiteit waaraan het recht van vrij verkeer wordt ontleend en de uitoefening van dat recht. Verweerster herhaalt haar eerder geuite bezwaren: door de lange tussenperiode is in casu sprake van een zuiver interne situatie waarin de EU-regels niet van toepassing zijn. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-456/12 O

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 15 juni 2017 – zaak C-246/17 - Diallo

Moet termijnoverschrijding tot gevolg hebben dat het verblijfsrecht automatisch wordt toegekend, zonder dat wordt nagegaan of aan de toekenningsvoorwaarden is voldaan?

Richtlijn 2003/86/EG. Richtlijn 2004/38/EG. Artikelen 7, 20, 21 en 41 Handvest grondrechten EU. **Verzoeker heeft op 25 november 2014 een aanvraag verblijfskaart ingediend als 'bloedverwant in de opgaande lijn' van een in België verblijvend kind met de NL nationaliteit. Dit wordt afgewezen en hij wordt gesommeerd het land te verlaten.** Na nietigverklaring van het afwijzende besluit neemt verweerder een nieuw negatief besluit omdat verzoeker niet binnen de gestelde termijn zou hebben bewezen aan de voorwaarden te voldoen, te weten middelen van bestaan waartoe hij alleen loonbriefjes van seizoensarbeid heeft laten zien en het gezag over het kind (wiens moeder in Nederland is gedetineerd). Bovendien is er onduidelijkheid over de verblijfplaats van het kind, bewijs dat het te zijnen laste komt ontbreekt. Verzoeker gaat opnieuw in beroep. De verwijzende rechter erkent dat de intrekking onrechtmatig was. Het gaat in casu om de termijn waarbinnen een verblijfskaart moet worden afgegeven (zes maanden), teneinde een snelle en doeltreffende administratieve procedure te garanderen (handvest artikel 41). Dit zou in het gedrang komen indien

werd toegestaan dat een beslissing, die vóór het verstrijken van de termijn van zes maanden wordt genomen, zonder tijdslimiet aan de betrokkene mag worden betekend, waardoor de afgifte van de verblijfskaart of de weigering ervan voor lange tijd wordt uitgesteld. De verwijzende rechter constateert dat verzoeker niet betwist dat hij niet aan het bestaansmiddelenvereiste voldoet. Op die grond zou een weigering tot toekenning verblijfsrecht gerechtvaardigd zijn. Maar de vraag is of het feit dat sprake is van termijnoverschrijding de automatische toekenning van het verblijfsrecht als gevolg moet hebben, zonder dat wordt nagegaan of aan de toekenningsvoorwaarden is voldaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 15 juni 2017 – zaak C-240/17 - E

Schengenuitvoeringsovereenkomst; verplichting tot overleg; inreisverbod vanwege veroordelingen, gevaar voor de openbare orde en veiligheid

Richtlijn 2008/115/EG. De Finse immigratiedienst heeft op 21 januari 2015 besloten om verzoeker terug te sturen naar diens land van herkomst, Nigeria, en hem een inreisverbod voor onbepaalde tijd voor het hele Schengengebied op te leggen, hoewel hij houder is van een door Spanje afgegeven verblijfstitel die op 11 februari 2018 verstrijkt. Verzoeker vormt vanwege veroordelingen wegens ernstige drugsdelicten een gevaar voor de openbare orde en de veiligheid. Heeft de verplichting tot overleg in de zin van artikel 25, lid 2, van de Schengenuitvoeringsovereenkomst rechtsgevolgen waarop een derdelander zich kan beroepen, wanneer een overeenkomstsluitende staat tegen hem een inreisverbod voor het hele Schengengebied uitvaardigt en terugkeer naar zijn land van herkomst gelast op grond dat hij een gevaar vormt voor de openbare orde en de veiligheid? Dient het overleg dan plaats te vinden vóór de uitvaardiging van een inreisverbod of kan het overleg enkel plaatsvinden nadat het terugkeerbesluit is vastgesteld en een inreisverbod is uitgevaardigd?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 30 juni 2017 - Gevoegde zaken C-297/17 C-318/17 en C-319/17 – Ibrahim e.a.*

Asiel; Dublin-verordeningen; internationale bescherming

Verordening (EG) nr. 343/2003. Richtlijn 2013/32/EU. Artikel 78 VWEU. Artikelen 4 en 18 Handvest grondrechten EU. De drie zaken zijn gevoegd. Alleen C-297/17 is vertaald. Verzoeker in zaak C-297/17 is een staatloze Palestijn uit Syrië. Hij heeft in Bulgarije subsidiaire bescherming gekregen. Hij is doorgereisd naar Duitsland waar hij een nieuw asielverzoek heeft ingediend. Duitsland heeft Bulgarije gevraagd hem terug te nemen, maar dat verzoek wordt afgewezen. Verzoeker stelt dat de bevoegdheid in de loop van de procedure conform de Dublinverordening op Duitsland is overgegaan, maar volgens Duitsland is zijn verzoek op grond van de (gewijzigde) Duitse asielwet niet-ontvankelijk. De verwijzende rechter stelt vast dat volgens de huidige rechtstoestand (wijziging Duitse asielwet per 6 augustus 2016, implementatie richtlijn 2013/32) een verzoek om internationale bescherming niet ontvankelijk is wanneer een andere lidstaat die reeds conform richtlijn 2011/95 heeft verleend en aan de voorwaarden daartoe is voldaan. Hij vraagt zich echter af of toepassing van die bepaling in casu verenigbaar is met het EU-recht. De gewijzigde bepaling in de asielwet moet ook worden toegepast op verzoeken die vóór de inwerkingtreding ervan zijn ingediend; er is geen overgangsbepaling. Hij wijst op rechtspraak van het HvJEU voor wat betreft (onmiddellijke) toepassing van richtlijnen. Richtlijn 2013/32 bevat echter wel een overgangsbepaling (in artikel 52) waarover hij nadere uitleg vraagt mede gezien de verschillen in uitleg die Duitse rechters hieraan geven. Daarnaast vraagt hij zich af of het is toegestaan een verzoek af te wijzen zonder inhoudelijke toets, hoe de rechtspraak van het HvJEU moet worden toegepast op gevallen van secundaire migratiestromen in geval van structurele tekortkomingen in de asielprocedure in de lidstaat van eerste aanvraag. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-411/10 NS e.a.; C-578/16 CK e.a.;

RECHTSPRAAK NL – Raad van State en Centrale Raad van Beroep – 30 juni 2017 – persbericht – ECLI:NL:RVS:2017:1674 – ECLI:NL:CRVB:2017:2226

Korošec; Medisch deskundige; equality of arms

De Centrale Raad van Beroep heeft, samen met de Raad van State, uitgangspunten voor de rechter geformuleerd in zaken waarin de overheid zich beroept op een advies van een eigen medisch deskundige. In de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep gaat het over medische rapporten

opgesteld door verzekeringsartsen van het UWV. Aanleiding voor de uitspraak is een arrest van het EHRM **van 8 oktober 2015 (Korošec)**. In geschil is de vraag of uit dit arrest van het EHRM volgt dat de rechtbank in de voorliggende zaak, alvorens op het beroep te beslissen, gelet op het in artikel 6 EVRM vervatte beginsel van equality of arms, een onafhankelijke medisch deskundige had moeten benoemen.

NOOT – bij EHRM 4 april 2017, Thimothawes t. België

Systematic detention of asylum seekers at the border: on the need for an individualised necessity test (Strasbourg observers)

NOOT - bij HvJ 10 mei 2017, zaak C-133/15 Chavez

prof. mr. C.A. Groenendijk, EU-burger, familielid van, Gezinsleven, bij Nederlands kind, Richtlijn, Verblijfs-, Kinderen, rechten van, Bewijslast, in: JV 2017 afl. 9, JV 2017/143

REGELGEVING EU

Uniform model voor verblijfstitels: Raad bevestigt akkoord over de actualisering van veiligheidskenmerken van de kaart (Raad)

ONTWERPREGELGEVING

BNC Fiche: Mededeling bescherming migrerende kinderen (Kamerstuk 22112 nr. 2352)

KAMERVragen

- Vragen van het lid Jasper van Dijk (SP) over het bericht dat gezinshereniging voor Eritrese asielzoekers bijna onmogelijk is. Antwoord van Staatssecretaris Dijkhoff ontvangen 3 juli 2017, Vergaderjaar 2016-2017, Aanhangselnummer 2249
- Vragen van het lid Jasper van Dijk (SP) over het terugsturen van kinderen naar Afghanistan. Antwoord van Staatssecretaris Dijkhoff ontvangen 22 juni 2017, Vergaderjaar 2016-2017, Aanhangselnummer 2162

OVERIG

- Ellen, Desmet, Immigratiedetentie van kinderen en volwassenen in EHRM-rechtspraak en EU-beleid: tegengestelde indicaties, in: LARCIER, TJK 2017/2
- EASO Annual Report on the Situation of Asylum in the EU and latest asylum figures (EASO)
- EASO publishes a Country of Origin Information (COI) report on Nigeria (EASO)
- Het aantal aanvragen voor nareis is tussen 2014 en 2016 meer dan verdubbeld (EMN)
- Current migration situation in the EU: Community policing (FRA)
- European legal and policy framework on immigration detention of children (FRA)
- An Early Deal-Breaker? EU Citizens' Rights in the UK after Brexit, and the Future Role of the European Court of Justice (Verfassungsblog)

WETGEVINGSADVIES

Wetgevingsadvies Nederlandse orde van advocaten: implicaties van het EHRM arrest Paposhvili (advocatenorde)

Belastingen

EHRM - ARREST - 27 juni 2017 - Satakunnan Markkinapörssi Oy en Satamedia Oy t. Finland
- Grote Kamer - persbericht - arrest (niveau 1) -
ECLI:CE:ECHR:2017:0627JUD000093113

Zie onder: Privacy en persoonsgegevens

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 1 juni 2017 – Gevoegde zaken C-215/16, C-216/16, C-220/16 en C-221/16 – Elecdey Carcelen, Energías Eólicas de Cuenca, Iberenova Promociones en Iberdrola Renovables – ECLI:EU:C:2017:422 – [conclusie](#)

Zie onder: [milieu en duurzame energie](#)

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 2 juni 2017 – [ECLI:NL:HR:2017:843](#) – [ECLI:NL:HR:2017:961](#) – [ECLI:NL:HR:2017:962](#) – [ECLI:NL:HR:2017:960](#) – [ECLI:NL:HR:2017:963](#)

Einduitspraak na arrest HvJ 15 februari 2017, zaak C-317/15 X over verlengde navorderingstermijn bij beleggingsrekening buiten de EU

Artikel 64, lid 1, VWEU. Uit de hiervoor in onderdeel 1 weergegeven verklaring voor recht, en de door het HvJ daaraan ten grondslag gelegde overwegingen, vermeld in de punten 20 tot en met 35 van zijn arrest, volgt dat artikel 64, lid 1, VWEU, de zogenoemde standstillbepaling, kan worden ingeroepen bij de beoordeling of toepassing van artikel 16, lid 4, AWR verenigbaar is met het Unierecht in een geval als het onderhavige, waarin de belanghebbende een (effecten)rekening aanhoudt bij een bank in Zwitserland. Het Hof heeft geoordeeld dat artikel 64, lid 1, VWEU in een geval als het onderhavige niet kan worden ingeroepen. Gelet op hetgeen hiervoor in 3.1.1 is overwogen, getuigt dat oordeel van een onjuiste rechtsopvatting. Het daartegen gerichte tweede middel slaagt. De enkele omstandigheid dat de inspecteur een navorderingsaanslag niet voortvarend heeft opgelegd, brengt niet mee dat de wettelijke navorderingsbevoegdheid vervalt, en leidt er evenmin toe dat uitoefening van die bevoegdheid door de inspecteur in strijd komt met het evenredigheidsbeginsel of het zorgvuldigheidsbeginsel (vgl. HR 23 januari 2009, nr. 43299, ECLI:NL:HR:2009:BD4446, BNB 2009/213). De andersluidende opvatting die belanghebbende verdedigt in zijn reactie op het arrest van het HvJ, moet daarom worden verworpen.

REGELGEVING EU

Akkoord richtlijn fiscale geschilbeslechting bij dubbele belasting ([taxence](#))

OVERIG

- **The Netherlands: Europe's under-the-radar tax haven** ([euractiv](#))
- Europese Commissie voert de strijd tegen belastingontwijking op: verplichte melding belastingconstructies ([bijzonder strafrecht](#))

Belastingen – btw (Fi - S)

HvJ – ARREST – 1 juni 2017 – Zaak C-571/15 – Wallenborn Transports – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:417 – [arrest](#)

Btw-heffing in 'vrije zones'

Richtlijn 2006/112/EG. Beantwoording van prejudiciële vragen betreffende btw-heffing over goederen in 'vrije zones'. Op 11 juni 2009 zijn goederen die de dag daarvoor op de luchthaven Frankfurt am Main (Duitsland) in het douanegebied van de Europese Unie waren binnengebracht en aangebracht, na een korte plaatsing in tijdelijke opslag aangemeld voor een regeling extern communautair douanevervoer. Deze goederen waren bestemd voor een onderneming die was gevestigd in de vrijhaven Hamburg (Duitsland), die, ten tijde van de feiten, een vrije zone van controletype I in de zin van artikel 799 van de uitvoeringsverordening was en waarvan de grenzen onder douanetoezicht stonden. De regeling douanevervoer moest vóór 17 juni 2009 zijn beëindigd. Wallenborn heeft, als gemachtigd vervoerder, de betrokken goederen per vrachtwagen vervoerd naar de vrijhaven Hamburg, waar zij op 11 juni 2009 na verbreking van de douaneverzegeling zijn gelost. De goederen zijn echter niet bij het douanekantoor van bestemming aangebracht. Terwijl deze goederen in de vrije zone verbleven, zijn zij noch in het vrije verkeer

gebracht, noch geconsumeerd, noch gebruikt. Op 16 juni 2009 zijn de betrokken goederen in een container geladen en per boot naar Finland vervoerd, waar zij onder de regeling douane-entrepot zijn geplaatst alvorens naar Rusland te worden vervoerd. Op 2 september 2010 stuurde het Hauptzollamt Gießen een aanslag voor invoerrechten en btw bij invoer aan de aangever die, als afzender, de betrokken goederen onder de regeling douanevervoer had aangemeld, alsmede aan Wallenborn, als vervoerder.

Hof: Artikel 61, eerste alinea, en artikel 71, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de verwijzing naar „een van de in [artikel 156 daarvan] bedoelde regelingen of situaties” de vrije zones omvat.

Artikel 71, lid 1, van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat de onttrekking van een goed aan het douanetoezicht binnen een vrije zone niet leidt tot het plaatsvinden van het belastbare feit en het verschuldigd worden van de belasting over de toegevoegde waarde bij invoer indien dit goed niet in het economische circuit van de Europese Unie is gebracht, hetgeen door de verwijzende rechter moet worden beoordeeld.

Artikel 71, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een douaneschuld ontstaat krachtens artikel 203 van verordening (EEG) nr. 2913/92 en, op grond van de omstandigheden van het hoofdgeding, is uitgesloten dat deze schuld het ontstaan van een schuld inzake belasting over de toegevoegde waarde tot gevolg heeft, artikel 204 van deze verordening niet hoeft te worden toegepast met het enkele doel de intreding van het belastbare feit van deze belasting te rechtvaardigen.

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-26/16 – Santogal M-Comércio e Reparação de Automóveis – Portugal – ECLI:EU:C:2017:453 – arrest

Intracommunautaire levering van een nieuw vervoermiddel en btw

Richtlijn 2006/112/EG. De zaak gaat over de weigering door de belastingdienst, een handeling van btw vrij te stellen als intracommunautaire levering van een nieuw vervoermiddel.

Hof: Artikel 138, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/112/EG staat eraan in de weg dat nationale wettelijke bepalingen aan de vrijstelling van een intracommunautaire levering van een nieuw vervoermiddel de voorwaarde koppelen dat de afnemer van dat vervoermiddel gevestigd of woonachtig is in de lidstaat van bestemming van dat vervoermiddel. De vrijstelling van een levering van een nieuw vervoermiddel in de lidstaat van levering kan niet worden geweigerd op de enkele grond dat dat vervoermiddel slechts tijdelijk wordt ingeschreven in de lidstaat van bestemming.

De verkoper van een nieuw vervoermiddel, dat door de afnemer wordt getransporteerd naar een andere lidstaat en in die laatste staat tijdelijk wordt ingeschreven, moet nadien btw betalen wanneer niet komt vast te staan dat de regeling voor tijdelijke inschrijving is vervallen en dat de btw in de lidstaat van bestemming is of zal worden betaald.

Artikel 138, lid 2, onder a), van richtlijn 2006/112 alsook het rechtszekerheids-, het evenredigheids- en het vertrouwensbeginsel staan eraan in de weg dat de verkoper van een nieuw vervoermiddel, dat door de afnemer naar een andere lidstaat wordt getransporteerd en in die laatste staat tijdelijk wordt ingeschreven, nadien btw moet betalen in geval van belastingfraude door de afnemer, tenzij gelet op objectieve gegevens komt vast te staan dat die verkoper wist of had moeten weten dat de handeling betrokken was bij fraude door de afnemer en hij niet alle hem ter beschikking staande redelijke maatregelen heeft genomen om te voorkomen dat hij bij die fraude betrokken raakte. Het is aan de verwijzende rechterlijke instantie, op basis van een globale beoordeling van alle gegevens en feitelijke omstandigheden van het hoofdgeding na te gaan of dat het geval is.

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-38/16 – Compass Contract Services – VK – ECLI:EU:C:2017:454 – arrest

Verkorting verjaringstermijn voor verzoeken om teruggaaf onverschuldigd betaalde btw; verschillende overgangperiodes

Zesde richtlijn 77/388/EEG. Compass, een vennootschap die onder meer restaurantdiensten verricht, verzoekt om teruggaaf van onverschuldigd betaalde btw.

Hof: Het beginsel van fiscale neutraliteit, het gelijkheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel verzetten zich niet tegen een nationale wettelijke regeling die in het kader van de verkorting van de

verjaringstermijn voor verzoeken om teruggaaf van onverschuldigd betaalde btw en voor verzoeken om aftrek van voorbelasting, in verschillende overgangperiodes voorziet, waardoor de verzoeken met betrekking tot twee belastingtijdvakken van drie maanden aan verschillende verjaringstermijnen worden onderworpen naargelang zij betrekking hebben op de teruggaaf van onverschuldigd betaalde btw waarde dan wel op de aftrek van voorbelasting.

HvJ – ARREST – 29 juni 2017 – Zaak C-288/16 – **L.Č.** – Letland – ECLI:EU:C:2017:502 – arrest

Vrijstelling btw niet van toepassing op vervoer van goederen naar een derde land wanneer vervoersdienst niet rechtstreeks wordt verricht

Richtlijn 2006/112/EG. Atek heeft zich ertoe verbonden in doorvoer zijnde goederen van de haven van Riga (Letland) naar Wit-Rusland te vervoeren. Atek heeft de effectieve uitvoering van dit goederenvervoer krachtens **een andere overeenkomst aan L.Č.** toevertrouwd. Dat vervoer vond plaats met voertuigen van Atek die aan L.Č. waren verhuurd, met dien verstande dat Atek ten **aanzien van de afzenders van die goederen als vervoerder handelde. L.Č. nam het besturen van de voertuigen, de reparaties, het bijtanken van brandstof, alsook de douaneformaliteiten aan de grensovergangen, het bewaken van de goederen, hun levering aan de ontvanger en de voor het laden en lossen van de goederen noodzakelijke activiteiten voor haar rekening. L.Č. was van mening dat zij diensten had verricht die met de doorvoer verband hielden en heeft hierop een btw-tarief van 0 % toegepast.**

Hof: Artikel 146, lid 1, onder e), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de in die bepaling voorziene vrijstelling niet van toepassing is op een dienst, die verband houdt met het vervoer van goederen naar een derde land, wanneer die dienst niet rechtstreeks voor de afzender of de ontvanger van die goederen wordt verricht.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 8 juni 2017 – Zaak C-246/16 – Di Maura – Italië – ECLI:EU:C:2017:440 – conclusie

Procedure voor correctie van reeds door bedrijf voorgefinancierde btw als blijkt dat de vordering waarover de btw is afgedragen, oninbaar is geworden

Richtlijn 2006/112/EG. Zesde richtlijn (77/388/EEG). Voor ondernemingen is het een regelmatig voorkomend probleem: een klant die zijn facturen niet op tijd of in het geheel niet betaald. Bijzonder onaangenaam wordt het wanneer ondanks niet-voldoening van de facturen in kwestie belastingen moeten worden betaald die gebaseerd zijn op het bedrag van die facturen en die de klant behoort te dragen. De onderneming moet de btw namelijk voorfinancieren totdat de klant heeft betaald. Zij moet de staat dus een renteloze lening verstrekken. In casu gaat het om een niet-betaalde factuur uit 2004. In Italië was correctie pas mogelijk na beëindiging van een insolventieprocedure betreffende de afnemer. Het kan dus lange tijd duren voordat de voorfinanciering kan worden beëindigd. Het Hof dient voor het eerst vast te stellen hoelang het evenredig is dat de lidstaten een particuliere onderneming verplichten om op haar kosten een belasting voor te financieren die zij economisch niet behoort te dragen. Is een onderneming ook nog verplicht een in economisch opzicht mogelijkterwijs volstrekt zinloos rechtsgeding te voeren om te kunnen aantonen dat de overeengekomen tegenprestatie, die tot nog toe niet is verricht, definitief uitblijft?

A-G: Artikel 11, C, lid 1, tweede volzin, van de Zesde richtlijn (77/388) laat niet toe dat de mogelijkheid om de maatstaf van heffing te herzien op onevenredige wijze wordt beperkt. Het staat de lidstaten evenwel toe met de bijzondere onzekerheid bij niet-betaling rekening te houden door de betrokken belastingplichtige bepaalde maatregelen op te leggen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verlangd. Het vereiste dat de insolventieprocedure tegen de afnemer is beëindigd, vormt echter een onevenredige beperking.

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 28 juni 2017 – Zaak C-262/16 – Shields & Sons Partnership – VK – ECLI:EU:C:2017:500 – conclusie

Btw en forfaitaire regeling voor landbouwproducenten

Richtlijn 2006/112/EG. In de bepalingen over de btw zijn voor enkele categorieën belastingplichtigen vereenvoudigde regelingen vastgesteld. Dat is onder andere het geval voor landbouwproducenten,

waarvoor een forfaitaire regeling is neergelegd. Toepassing van deze regeling is voor de lidstaten facultatief. Als zij echter besluiten deze regeling in te voeren, zijn zij niet volledig vrij de regeling naar eigen inzicht vorm te geven.

A-G: De artikelen 295 tot en met 305 van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de enige toelaatbare voorwaarden voor de uitsluiting van een forfaitair belaste landbouwer van de in die bepalingen neergelegde gemeenschappelijke forfaitaire regeling voortvloeien uit artikel 296, lid 2, van deze richtlijn. Artikel 296, lid 2, van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat op grond daarvan niet een categorie landbouwproducenten van de forfaitaire regeling mag worden uitgesloten die is omschreven als landbouwproducenten van wie is gebleken dat zij als deelnemers aan die regeling wezenlijk meer terugkrijgen dan indien zij voor de btw zouden zijn geregistreerd.

- Realiseren fors voordeel volgens A-G HvJ EU geen uitsluitingsgrond forfaitaire landbouwregeling ([taxlive](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 29 juni 2017 – Zaak C-303/16 – Solar Electric Martinique – ECLI:EU:C:2017:507 – [conclusie](#)

Is de levering van fotovoltaïsche panelen en zonneboilers en de installatie daarvan op het dak van een gebouw voor de btw aan te merken als één samengestelde handeling of als meer dan één losstaande handelingen

Solar Electric Martinique verkoopt en installeert met name zonne-energiegerelateerde toestellen. Van 1 januari 2005 tot en met 31 december 2007 heeft deze vennootschap alleen op de kosten van de installatie van fotovoltaïsche panelen en zonneboilers op daken van woongebouwen btw toegepast tegen het tarief van 8,5 %. Zij was namelijk van mening dat de levering van deze toestellen onder de btw-vrijstelling viel.

A-G: Zoals de verwijzende rechter erkent en ik in mijn inleidende opmerkingen heb benadrukt, spelen de aan deze zaak ten grondslag liggende feiten zich uitsluitend af in Martinique, een van de overzeese departementen van de Franse Republiek, die uitdrukkelijk van het geografische toepassingsgebied van de Zesde richtlijn en de btw-richtlijn zijn uitgesloten. Het hoofdgeding valt derhalve buiten de werkingssfeer van de relevante bepalingen van Unierecht. Ik geef het Hof in overweging zich onbevoegd te verklaren om het verzoek van de Conseil d'État (Frankrijk) om een prejudiciële beslissing te beantwoorden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Ierland – 19 april 2017 – [zaak C-249/17 – Ryanair](#)

Mislukt overnamebod; btw over diensten van deskundigen?; Cibo- en de Rompelman-rechtspraak

Richtlijn 77/388/EEG. Verzoekster heeft in 2006 een bod gedaan op concurrent Aer Lingus, hetgeen mislukte. Verzoekster heeft zich in die overnamestrijd laten bijstaan door deskundigen en was btw verschuldigd over de door die deskundigen in rekening gebrachte kosten. Zij probeerde de daarover betaalde btw te laten behandelen als btw over leveringen in een eerder stadium zodat het deze zou kunnen terugvorderen of aftrekken. De Ierse belastingdienst, verweerster, weigert dat. Het gaat om de vraag of verzoekster in deze omstandigheden het recht had om de btw die het over de haar in het kader van de mislukte overname verstrekte diensten van deskundigen had betaald, als btw over leveringen in een eerder stadium te behandelen. Verzoekster stelt dat het kopen van aandelen van een vennootschap om in staat te zijn in een later stadium aan belasting onderworpen leveringen (in de vorm van het verstrekken van managementdiensten aan de vennootschap indien deze wordt overgenomen) te verrichten, een economische activiteit vormt. Daarbij baseert zij zich op twee rechtspraaklijnen van het HvJEU: de Cibo- en de Rompelman-rechtspraak. De rechter concludeert dat het wezenlijke meningsverschil tussen partijen het antwoord op de vraag betreft of deze twee rechtspraaklijnen grotendeels kunnen worden samengevoegd en ertoe kunnen leiden dat btw betaald over diensten zoals in casu (maar waar de overname nooit heeft plaatsgevonden) kan worden aangemerkt als btw over leveringen in een eerder stadium. Hij vraagt zich af of hier is voldaan aan een van de in de Cibo-rechtspraak geformuleerde voorwaarden voor het ontstaan van een recht op aftrek, namelijk dat "een rechtstreeks en onmiddellijk verband moet bestaan tussen de verkregen goederen of diensten en de handelingen in een later stadium waarvoor een recht op aftrek bestaat" ('Cibotest'). De diensten in een later stadium betroffen de levering van managementdiensten waar

het hier nooit van gekomen is. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-286/83 Rompelman; C-16/00 Cibo

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 22 juni 2017 – zaak C-264/17 – Mensing*

Winstmargeregeling op kunstvoorwerpen

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoeker exploiteert kunstgalerijen in verschillende steden. Hij laat begin 2014 aan verweerder weten dat hij de winstmargeregeling (zoals geregeld in de Duitse btw-wet) op kunstvoorwerpen toepast. Verzoeker vraagt toestemming de winstmargeregeling te mogen toepassen op leveringen van kunstvoorwerpen die hij zelf heeft gekocht van kunstenaars die actief zijn in andere lidstaten. Verweerder heeft dit geweigerd en verzoeker krijgt een naheffing, waartegen hij zonder succes bezwaar maakt. Verzoeker gaat dan in beroep waarin hij stelt dat de betreffende regel in de Duitse btw-wet niet verenigbaar is met EU-recht. Hij beroept zich op de rechtstreekse werking van artikel 316, lid 1, onder b, van de btw-richtlijn. De verwijzende rechter meent dat het recht op aftrek moet worden geweigerd omdat anders sprake is van dubbele begunstiging. Kunnen belastingplichtige wederverkopers de winstmargeregeling ook toepassen op de levering van kunstvoorwerpen die hun intracommunautair zijn geleverd door de maker of door diens rechthebbenden die niet tot de in artikel 314 van de btw-richtlijn vermelde personen behoren? Legt artikel 322, onder b, van de btw-richtlijn de verplichting op om het recht van aftrek van voorbelasting op de verwerving van kunstvoorwerpen te weigeren aan de wederverkoper, zelfs indien er geen overeenkomstige nationale wettelijke regeling bestaat waarin dit is bepaald?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 29 juni 2017 – zaak C-295/17 – MEO – Serviços de Comunicações e Multimédia

Is de schadevergoeding voor opzeggen contract telecomdiensten vóór einde contractduur onderworpen aan btw?

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is een N.V. die zich bezighoudt met de aanleg, het beheer en de exploitatie van telecommunicatiediensten. Zij sluit hiervoor bepaalde overeenkomsten waarbij een lager maandelijks bedrag voor de klant geldt indien deze zich gedurende een minimumperiode aan de overeenkomst bindt. De klant moet dan wel een bedrag betalen (aantal maanden minimumcontractduur X maandelijks bedrag) indien de klant zich niet houdt aan de overeenkomst (wanprestatie). In deze gevallen stelt verzoekster een factuur op voor de verschuldigde bedragen **waarin uitdrukkelijk vermeld wordt dat de bedragen "niet aan btw onderworpen" zijn**. Volgens de belastingdienst moet er wel btw worden geheven op de door haar klanten betaalde schadevergoedingen omdat deze vergoedingen verband houden met gedeerde winst en als zodanig aan btw onderworpen zijn. Deze instantie heeft het bedrag van de verschuldigde belasting **vastgesteld en heeft een correctie van €1.812.195,35 gehandhaafd. In het onderhavige geval** dient zich in de eerste plaats de vraag op of voormelde bepalingen van het recht van de Unie in de weg staan aan de heffing van btw over de betalingen die in de onderhavige zaak aan die belasting zijn onderworpen, waarmee de vraag rijst of gelet op die bepalingen de betrokken betalingen nog een tegenprestatie vormen voor de door verzoekster krachtens de overeenkomst verrichte diensten, of dat daarentegen sprake is van betalingen die daarvan onafhankelijk zijn.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 23 juni 2017 – ECLI:NL:HR:2017:1132

Richtlijn 2006/112/EG. De gemeente levert in de hoedanigheid van ondernemer nieuwe multifunctionele gebouwen aan een stichting, tegen een vergoeding die lager is dan de kostprijs. De stichting stelt gedeelte(n) van dit gebouw om niet voor basisonderwijs ter beschikking en andere gedeelte(n) tegen een vergoeding aan andere gebruikers. Moet voor het recht op aftrek van de gemeente rekening worden gehouden met het feit dat de stichting gedeelte(n) van het gebouw om niet ter beschikking stelt aan school voor (vrijgestelde) onderwijsdoeleinden?

De Hoge Raad oordeelt dat belanghebbende recht heeft op volledige aftrek van de ter zake van de bouw van de panden aan haar in rekening gebrachte omzetbelasting, en niet slechts op gedeeltelijke aftrek naar evenredigheid van de gedeelten van de panden die de koper van de panden voor verhuur

tegen een vergoeding gebruikt. De Hoge Raad verklaart het principale beroep in cassatie van belanghebbende gegrond.

OVERIG

Geen akkoord Ecofin over btw e-books en verleggingsregeling ([taxence](#))

Belastingen – douane en tariefindeling

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 juni 2017 – [zaak C-227/17 – Medtronic](#)

Tariefindeling van titanium schroeven/pinnen/platen en verbindingstukken voor spinale fixatiesystemen

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Uitvoeringsverordening (EG) nr. 1214/2014. Verzoekster levert spinale fixatiesystemen voor behandeling van patiënten met degeneratieve aandoeningen van de wervelkolom en behandeling van botbreuken. Het gaat om titanium schroeven/pinnen/platen en verbindingstukken. Verweerster stelt dat het systeem onder 9021 10 90 moet worden ingedeeld aangezien de polyaxiale schroeven vergelijkbaar zijn met de in verordening 1214/2014 beschreven pangeaschroeven en volgens aantekening 2, onder b), op GN-hoofdstuk 90 als deel van een spinaal fixatiesysteem worden aangemerkt. Voor de verwijzende rechter hangt beslechting van het geding af van de uitleg van de twee GN-onderverdelingen. Hij is van oordeel dat de systemen in ieder geval onder GN-code 9021 90 90 moeten worden ingedeeld (multifunctionele toestellen). De behandeling van botbreuken is slechts één van de diverse functies van het systeem. De systemen worden voor gebruik specifiek voor elke patiënt samengesteld. Er is dan geen sprake van een hoofdgoed en delen of toebehoren. Twijfel bij de verwijzende rechter over indeling in 9021 90 90 ontstaat met het oog op de considerans van verordening 1214/2014. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-376/07 Kamino International Logistics

Belastingen – vennootschappen en vrij verkeer kapitaal

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Gevoegde zaken C-444/16 en C-445/16 – Immo Chiaradia en Docteur De Bruyne – België – ECLI:EU:C:2017:465 – [arrest](#)

Boekingsmethode; optierecht

Richtlijn 78/660/EEG. De zaak gaat over het toekennen door Immo Chiaradia aan haar zaakvoerder van een optierecht op aandelen van een andere onderneming onder bezwarende titel. De prijs van de opties is op de passiefzijde van de balans van Immo Chiaradia als een overlopende post geboekt, en is dus niet als winst in de winst-en-verliesrekening opgenomen. De belastingadministratie heeft een belastingaanslag gezonden aan Immo Chiaradia waarin zij haar voornemen bevestigde om wegens de overwaardering van de passiva belasting te heffen over de door de zaakvoerder betaalde prijs van de optie, die volgens haar een voordeel van alle aard vormde dat voor het aanslagjaar 2006 (balansdatum 31 december 2005) als winst moest worden geboekt. De belastingadministratie heeft daarom voor het aanslagjaar 2006 aan Immo Chiaradia een navorderingsaanslag opgelegd.

Hof: Het beginsel van het getrouwe beeld en het voorzichtigheidsbeginsel, die zijn neergelegd in artikel 2, lid 3, respectievelijk artikel 31, lid 1, onder c), van richtlijn 78/660/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een boekingsmethode volgens welke een vennootschap die een optierecht op aandelen uitgeeft, de voor die optie ontvangen prijs als winst boekt in het boekjaar waarin die optie is gelicht, of bij het verstrijken van de geldigheidsduur daarvan.

NOOT – bij conclusie HvJ 4 mei 2017, [Zaak C-106/16 Polbud](#)

Kokott AG in Polbud. It walks and talks like confirming precedent. But does it? ([GAVL](#))

RECHTSPRAAK NL – Parket Hoge Raad - 20 juni 2017 – [ECLI:NL:PHR:2017:504](#)

Teruggave dividendbelasting, objectieve (on)vergelijkbaarheid buitenlands beleggingsfonds en binnenlandse fiscale beleggingsinstelling (fbi); is HR BNB 2015/203 onjuist? Vergelijken op fondsniveau of op participantenniveau? Betekenis latere HvJ arresten Miljoen, Société Générale SA en X; betekenis latere HvJ arrest PMT – toepassing aandeelhouders- en uitdelingstoetsen bij buitenlands fonds dat (i) zijn aandeelhouders niet kan kennen, (ii) niet verplicht is uit te delen, maar wel geacht wordt uitgedeeld te hebben en (iii) aandeelhouders heeft die de Nederlandse dividendbelasting voor de helft verrekenen, maar ook maar voor de helft van hun (fictieve) dividenden belast worden. Op 1 augustus 2016 heeft de Rechtbank Zeeland-West-Brabant prejudiciële vragen ex art. 27ga AWR gesteld in de zaken met rolrs. 16/03954, [X], en 16/03955, X. *Fund*. Op 3 maart 2017 zijn in beide zaken prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU: zaken C-156/17 ([X]) en C-157/17 (X *Fund*). X *Fund* heeft beroepen ingetrokken. De Rechtbank heeft echter ook in de andere zaak [X] behoefte aan beantwoording van haar tweede prejudiciële vraag in de ingetrokken zaak X *Fund*. Zij legt daarom die vraag, hernummerd tot vraag 1b, opnieuw aan u voor in de zaak [X] (nr. 16/03954; C-156/17). Die vraag luidt: Bij ontkennde beantwoording van de eerste vraag: is de vergelijkingsmaatstaf anders indien ook binnenlandse particuliere aandeelhouders participeren in het in het buitenland gevestigd beleggingsfonds?"

REGELGEVING EU

Richtlijn (EU) 2017/1132 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 aangaande bepaalde aspecten van het vennootschapsrecht, [PB L 169 van 30.6.2017](#)

LITERATUUR

- Mr. T.C.A. Dijkhuizen en Mr. J. Nijland, De herziene Aandeelhoudersrechtenrichtlijn: een eerste reflectie, [Maandblad voor Ondernemingsrecht 2017, nr. 5-6](#)
- Mr. R. Vos en mr. R.J. de Jong, Aansprakelijkheid voor omzetbelastingsschuld van fiscale eenheid niet strijdig met Unierecht, [BTW-bulletin 2017/48](#)

Beroepskwalificaties

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 1 juni 2017 – Zaak C-125/16 – Malta Dental Technologists Association en Reynaud – [ECLI:EU:C:2017:421](#) – [conclusie](#)

Tandprotheticus of tandtechnicus?

Artikel 49 VWEU. De clinical dental technologist ("CDT", ook wel tandprotheticus genoemd) is een deskundige op het gebied van gebitsprotheses, waaronder het vervaardigen van kunstgebitten en kunsttanden en het verrichten van andere bijkomende werkzaamheden zoals reparaties en protheses. In de lidstaten die dit beroep erkennen, oefenen CDT's hun beroep autonoom uit en kunnen zij rechtstreeks contact met de patiënten hebben. Tussen 2009 en 2012 hebben ten minste drie CDT's een aanvraag ingediend om hun beroep in Malta te mogen uitoefenen. Deze aanvragen zijn afgewezen, aangezien Malta alleen het beroep van tandtechnicus als paramedisch beroep erkent en niet dat van CDT. De Maltese autoriteiten hebben daarom de CDT's voorgesteld hen als tandtechnici te registreren. Indien zij als tandtechnici zouden worden geregistreerd, moeten zij hun beroep uitoefenen onder dezelfde voorwaarden als tandtechnici, dat wil zeggen onder toezicht van een tandarts, zoals in de nationale regelgeving is bepaald. Aangezien verzoekers in het hoofdgeding – te weten de Maltese vereniging voor tandtechnici alsook John Salomone Reynaud, die zelf CDT is – van mening waren dat deze gang van zaken in strijd zou zijn met de verplichtingen die op de lidstaten rusten krachtens richtlijn 2005/36/EG en met het beginsel dat ingevolge de vrijheid van vestiging iedere beroepsbeoefenaar die in een lidstaat is opgeleid, zich in een andere lidstaat van de Europese Unie kan vestigen en aldaar zijn beroepswerkzaamheden kan uitoefenen volgens de

voorwaarden die in de lidstaat van opleiding zijn vastgesteld, hebben zij zich tot de verwijzende **rechter gewend met het verzoek de Maltese autoriteiten te bevelen CDT's die als zodanig door andere** lidstaten van de Unie zijn erkend, te registreren, en hun toe te staan hun beroep in Malta uit te oefenen zonder toezicht van een tandarts.

A-G: . Artikel 49 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regelgeving, die tandtechnici verplicht hun beroep uit te oefenen onder toezicht van een tandarts, een legitiem doel van bescherming van de volksgezondheid nastreeft, passend is ter verwezenlijking van het nagestreefde doel en niet verder gaat dan wat noodzakelijk is om dat doel te bereiken, ook al kan deze regelgeving het voor tandtechnici minder aantrekkelijk maken hun vrijheid van vestiging uit te oefenen. Subsidiar, mocht het Hof van oordeel zijn dat richtlijn 2005/36/EG van toepassing is op de situatie van het hoofdgeding:

Artikel 4 van richtlijn 2005/36 verzet zich niet tegen een voorwaarde voor de uitoefening van een beroep, volgens welke tandtechnici hun beroep onder toezicht van een tandarts moeten uitoefenen, aangezien deze voorwaarde objectief gerechtvaardigd en evenredig is.

Nog meer subsidiar, mocht het Hof van oordeel zijn dat richtlijn 2005/36, van toepassing is op de situatie van het hoofdgeding:

Artikel 4 septies, lid 2, van richtlijn 2005/36 verzet zich er niet tegen dat in het kader van het hoofdgeding de gedeeltelijke toegang van klinisch tandtechnici tot het beroep van beoefenaar van de tandheelkunde wordt geweigerd.

Consumenten (C)

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-75/16 – Menini en Rampanelli – Italië – KECLI:EU:C:2017:457 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Richtlijn ADR: Verplichte mediation; verplichte bijstand advocaat in mediationprocedure

Richtlijn 2008/52/EG. Richtlijn 2013/11/EU. Banco Popolare heeft met Menini en Rampanelli drie opeenvolgende overeenkomsten gesloten tot opening van een rekening-courantkrediet, voor de aanwerving van aandelen, voor een deel van Banco Popolare zelf of van andere vennootschappen van dezelfde groep. Banco Popolare heeft een betalingsbevel tegen Menini en Rampanelli verkregen voor een bedrag van 991 848,21 EUR. Dit bedrag is gelijk aan het saldo dat nog verschuldigd was uit hoofde van een op 16 juli 2009 gesloten overeenkomst tot opening van een hypothecair rekening-courantkrediet. Menini en Rampanelli hebben verzet tegen het betalingsbevel aangetekend en opschorting van de voorlopige tenuitvoerlegging ervan gevorderd. De verwijzende rechter, merkt op dat een dergelijke verzetsprocedure volgens het nationale recht enkel ontvankelijk is op voorwaarde dat partijen eerst een procedure tot bemiddeling/mediation volgens artikel 5, leden 1-bis en 4, van wetsbesluit nr. 28/2010 hebben ingesteld.

Hof: Richtlijn 2013/11/EU moet aldus worden uitgelegd dat deze richtlijn zich niet verzet tegen een nationale wettelijke regeling die met betrekking tot geschillen die onder artikel 2, lid 1, van deze richtlijn vallen, het volgen van een procedure van bemiddeling/mediation oplegt als voorwaarde voor de ontvankelijkheid van de vordering in rechte met betrekking tot die geschillen, voor zover die verplichting partijen niet belet hun recht van toegang tot de rechter uit te oefenen. Daarentegen moet de voornoemde richtlijn aldus worden uitgelegd dat deze richtlijn zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling die erin voorziet dat de consument in het kader van een dergelijke bemiddeling/mediation moet worden bijgestaan door een advocaat en hij zich enkel uit de bemiddelingsprocedure kan terugtrekken indien hij aantoont dat daarvoor een geldige reden bestaat.

- Mediation may be mandatory but should be free to withdraw from and of lawyers - CJEU in Menini and Rampanelli (C-75/16) ([ECLB](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G TANCHEV – 8 juni 2017 – Zaak C-289/16 – Kamin und Grill Shop – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:438 – [conclusie](#)

Online detailhandel zonder tussenkomst derde partij; 'directe' verkoop?

Verordening (EG) nr. 834/2007. De verwijzende rechter wenst te vernemen of online detailhandelaren vrijgesteld mogen worden van de toepassing van het controlesysteem dat lidstaten verplicht zijn op te zetten.

A-G: Dat een product aan de eindconsument wordt verkocht zonder de tussenkomst van een derde partij, is voldoende reden om de verkoop als een ,directe' verkoop in de zin van artikel 28, lid 2, van verordening nr. 834/2007 aan te merken. Indien evenwel wordt aangetoond dat de marktdeelnemer die producten direct aan de eindconsument verkoopt, deze producten produceert, bereidt of opslaat op een plaats die geen verband houdt met het verkooppunt, dan wel dergelijke producten invoert uit een derde land, komt hij niet in aanmerking voor de mogelijke vrijstelling op grond van artikel 28, lid 2, van verordening nr. 834/2007. De woorden ,op een plaats die geen verband houdt met het verkooppunt' houden niet in dat opslag enkel mag plaatsvinden op de fysieke locatie van de verkoop, maar vereisen dat de opslag ondergeschikt is aan de verkoop en niet verder gaat dan redelijkerwijs noodzakelijk is om de verkoop uit te voeren. Voor de vraag of producten onder de vrijstelling vallen, is niet van belang of en waar de producten door de verkoper worden opgeslagen, noch wie op de plaats van opslag of verkoop aanwezig is.

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 29 juni 2017 – Zaak C-295/16 – Europamur Alimentación – Spanje – ECLI:EU:C:2017:506 – [conclusie](#)

Algemeen verbod op verkoop met verlies; B2B

Richtlijn 2005/29/EG. Deze zaak gaat over een administratieve sanctie die is opgelegd aan een groothandelaar omdat hij inbreuk heeft gemaakt op het verbod op verkoop met verlies waarop de Spaanse wetgeving betreffende de detailhandel slechts voor twee specifieke situaties een uitzondering maakt. Aangezien de handelspraktijk niet rechtstreeks consumenten betreft, maar een groothandelaar en de detailhandel, en dus niet binnen de werkingssfeer van richtlijn 2005/29 valt, moet meer in het bijzonder worden nagegaan of het Hof zich niettemin over de prejudiciële vragen kan uitspreken.

A-G: Richtlijn 2005/29/EG verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling, die een algemeen verbod behelst om goederen met verlies te koop aan te bieden of te verkopen en voorziet in gronden voor afwijking van dit beginsel die zijn gebaseerd op criteria die niet in deze richtlijn zijn opgenomen.

- Can CJEU interpret UCPD in relation to a B2B practice? Bold opinion of Advocate-General in C-295/16 ([ECLB](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 29 juni 2017 – zaak C-598/15 – Banco Santander – Spanje – ECLI:EU:C:2017:505 – [conclusie](#) (en)

Onredelijk beding hypothecaire overeenkomst; ambtshalve toetsing

Richtlijn 93/13/EEG. Onredelijke bedingen in consumenten kredietovereenkomst. Bevoegdheid van de nationale rechter ambtshalve toetsing. Hypotheek.

- Sorry, we can't help you": AG Wahl to referring court in Case C-598/15 on mortgage enforcement procedure ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 6 juni 2017 – [zaak C-126/17 – Czakó](#)

Hypothecaire lening; oneerlijk beding; wisselkoers

Richtlijn 93/13/EEG. Verzoekster Czako en verweerster Erste Bank hebben een hypothecaire leningsovereenkomst gesloten voor een bedrag van (de tegenwaarde in HUF van) CHF 64.731. Verzoekster stemde ermee in dat het in CHF geboekte bedrag 15% meer bedroeg dan het bedrag in de financieringsaanvraag om rekening te houden met mogelijke fluctuaties van de wisselkoers in de periode tussen de datum van sluiting van de overeenkomst en die van uitbetaling van de lening. In beding I/1 is bepaald dat het bedrag in CHF slechts ter informatie wordt meegedeeld en dat het werkelijke bedrag van de schuld wordt bepaald overeenkomstig beding I/2 dat de bank een krediet ter beschikking stelt van ten hoogste het in het beding I/1 in HF uitgedrukte bedrag, maar zij zou het uitbetaalde bedrag boeken in CHF op basis van de door haar gehanteerde aankoopkoers van de vreemde munt zoals die op de datum van uitbetaling gold voor de omrekening. Op 15 augustus 2013 beëindigt verweerster de overeenkomst met onmiddellijke ingang. De notaris brengt op 07-11-2013

op de akte de formule van tenuitvoerlegging aan. De (resterende) hoofdsom van CHF 56.414,80 wordt opgeëist, tegen de geldende wisselkoers een bedrag van HUF 13.733.619. Verzoekster start een procedure tot beëindiging van de executie op grond van nietigheid van de leningsovereenkomst volgens de Hongaarse wet: de overeenkomst heeft geen voorwerp aangezien het bedrag van de lening en de aflossingstermijnen daarin niet zijn bepaald, zoals vereist in het Hongaarse BW. Tevens ontbreekt een jaarlijks kostenpercentage en is de rentevoet niet nauwkeurig bepaald. Zij stelt dat beding 1/4 een oneerlijk beding is hetgeen tot nietigheid zou leiden: er is geen sprake van gelijkheid van posities omdat verweerder het te betalen bedrag naar goeddunken kon vaststellen. Verweerder stelt dat de executie niet kan worden gestaakt wanneer slechts één gebrek tot (gedeeltelijke) nietigheid leidt.

NOOT – bij HvJ 21 december 2016, [zaak C-154/15 Naranjo](#)

V.P.G. de Serièrè, Richtlijn 93/13/EEG. Consumentenovereenkomsten. Hypotheekleningen. Oneerlijke bedingen. Nietigverklaring. Beperking in de tijd door de nationale rechter, in: [NJ 2017/213](#)

CONSULTATIE

Targeted revision of EU consumer law directives ([EC](#))

Detentie en politieonderzoek- en behandeling (S)

EHRM - ARREST - 22 juni 2017 - Bartesaghi Gallo ea. t. Italië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0622JUD001213113

De behandeling waaraan verzoekers werden blootgesteld tijdens een anti-globalisatie demonstratie in strijd met artikel 3 EVRM.

Artikel 3 EVRM. In de onderhavige zaak ging het om de mishandeling door politieagenten van 42 demonstranten, die vanwege de G8-bijeenkomst in Genua een anti-globalisatiedemonstratie hielden. Verzoekers deden bij het Hof beroep op schending van artikel 3 EVRM en stelden te zijn blootgesteld aan marteling en onmenselijke behandeling. Het Hof oordeelde dat de behandeling waaraan de verzoekers, zowel als slachtoffer als getuige, waren onderworpen als marteling aangemerkt moest worden, vanwege de 'serieuze' psychische en psychologische schade die het had veroorzaakt en buitengewone serieuze en gewelddadige karakter. Agenten hadden verzoekers stelselmatig geslagen, inclusief degenen die op de grond lagen of zaten vastgebonden en ondanks het feit dat de demonstranten geen geweld hadden gebruikt noch weerstand hadden geboden. Het Hof stelde zijn oordeel op het eerdere oordeel in de vergelijkbare zaak Cestaro t. Italië en met name op de tekortkomingen van het Italiaanse rechtssysteem met betrekking tot de bestraffing van martelingen.

EHRM – AANHANGIGE ZAAK – 13 juni 2017 - Sabuncu ea. T. Turkije – [persbericht](#)

Artikelen 5, 10 en 18 EVRM. De zaak gaat over de detentie van tien journalisten van de krant *Cumhuriyet*. Het Hof verzoekt Turkije uiterlijk 2 oktober 2017 schriftelijke opmerkingen te maken.

- 📌 **Turkey: Court sets human rights deadline on journalists' detention complaint** ([human rights Europe](#))

NOOT – bij EHRM 27 april 2017, [Zherdev t. Oekraïne](#)

Zherdev v. Ukraine: Article 3 of the ECHR and Children's Rights at the Stage of Police Interrogation ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

Disenfranchising criminals? The Right to Vote and the European Court of Human Rights ([Leiden law blog](#))

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-580/15 – Van der Weegen e.a. – België – ECLI:EU:C:2017:429 – arrest

Onderscheid tussen belasting van nationale en niet-nationale pensioenen en tegoeden

Artikel 56 VWEU. Artikel 36 EER-ovk. De verwijzende rechter wenst te vernemen of het Unierecht zich verzet tegen een nationale belastingvrijstellingsregeling die weliswaar zonder onderscheid geldt voor inkomsten uit spaardeposito's bij aanbieders van bankdiensten die in België zijn gevestigd of in een andere lidstaat van de EER, maar die is voorbehouden aan inkomsten uit spaardeposito's bij banken die voldoen aan voorwaarden die de facto eigen zijn aan de nationale markt.

Hof: Artikel 56 VWEU en artikel 36 van de EER-Overeenkomst verzetten zich tegen een nationale wettelijke regeling, waarbij wordt voorzien in een nationale belastingvrijstellingsregeling, voor zover deze laatste regeling – hoewel zij zonder onderscheid geldt voor inkomsten uit spaardeposito's bij aanbieders van bankdiensten die in België zijn gevestigd of in een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte – de toegang van in andere lidstaten gevestigde dienstverrichters tot de Belgische bankenmarkt aan voorwaarden onderwerpt, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-368/15 – Ilves Jakelu – Finland – ECLI:EU:C:2017:462 – arrest

Postdiensten; werkingssfeer universele dienst

Richtlijn 97/67/EG. Ilves Jakelu heeft beroep ingesteld tegen een besluit van de Finse ministerraad waarbij een postvergunning afhankelijk is gesteld van de naleving van bepaalde vereisten. Volgens Ilves Jakelu is de Finse wet in strijd met richtlijn 97/67, omdat daarin niet wordt voorzien in de verlening van algemene machtigingen en omdat op grond van die bepaling ook andere voorwaarden dan die welke beantwoorden aan essentiële eisen kunnen worden verbonden aan een vergunning voor buiten de werkingssfeer van de universele dienst vallende diensten.

Hof: Een dienst voor postzendingen valt buiten de werkingssfeer van de universele dienst, indien deze dienst niet inhoudt dat op alle punten van het grondgebied permanent postdiensten van een bepaalde kwaliteit worden aangeboden tegen prijzen die voor alle gebruikers betaalbaar zijn. Aan het aanbieden van postzendingendiensten die buiten de werkingssfeer van de universele dienst vallen, kan alleen de voorwaarde worden verbonden dat een algemene machtiging is verleend.

Het aanbieden van postdiensten die buiten de werkingssfeer van de universele dienst vallen, kan afhankelijk worden gesteld van vereisten zoals die welke zijn bedoeld in artikel 9, lid 2, tweede alinea, tweede streepje, van richtlijn 97/67/EG.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 29 juni 2017 – Gevoegde zaken C-262/17 C-263/17 en C-273/17 – Solvay Chimica Italia e.a. e.a.*

Interne markt elektriciteit; particuliere netwerken versus openbare netwerken

Richtlijn 2009/72/EG. Alleen C-262/17 is vertaald. In Italië bestaan nog (aan nationalisatie ontkomen) particuliere elektriciteitsnetwerken. Verzoeksters, eigenaren en/of beheerders van dergelijke particuliere elektriciteitsdistributiesystemen, vorderen nietigverklaring van een besluit van de Italiaanse stroom-, gas- en waterreguleringsinstantie (AEEGSI) waarmee zij worden ingedeeld in een categorie 'GDS' (gesloten distributiesysteem) die zeer ongunstige bepalingen bevat die ertoe strekken de regeling van particuliere elektriciteitsdistributiesystemen gelijk te stellen met die van openbare elektriciteitsdistributiesystemen, zonder naar behoren rekening te houden met de bijzondere kenmerken van particuliere systemen. Het gaat met name om de invoering van een aansluitverplichting, verplichting tot boekhoudkundige en functionele ontvlechting, de opsplitsing van het particuliere netwerk en de wijziging van de regeling van de stroominfrastructuurkosten. Verzoeksters stellen dat richtlijn 2009/72 niet verplicht dat particuliere elektriciteitsnetten met openbare netten worden gelijkgesteld en dat de door verweerster voorgestelde regeling zelfs in strijd

is met de doelstellingen van de richtlijn. Er moet een mogelijkheid openblijven om een beroep te doen op de uitzondering van artikel 26, lid 4 van de richtlijn (vrijstelling van de aansluitings- en ontvlechtingverplichting indien aan de voorwaarden qua maximale afnamepunten wordt voldaan). Verweerster zou de regels inzake de tarieven voor inschakeling en de stimuleringsmaatregelen voor gebruikers als bedoeld in artikel 15, lid 7 en 37, lid 6, onder b) van de richtlijn hebben genegeerd.

ONTWERP REGELGEVING EU

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Herziening van de richtlijn audiovisuele mediadiensten (Richtlijn 2010/13/EU), [PB C 185 van 9.6.2017](#)

RECHTSPRAAK NL – Raad van State – 8 juni 2017 – [ECLI:NL:RVS:2017:1520](#)

Richtlijn 2006/123/EG. Het college van B&W had in 2014 tijdelijke vergunningen verleend aan 13 verschillende bedrijven die rondvaarten verzorgen in de Amsterdamse grachten. Tegelijkertijd trok het gemeentebestuur de oude exploitatievergunningen in die eerder voor onbepaalde tijd aan de bedrijven waren verleend. De tijdelijke exploitatievergunningen waren gebaseerd op het nieuwe vaarbeleid van de gemeente. In dat beleid is een segmentindeling gemaakt. Voor boten langer dan 14 meter die in het centrum willen varen, is een maximum aantal vergunningen opgenomen. Voor deze boten verleent het gemeentebestuur op grond van het nieuwe beleid alleen nog maar tijdelijke vergunningen. Volgens het gemeentebestuur is het noodzakelijk om het aantal vergunningen te beperken voor boten die langer zijn dan 14 meter. Deze boten belemmeren volgens het gemeentebestuur de vlotte en veilige doorvaart en veroorzaken stremmingen op de grachten. De rondvaartbedrijven zijn het niet eens met de maximering van het aantal vergunningen voor lange boten. Volgens hen blijkt uit rapporten dat moderne stuurmiddelen – zoals een boegschroef of een roerpropeller – veel meer dan de lengte van de boot van invloed zijn op de doorvaarttijden en het ruimtebeslag en daarmee op de vlotte en veilige doorvaart en het voorkomen van overlast op het water. De rondvaartbedrijven hebben het gemeentebestuur toegezegd bereid te zijn zulke stuurmiddelen in hun boten te bouwen.

Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn en Nederlandse Dienstenwet mag het aantal vergunningen alleen worden beperkt als er "*dwingende redenen van algemeen belang*" zijn. Naar het oordeel van de Afdeling bestuursrechtspraak heeft het gemeentebestuur bij de segmentindeling geen betekenis toegekend aan de effecten van moderne stuurmiddelen op de vlotte en veilige doorvaart, terwijl die vlotte en veilige doorvaart nu juist voor hem de belangrijkste reden was om het aantal vergunningen voor lange boten te beperken. De Afdeling bestuursrechtspraak concludeert dan ook dat "de beperking van het aantal beschikbare vergunningen voor het segment 'Bemand groot' niet wordt gerechtvaardigd door een dwingende reden van algemeen belang." Het gevolg daarvan is dat de verleende vergunningen ten onrechte maar tot 1 januari 2020 geldig zijn. De Afdeling bestuursrechtspraak verklaart het gemeentelijke vaarbeleid dat het aantal vergunningen voor boten langer dan 14 meter beperkt, om die reden dan ook onverbindend.

- Uitspraak over rondvaartboten biedt inzicht in eisen die de Dienstenrichtlijn stelt aan vergunningen ([Stibbe](#))
- Streep door tijdelijke vergunningen voor rondvaartboten in Amsterdam

Digitale markt

REGELGEVING EU

Verordening (EU) 2017/1128 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 betreffende grensoverschrijdende portabiliteit van online-inhoudsdiensten in de interne markt, [PB L 168 van 30.6.2017](#)

RAAD

New rules for contracts for the supply of digital content - Council adopts its position ([Raad](#))

OVERIG

EDPS: Samenvatting van het advies over het voorstel voor een richtlijn betreffende bepaalde aspecten van contracten voor de levering van digitale inhoud, PB C 200 van 23.6.2017

Discriminatie (B – C – S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Oostenrijk – 20 juni 2017 - zaak C-258/17 – E.B.*

Verplichte pensionering en korting op pensioenuitkering na veroordeling voor gelijkgeslachtelijke ontucht; Discriminatie? Leeftijdsgrens voor homoseksuele contacten anders dan voor heteroseksuele of lesbische contacten

Richtlijn 2000/78/EG. Verzoeker, geboren in 1942, ontvangt een overheidspensioen. In 1974 is hij als politiebeambte wegens het plegen van ontucht met minderjarige jongens in diensttijd veroordeeld tot een voorwaardelijke celstraf met een proeftijd van drie jaar wegens het misdrijf „poging tot gelijkgeslachtelijke ontucht met minderjarigen” in de zin van de §§ 8 en 129 I. StG. De voornoemde strafbepalingen voorzagen in uiteenlopende leeftijden vanaf welke enerzijds homoseksuele contacten (18 jaar) en anderzijds heteroseksuele of lesbische contacten (14 jaar) waren toegestaan. Het EHRM heeft reeds aangenomen dat § 209 StGB in strijd is met de artikelen 8 en 14 EVRM omdat niet is aangetoond dat er een toereikende rechtvaardiging bestaat voor de uiteenlopende leeftijden. Verzoeker heeft naast de celstraf een tuchtstraf opgelegd gekregen in de vorm van verplichte definitieve pensionering en een korting op zijn pensioenuitkering van 25%. Verzoeker vraagt om intrekking van het tuchtrechtelijke besluit, alsmede subsidiair vast te stellen dat de rechtsgevolgen van dat besluit met ingang van 21 juni 2002 zijn vervallen. De verwijzende rechter gaat er vanuit dat berekening van pensioenen van overheidsambtenaren binnen de werkingssfeer van richtlijn 2000/78 valt. De vraag is of handhaving van de rechtsgevolgen van het tuchtrechtelijk besluit verboden discriminatie op grond van seksuele geaardheid oplevert in de zin van artikel 2 van die richtlijn. Verzet artikel 2 van richtlijn 2000/78/EG zich tegen de handhaving van de rechtsgevolgen van een naar nationaal recht onherroepelijke bestuurlijke beslissing op het gebied van het ambtenarentuchtrecht (tuchtrechtelijk besluit) waarbij een ambtenaar op pensioen wordt gesteld met korting van de pensioenuitkering, indien bij de vaststelling van de genoemde bestuurlijke beslissing bepalingen van Unierecht, met name richtlijn 2000/78, nog niet van toepassing waren, maar een (denkbeeldige) soortgelijke beslissing in strijd zou zijn met richtlijn 2000/78 als deze was vastgesteld binnen de temporele werkingssfeer ervan? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: EHRM 9 januari 2003 L en V t. Oostenrijk

NOOT – bij EHRM 28 maart 2017, Skorjanec t. Kroatië

Škorjanec v Croatia: victims of racist hate-crime “by association” protected by ECHR (Strasbourg observers)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – 2017 – Kosmas t. Griekenland – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0629JUD002008613

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Klager stelt eigenaar te zijn van een stuk land waarvan ook een klooster stelt eigenaar te zijn sinds 1824. Klager stelt met succes dat het klooster ten onrechte een geprivilegieerde procespositie had in de juridische procedure. Het hof neemt een schending aan van artikel 1 eerste protocol (bescherming eigendom).

Erfrecht

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 8 juni 2017 – Molla Sali t. Griekenland – persbericht
Zie onder: Godsdienstvrijheid

Is islamitisch recht van toepassing op de erfenis van een Griekse moslim die een testament heeft laten opstellen door een notaris?

OVERIG

Successions Regulation: educational videos for practitioners (notaries of Europe)

Familieleven (Fa - SZ)

EHRM – ARREST – 22 juni 2017 – Barnea en Caldararu t. Italië – persbericht – arrest
(niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0622JUD003793115

De verwijdering van een meisje (destijds 28-maanden-oud) van haar familie gedurende zeven jaren zonder een goede reden levert een schending van het recht op familieleven op.

Artikel 8 EVRM. Verzoekers, een Roemeense familie wonende in een Roma-kamp bestaande uit vader, moeder, twee zoons en een zus, klagen bij het Hof dat hun recht op familieleven is geschonden door het weghalen van hun dochter en zusje, C. De moeder van het gezin ontmoette, na een onsuccesvolle aanvraag bij de Sociale dienst voor financiële steun, E.M die aanbood het gezin te helpen. E.M. spendeerde ook wel eens tijd met de dochter van verzoekster, C. Op de dag dat E.M. op grond van fraude werd gearresteerd, was C. bij haar aanwezig. Nadat was gebleken dat C. niet de dochter van E.M. was, werd C. in een instituut geplaatst en werden verzoekers ervan verdacht C. te hebben verkocht aan E.M. in ruil voor een appartement. Een jaar later oordeelde de rechtbank, zonder voorafgaand onderzoek, dat C. in een pleeggezin werd geplaatst met het oog op adoptie. Ondanks een toegewezen appel van de ouders van C., werd het verblijf bij het pleeggezin toch verlengd. Toen de kwestie een aantal jaren later opnieuw werd voorgelegd, oordeelde het gerechtshof dat C. – inmiddels 6 jaar bij het pleeggezin – goed was geïntegreerd in het gezin en dat terugkeer naar de biologische ouders niet wenselijk was. De kinderrechter oordeelde uiteindelijk dat C. moest terugkeren naar haar biologische ouders, omdat de plaatsing in een pleeggezin slechts als tijdelijk was bedoeld en ze het recht had om met haar biologische ouders te leven.

Het Hof oordeelt dat de redenen om C. niet bij haar biologische ouders te plaatsen niet vielen onder de toelaatbare uitzonderlijke omstandigheden. Daarnaast oordeelt het Hof dat het feit dat een kind in een voor hem of haar meer voordelige omgeving geplaatst kan worden, op zichzelf geen reden mag zijn om het kind weg te halen bij de biologische ouders.

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-541/15 – Freitag – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:432 – arrest

Erkenning van een familienaam, verworven in een andere lidstaat

Artikel 21 VWEU. De verwijzende rechter wenst te vernemen of het Unierecht zich ertegen verzet dat een lidstaat onder bepaalde voorwaarden weigert een familienaam, die een onderdaan rechtmatig in een andere lidstaat – waarvan deze onderdaan eveneens de nationaliteit bezit – heeft verworven, en die overeenstemt met zijn geboortenaam, te erkennen en in te schrijven in het register van de burgerlijke stand.

Hof: Artikel 21 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat het bureau van de burgerlijke stand van een lidstaat weigert om een familienaam die een onderdaan van die lidstaat rechtmatig in een andere lidstaat – waarvan deze onderdaan eveneens de nationaliteit bezit – heeft verworven, en die overeenstemt met zijn geboortenaam, te erkennen en in te schrijven in het register van de burgerlijke stand, en deze weigering baseert op een bepaling van nationaal recht die de mogelijkheid om middels een aangifte bij het bureau van de burgerlijke stand om een dergelijke

inschrijving te verzoeken afhankelijk stelt van de voorwaarde dat die naam is verworven tijdens een gewoon verblijf in die andere lidstaat, tenzij er in het nationale recht andere bepalingen bestaan die de erkenning van die naam daadwerkelijk mogelijk maken.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 2 juni 2017 – zaak C-214/17 – Molk*

Zie onder: Justitiële samenwerking

Financiële belangen EU

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-436/15 – **Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras** – ECLI:EU:C:2017:468 – arrest

Meerjarig programma; terugbetaling subsidie; verjaringstermijn; begrip "definitief afgesloten"

Verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95. De Europese Commissie heeft een beschikking vastgesteld **tot goedkeuring van het project „Ontwikkeling van een afvalbeheersysteem voor de regio Alytus”** in Litouwen. Het beherend agentschap was belast met de ontwikkeling van het project in het hoofdgeding en handelde als aanbestedende dienst in het kader van de sluiting van openbare-aanbestedingsovereenkomsten voor dat project. Op 29 maart 2013 heeft het beherend agentschap vier besluiten vastgesteld waarbij de terugbetaling werd gelast van de bedragen waarvan was vastgesteld dat zij niet voor subsidie in aanmerking kwamen. De begunstigde onderneming heeft bij de rechter in eerste aanleg beroep ingesteld tot nietigverklaring van die besluiten.

Hof: Een project dat bestaat in de ontwikkeling van een afvalbeheersysteem in een bepaalde regio en waarvan de uitvoering zich over meerdere jaren zou uitstrekken en werd gefinancierd met middelen van de EU, valt onder het begrip „meerjarig programma” in de zin van artikel 3, lid 1, tweede alinea, tweede volzin, van verordening (EG, Euratom) nr. 2988/95. De verjaringstermijn voor een onregelmatigheid die is begaan in het kader van een „meerjarig programma”, begint te lopen vanaf de dag waarop de betrokken onregelmatigheid is begaan, overeenkomstig artikel 3, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 2988/95, met dien verstande dat wanneer het een „voortdurende of voortgezette” onregelmatigheid betreft, de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de dag waarop de onregelmatigheid is geëindigd, overeenkomstig artikel 3, lid 1, tweede alinea, van verordening nr. 2988/95.

Voorts moet een „meerjarig programma” als „definitief afgesloten” in de zin van artikel 3, lid 1, tweede alinea, tweede volzin, van verordening nr. 2988/95 worden aangemerkt, op de voor dat programma voorziene einddatum, volgens de daarvoor geldende regels. Meer bepaald moet een meerjarig programma dat wordt geregeld door verordening (EG) nr. 1164/94 als „definitief afgesloten” in de zin van die bepaling worden aangemerkt, op de datum die in de beschikking van de Europese Commissie tot goedkeuring van dat project is aangegeven als uiterste datum voor de voltooiing van de werkzaamheden en voor de uitvoering van de betalingen van de daarmee samenhangende subsidiabele uitgaven, onverminderd een eventuele verlenging bij een nieuwe beschikking in die zin van de Commissie.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 1 juni 2017 – Zaak C-521/15 – Spanje / Raad – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:420 – conclusie

Bevoegdheid Raad tot oplegging geldboete wegens manipulatie boekhouding in het kader van het begrotingstoezicht, sixpack Uitvoeringsbesluit (EU) 2015/1289 van de Raad. Verordening (EU) nr. 1173/2011. Gedelegeerd besluit 2012/678/EU. Verordening (EG) nr. 479/2009. Spanje komt met onderhavig beroep tot nietigverklaring op tegen een besluit van de Raad inzake de oplegging van een geldboete aan die lidstaat wegens de manipulatie van tekortgegevens in de autonome gemeenschap Valencia. De bevoegdheid van de Raad voor het opleggen van dergelijke geldboeten vloeit voort uit artikel 8, lid 1, van verordening (EU) nr. 1173/2011 inzake de effectieve handhaving van het begrotingstoezicht in het eurogebied. Deze verordening maakt deel uit van het zogenoemde “sixpack”, een pakket instrumenten van secundair recht dat vooral ertoe strekt de door de staatsschuldencrisis aan het licht gekomen zwakke punten van het stabiliteits- en groeipact uit de weg te ruimen. Het “sixpack” kent de Raad verschillende sanctiebevoegdheden toe met als doel de geloofwaardigheid van het Unierechtelijke kader voor het begrotingstoezicht te vergroten. De primair rechtelijke grondslag voor dat kader wordt gevormd door de artikelen 126 en 136 VWEU. Het begrotingstoezicht heeft betrekking op de naleving van de referentiewaarden voor het overheidstekort en de overheidsschuld, die zijn vastgelegd in artikel 1 van het Protocol betreffende de procedure bij buitensporige tekorten. Volgens artikel 3 van dat protocol zijn de lidstaten verplicht

de Commissie regelmatig in kennis te stellen van hun tekort- en schuldgegevens. Spanje komt met onderhavig beroep tot nietigverklaring op tegen een besluit van de Raad inzake de oplegging van een geldboete aan die lidstaat wegens de manipulatie van tekortgegevens in de autonome gemeenschap Valencia. De bevoegdheid van de Raad voor het opleggen van dergelijke geldboeten vloeit voort uit artikel 8, lid 1, van verordening (EU) nr. 1173/2011 inzake de effectieve handhaving van het begrotingstoezicht in het eurogebied. Deze verordening maakt deel uit van het zogenoemde **“sixpack”**, een pakket instrumenten van secundair recht dat vooral ertoe strekt de door de staatsschuldencrisis aan het licht gekomen zwakke punten van het stabiliteits- en groeipact uit de weg te ruimen. Het **“sixpack”** kent de Raad verschillende sanctiebevoegdheden toe met als doel de geloofwaardigheid van het Unierechtelijke kader voor het begrotingstoezicht te vergroten. De primairrechtelijke grondslag voor dat kader wordt gevormd door de artikelen 126 en 136 VWEU. Het begrotingstoezicht heeft betrekking op de naleving van de referentiewaarden voor het overheidstekort en de overheidsschuld, die zijn vastgelegd in artikel 1 van het Protocol betreffende de procedure bij buitensporige tekorten. Volgens artikel 3 van dat protocol zijn de lidstaten verplicht de Commissie regelmatig in kennis te stellen van hun tekort- en schuldgegevens. Deze zaak is van bijzonder belang omdat de Raad voor het eerst gebruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid om wegens manipulatie van tekort- of schuldgegevens een geldboete op te leggen.

A-G: De zaak Spanje/Raad (C-521/15) wordt verwezen naar het Gerecht van de Europese Unie. De beslissing over de kosten wordt aangehouden. Subsidiair, voor het geval dat het Hof beslist dit voorstel niet te volgen, stel ik voor het beroep af te wijzen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slovenië – 13 juni 2017 - zaak C-215/17 – NKBM

Zie onder: Toegang documenten

Financiële diensten en markten (B – S)

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-678/15 – Khorassani – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:451 – arrest

De beleggingsdienst die bestaat in het ontvangen en doorgeven van orders met betrekking tot één of meer financiële instrumenten omvat niet mede bemiddeling bij het sluiten van een vermogensbeheerovereenkomst

Richtlijn 2004/39/EG. Het betreft een geding over de bemiddeling, door Pflanz, bij het sluiten van een vermogensbeheerovereenkomst tussen Khorassani en een derde.

Hof: Artikel 4, lid 1, punt 2, van richtlijn 2004/39/EG, in samenhang met bijlage I, deel A, punt 1, van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat de beleggingsdienst die bestaat in het ontvangen en doorgeven van orders met betrekking tot één of meer financiële instrumenten niet mede bemiddeling bij het sluiten van een vermogensbeheerovereenkomst omvat.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 15 juni 2017 – Gevoegde zaken C-688/15 en C-109/16 – **Anisimovienė e.a. en Indėlių ir investicijų draudimas** – Litouwen – ECLI:EU:C:2017:475 – conclusie

Rechtstreekse werking van richtlijn 94/19 en richtlijn 97/9; Definitie van ‚deposito‘

Richtlijn 94/19/EG. Richtlijn 97/9/EG. In het kader van twee bij hem aanhangige gedingen over het faillissement van een Litouwse kredietinstelling heeft de Litouwse rechter zich opnieuw tot het Hof gewend. Net als in de zaak die heeft geleid tot het arrest van het Hof van 25 juni 2015, **Indėlių ir investicijų draudimas en Nemaniūnas**, is de uitlegging van de richtlijnen 94/19/EG en 97/9/EG voor de verwijzende rechter van belang om precies te bepalen welke bescherming deze richtlijnen aan spaarders respectievelijk beleggers bieden. In concreto wenst de rechter bij wie de zaak aanhangig is te vernemen of die richtlijnen kunnen worden toegepast op bedragen die aan een kredietinstelling door haar cliënten worden betaald ter bekostiging van de aankoop van aandelen of de inschrijving op obligaties van die kredietinstelling. Door de latere insolventie van de bankinstelling zijn beide transacties uiteindelijk niet doorgestaan.

A-G: Artikel 1, punt 1, van richtlijn 94/19/EG, moet aldus worden uitgelegd dat niet onder de definitie van ‚deposito‘ vallen:

– gelden die vanaf een persoonlijke bankrekening met instemming van de rekeninghouder worden overgemaakt naar een andere, op naam van een kredietinstelling geopende bankrekening om in te schrijven op de latere uitgifte van obligaties door die kredietinstelling;

– gelden die in dezelfde omstandigheden worden overgemaakt voor de aankoop van openbaar aangeboden aandelen van een bankinstelling.

Richtlijn 94/19 verzet zich niet ertegen dat de wettelijke regeling van een lidstaat die gelden als **gegarandeerde deposito's beschermt, op voorwaarde dat aldus geen afbreuk wordt gedaan aan de doeltreffendheid van het bij die richtlijn ingestelde garantiestelsel.**

Artikel 2, lid 2, van richtlijn 97/9/EG is van toepassing indien een beleggingsonderneming niet in staat is om haar cliënten de gelden terug te betalen die zij hun verschuldigd is.

Zowel artikel 1, punt 1, van richtlijn 94/19 als artikel 2, lid 2, van richtlijn 97/9 is voldoende duidelijk, nauwkeurig en onvoorwaardelijk opdat particulieren zich voor de rechter daarop rechtstreeks kunnen beroepen tegenover lichamen die, ongeacht hun juridische vorm, zijn belast met de uitvoering van een dienst van openbaar belang en die hiertoe over bijzondere, verdergaande bevoegdheden beschikken dan die welke voortvloeien uit de regels die in de betrekkingen tussen particulieren gelden, hetgeen de nationale rechter dient na te gaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 6 juni 2017 – zaak C-219/17 – Berlusconi et Fininvest

Verordening (EU) nr. 1024/2013. Verordening (EU) nr. 468/2014. Artikel 256 VWEU. Artikel 263 VWU. Verzoekers hebben sinds medio jaren 90 een gekwalificeerde deelneming van meer dan 30% in Mediolanum SpA, een beursgenoteerde financiële holding en moederbedrijf van financieel conglomeraat Mediolanum waarvan dochteronderneming Banca Mediolanum deel uitmaakt. Aangezien de veroordeling van eerste verzoeker voor belastingfraude onherroepelijk werd en hij **daarmee niet meer aan het 'reputatievereiste' voldeed heeft Banca d'Italia (BdI) het** goedkeuringsverzoek van Fininvest voor gekwalificeerde deelnemingen in Mediolanum afgewezen. Wel krijgt Fininvest toestemming voor oprichting van een trust waarin de deelneming wordt ondergebracht. Eerste verzoeker gaat in beroep tegen dat besluit dat door de bestuursrechter in eerste aanleg wordt verworpen. Bij de verwijzende rechter vorderen verzoekers nietigverklaring van de handelingen die BdI ten aanzien van verzoekers heeft vastgesteld. Verzoekers hebben inmiddels ook een zaak tegen de ECB voor het Gerecht (T-913/16) gebracht na het door ECB geuite bezwaar tegen verwerving door Fininvest van een deelneming in Banca Mediolanum. Zij stellen dat de maatregelen van de BdI in strijd zijn met (het in kracht van gewijsde gegane) RvS-arrest (van 07-10-2014), daarbij inbegrepen het (afwijzende) oordeel van de RvS op de door BdI ingebrachte exceptie (verlies procesbelang). BdI had dan ook geen nieuwe goedkeuringsprocedure voor de fusie tegen verzoekers mogen instellen. Het gaat in deze zaak met name om de rechtsmacht. De verwijzende rechter meent dat om te beginnen de door BdI opgeworpen exceptie van onbevoegdheid van de Italiaanse rechter moet worden onderzocht. De door BdI vastgestelde (bestreden) handelingen maken deel uit van de procedure voor de nationaal bevoegde autoriteit. De rechter wijst erop dat het HvJEU zich nog niet heeft uitgesproken over verdeling van rechtsmacht tussen de nationale rechter en de Unierechter in gedingen waarin wordt aangevoerd dat handelingen van nationale autoriteiten in het kader van dit soort procedures ongeldig zijn.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 30 juni 2017 – zaak C-304/17 – Löber*

Zie onder: Justitiële samenwerking

EEX; bevoegde rechter; consumentenbescherming; prospectusaansprakelijkheid

REGELGEVING EU

- Verordening (EU) 2017/1129 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 betreffende het prospectus dat moet worden gepubliceerd wanneer effecten aan het publiek

worden aangeboden of tot de handel op een gereguleerde markt worden toegelaten en tot intrekking van Richtlijn 2003/71/EG, Pb L 168, 30.6.2017

- Verordening (EU) 2017/1131 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 inzake geldmarktfondsen, PB L 169 van 30.6.2017

REGELGEVING NL – Implementatiebesluit richtlijn betaalrekeningen

Besluit van 6 juni 2017 tot wijziging van het Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft en het Besluit bestuurlijke boetes financiële sector in verband met de implementatie van richtlijn 2014/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de vergelijkbaarheid van de in verband met betaalrekeningen aangerekende vergoedingen, het overstappen naar een andere betaalrekening en de toegang tot betaalrekeningen met basisfuncties (PbEU 2014, L 257), Stb. 2017, nr. 243

GBVB en bevrozing tegoeden

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 22 juni 2017 – Zaak C-423/16 P – HX/Raad – ECLI:EU:C:2017:493 – conclusie

Zie onder: Institutioneel recht

Verzoek om aanpassing verzoekschrift in het kader van beperkende maatregelen

NOOT – bij HvJ 30 mei 2017, zaak C-45/15P Safa Nicu Sepahan

Joyce Verhaert, EU-Hof bevestigt recht op schadevergoeding voor onrechtmatige plaatsing op EU-sanctielijst (Bijzonder strafrecht)

Gehandicapten

LITERATUUR

Mr. G.J.W. Pulles, "Een verdrag met potentieel vérstrekkende gevolgen", Handicap & Recht 2017-1, p. 3-8

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B)

EHRM – BESLISSING – 27 juni 2017 – Gard e.a. t. het VK – persbericht

Zie onder: recht op leven

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-296/16 P – Dextro Energy / Commissie –

ECLI:EU:C:2017:437 – persbericht – arrest

Consumentenbescherming en gezondheidsclaims: Het Hof bevestigt dat een aantal gezondheidseisen met betrekking tot glucose niet kan worden toegestaan.

Verordening (EG) nr. 1924/2006. Heeft de Europese Commissie terecht verboden dat Dextro Energy bepaalde gunstige gevolgen van glucose voor de gezondheid vermeldt op zijn verpakkingen?

A-G: Het beroep wordt verworpen.

- 📌 General nutrition and health principles for reduction of sugar consumption - CJEU in Dextro Energy (C-296/16 P) (ECLB)
- 📌 No sugar rush. CJEU rejects appeal in Dextro Energy labelling case. (GAVL)

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-422/16 – TofuTown.com – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:458 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Zuiver plantaardige producten mogen in beginsel niet worden afgezet onder benamingen zoals „melk“, „room“, „boter“, „kaas“ of „yoghurt“, die door het Unierecht worden voorbehouden aan producten van dierlijke oorsprong

Verordening (EU) nr. 1308/2013. Besluit 2010/791/EU. Mogen zuiver plantaardige sojaproducten worden verkocht onder benamingen zoals (soja)boter, kaas, melk of yoghurt? Die benamingen zijn door het Unierecht namelijk voorbehouden aan dierlijke producten. Geldt dit ook wanneer de verkoopbenamingen worden vervolledigd door verduidelijkende of beschrijvende aanvullingen over de oorsprong van het product?

Hof: Zuiver plantaardige producten mogen in beginsel niet worden afgezet onder benamingen zoals „melk“, „room“, „boter“, „kaas“ of „yoghurt“, die door het Unierecht worden voorbehouden aan producten van dierlijke oorsprong. Dit geldt ook wanneer die benamingen worden vervolledigd door verduidelijkende of beschrijvende aanvullingen die wijzen op de plantaardige oorsprong van het betrokken product. Er bestaat echter een lijst met uitzonderingen. Artikel 78, lid 2, van en bijlage VII, deel III, bij verordening (EU) nr. 1308/2013 verzetten zich ertegen dat de benaming „melk“ en de door deze verordening uitsluitend aan zuivelproducten voorbehouden benamingen, worden gebruikt om bij de afzet of in reclame een zuiver plantaardig product aan te duiden, zelfs wanneer deze benamingen worden vervolledigd door verduidelijkende of beschrijvende aanvullingen die wijzen op de plantaardige oorsprong van het betrokken product, tenzij dit product is vermeld in bijlage I bij besluit 2010/791/EU.

- 📌 Zuiver plantaardige producten mogen in beginsel niet worden afgezet onder benamingen voor zuivelproducten ([boek9](#))
- 📌 EU-hof zet streep door verkoop 'sojamelk' ([Europa nu](#))
- 📌 HvJ EU: Zuiver plantaardige producten mogen in beginsel niet worden afgezet onder benamingen zoals melk, room, boter, kaas of yoghurt ([IE forum](#))

HvJ – ARREST – 21 juni 2017 – Zaak C-621/15 – W e.a. – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:484 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Hoe is, in het kader van een aansprakelijkheidsprocedure, een causaal verband aan te tonen tussen een gebrekkig vaccin en het optreden van een ziekte ?

Richtlijn 85/374/EEG. Met het oog op de vaccinatie tegen hepatitis B zijn aan W achtereenvolgens op 26 december 1998, 29 januari 1999 en 8 juli 1999 drie injecties toegediend met een door Sanofi Pasteur geproduceerd vaccin. Vanaf augustus 1999 heeft W met verschillende aandoeningen gekampt, die in november 2000 tot de diagnose van multiple sclerose hebben geleid. W en drie leden van zijn familie, hebben een vordering ingesteld die ertoe strekte dat Sanofi zou worden veroordeeld tot vergoeding van de schade die zij beweerdelijk hebben geleden door de toediening aan W van het vaccin in kwestie. Ter ondersteuning van deze vordering hebben zij aangevoerd dat het feit dat de multiple sclerose onmiddellijk na de vaccinatie is opgetreden, alsmede het ontbreken van persoonlijke en familiale antecedenten van W met betrekking tot deze ziekte, ernstige, precieze en met elkaar overeenstemmende vermoedens doen rijzen dat het vaccin een gebrek vertoonde en er een oorzakelijk verband bestaat tussen de inenting met dat vaccin en het optreden van die ziekte.

Hof: Indien er geen wetenschappelijke consensus is, kunnen het gebrek van een vaccin en het oorzakelijke verband tussen dit gebrek en een ziekte worden bewezen door een samenstel van ernstige, precieze en met elkaar overeenstemmende aanwijzingen. Het korte tijdsverloop tussen de toediening van een vaccin en het optreden van een ziekte, het ontbreken van persoonlijke en familiale medische antecedenten bij de gevaccineerde persoon alsmede het grote aantal geïnventariseerde gevallen waarin die ziekte na dergelijke vaccinaties is opgetreden, kunnen in voorkomend geval voldoende aanwijzingen vormen om dit bewijs te leveren. Artikel 4 van richtlijn 85/374/EEG moet aldus worden uitgelegd dat het niet in de weg staat aan een nationale bewijsregeling op grond waarvan de feitenrechter bij wie een vordering is ingesteld die ertoe strekt de producent van een vaccin aansprakelijk te stellen wegens een gebrek dat dit vaccin beweerdelijk vertoont, in het kader van de beoordelingsbevoegdheid waarover hij in dit verband beschikt, kan oordelen dat bepaalde feitelijke gegevens waarop verzoeker zich beroept, ernstige, precieze en met

elkaar overeenstemmende aanwijzingen vormen waaruit kan worden geconcludeerd dat het vaccin een gebrek vertoont en dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen dit gebrek en de ziekte waaraan de gelaedeerde lijdt, ook al wordt het bestaan van een verband tussen de toediening van het vaccin in kwestie en het optreden van die ziekte door medisch onderzoek bevestigd noch ontkend. De nationale rechterlijke instanties dienen er echter voor te zorgen dat de concrete wijze waarop zij die bewijsregeling toepassen, niet tot gevolg heeft dat de in artikel 4 van richtlijn 85/374 neergelegde regels inzake de bewijslast worden geschonden of dat afbreuk wordt gedaan aan de doeltreffendheid van de door deze richtlijn ingevoerde aansprakelijkheidsregeling.

Artikel 4 van richtlijn 85/374 moet aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een op vermoedens gebaseerde bewijsregeling volgens welke in het geval waarin het bestaan van een verband tussen de toediening van het vaccin en het optreden van de ziekte waaraan de gelaedeerde lijdt, door medisch onderzoek bevestigd noch ontkend wordt, het bestaan van een oorzakelijk verband tussen het aan een vaccin toegeschreven gebrek en de door de gelaedeerde geleden schade steeds bewezen wordt geacht wanneer er bepaalde vooraf vastgestelde feitelijke aanwijzingen van causaliteit voorhanden zijn.

- If scientists quarrel whether a vaccine caused a disease, it's left to the courts - CJEU in *W and Others* (C-621/15) ([ECLB](#))

HvJ – ARREST – 28 juni 2017 – Gevoegde zaken C-629/15 P en C-630/15 P – Novartis Europharm / Commissie – VK – ECLI:EU:C:2017:498 – [arrest](#)

Vergunning voor het in de handel brengen

Verordening (EEG) nr. 2309/93. Richtlijn 2001/83/EG. De twee door Novartis ingestelde hogere voorzieningen houden verband met twee besluiten uit het jaar 2012 van de Europese Commissie **waarbij een vergunning voor het in de handel brengen (hierna: „VHB”) is afgegeven volgens de gecentraliseerde procedure**, die toen werd geregeld door verordening nr. 726/2004, voor twee generieke geneesmiddelen, namelijk Zoledronic acid Teva Pharma – zoledroninezuur dat wordt geproduceerd door Teva Pharm, en Zoledronic acid Hospira – zoledroninezuur, dat wordt geproduceerd door Hospira. Die generieke geneesmiddelen hebben beide het door Novartis geproduceerde Aclasta als referentiegeneesmiddel.

Hof: De hogere voorzieningen in de zaken C-629/15 P en C-630/15 P worden afgewezen.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 28 juni 2017 – Zaak C-329/16 – Syndicat national de l'industrie des technologies médicales en Philips France – Frankrijk – ECLI:EU:C:2017:501 – [conclusie](#)

Is software voor het voorschrijven van geneesmiddelen aan te merken als medisch hulpmiddel?

Richtlijn 93/42/EEG. De SNITEM behartigt in Frankrijk de belangen van bedrijven uit de sector medische hulpmiddelen. Een van die bedrijven, Philips France, produceert en verkoopt een softwareprogramma voor het voorschrijven van geneesmiddelen. Verzoekers menen dat de Franse regeling, op grond waarvan certificering door een nationale instantie verplicht is voor bepaalde software, waaronder ook voor software waarop een CE-markering is aangebracht, zich niet verdraagt met het Unierecht. Specifiek betogen zij dat de genoemde regeling een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbepijking vormt. Door een nadere voorwaarde te stellen voor het certificeren van medische hulpmiddelen als bedoeld in richtlijn 93/42, schendt deze regeling artikel 4, lid 1, van de richtlijn, dat bepaalt dat de lidstaten op geen enkele manier het in de handel brengen en de ingebruikneming van hulpmiddelen die zijn voorzien van de CE-markering, verhinderen. Volgens de Franse Raad van State is niet duidelijk of software als ICCA is aan te merken als medisch hulpmiddel in de zin van artikel 1, lid 2, onder a), van richtlijn 93/42.

A-G: Onverminderd de uiteindelijk door de verwijzende rechter te verrichten beoordeling van de aanwezige functionaliteiten is software dienende ter ondersteuning bij het voorschrijven van geneesmiddelen, aan te merken als medisch hulpmiddel in de zin van artikel 1, lid 2, onder a), van richtlijn 93/42/EEG, aangezien deze software de arts informatie biedt die van belang is voor het opsporen van contra-indicaties, wisselwerkingen tussen geneesmiddelen en te hoge voorgeschreven doses.

- HvJ EU: Software is een medisch hulpmiddel aangezien deze de arts informatie biedt ([IT en recht](#))

EUROPESE COMMISSIE

Aanbeveling (EU) 2017/1140 van de Commissie van 23 juni 2017 betreffende persoonsgegevens die mogen worden uitgewisseld via het systeem voor vroegtijdige waarschuwing en reactie (EWRS) dat krachtens Besluit nr. 1082/2013/EU van het Europees Parlement en de Raad is opgericht met het oog op de coördinatie van activiteiten ter opsporing van contacten in verband met ernstige grensoverschrijdende bedreigingen van de gezondheid, C/2017/4197, [PBL 164 van 27.6.2017](#)

Godsdienstvrijheid (B)

EHRM – ARREST – 15 juni 2017 – Metodiev ea. t. Bulgarije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0615JUD005808808

Vrijheid van godsdienst

Artikel 9 en 11 EVRM. Weigering van de autoriteiten om een nieuwe religieuze beweging te registreren vanwege het gebrek aan een precieze omschrijving van het geloof dat wordt aangehangen nu onvoldoende duidelijk is wat het verschil met reeds bestaande geloven is. Het hof neemt een schending aan van artikel 9 en 11 EVRM: de staat had neutraal moeten blijven en niet tot een beoordeling van de inhoud van het geloof over mogen gaan.

- Court: Bulgaria breached human rights law by refusing to register an organisation promoting Muslim rights ([human rights Europe](#))
- Yet *another* registration case: *Metodiev & Ors v Bulgaria* ([law and religion](#))

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 8 juni 2017 – Molla Sali t. Griekenland – [persbericht](#)

Is islamitisch recht van toepassing op de erfenis van een Griekse moslim die een testament heeft laten opstellen door een notaris?

Artikelen 6 en 14 EVRM. Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Na het overlijden van haar echtgenoot, erft Molla Sali op grond van een testament dat is opgemaakt door een notaris alle bezittingen van haar echtgenoot. De twee schoonzussen van Molla Sali maken bezwaar tegen het testament. Volgens hen wordt de erfenis beheerst door Islamitisch recht. In hoger beroep worden de zussen in het gelijk gesteld en oordeelt het hof van beroep dat Islamitisch recht van toepassing is. Molla Sali klaagt bij het EHRM dat haar eigendomsrecht is geschonden doordat zij als gevolg van toepassing van Islamitisch recht drie kwart van haar erfenis kwijt raakt.

- Greece: Grand Chamber to rule on Sharia law application to inheritance dispute ([human rights Europe](#))

NOOT – bij HvJ 14 maart 2017, [zaak C-157/15 Achbita](#)

R. van Arkel e.a., Tijdschrift voor Ambtenarenrecht, TAR 2017/juni, HvJ EU is duidelijk: hoofddoekverbod voor werknemers met klantcontact is mogelijk, in: [TAR 2017/99](#)

Grondrechten (Handvest) en EVRM

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-587/15 – Lietuvos Respublikos transporto **priemonių draudikų biuras** – Litouwen – ECLI:EU:C:2017:463 – [arrest](#)

Zie onder: [verzekeringen](#)

Hof verklaart zich onbevoegd omdat de richtlijnen niet van toepassing zijn en er geen uitvoering wordt gegeven aan Unierecht in de zin van artikel 51, lid 1 Handvest

LITERATUUR

- Krommendijk, Jasper, The CJEU's reliance on the case law of by the ECtHR since 2015: Opinion 2/13 As a game changer? (June 20, 2017). E. Bribosia & I. Rorive (eds.), A Global And Multilayered Approach Of Human Rights: Promises and Challenges (Cambridge, Antwerp, Portland: Intersentia, 2017). ([SSRN](#))
- Tony Marguery, **Je t'aime moi non plus The Avotiņš v. Latvia judgment: an answer** from the ECtHR to the CJEU, in: review of European administrative law 2017, vol. 10, nr. 1, 113-134
- J.H. Gerards, Juridische Analyse - Impact Handvest Grondrechten EU groter dan voorzien, in: [Advocatenblad 2017/4.20](#)
- Thomas Voland and Britta Schiebel, 'Advisory Opinions of the European Court of Human Rights: Unbalancing the System of Human Rights Protection in Europe?' in: The March issue (Vol. 17, No. 1, 2017) [Human Rights Law Review \(ECHR blog\)](#)

OVERIG

- Een overzicht van zaken die aanhangig zijn bij de Grote Kamer van het EHRM staat op de [website](#) van het EHRM.
- ECHR Superior Courts Network: first meeting in Strasbourg today ([EHRM](#))
- Hoge Raad blij met vragen aan EHRM ([Mr](#))
- What is the International Covenant on Civil and Political Rights? ([rightsinfo](#))
- New System for Single-Judge Decisions ([ECHR blog](#))
- PACE Report on Delays in Implementation of Judgments ([ECHR blog](#))
- Implementation of ECHR judgments – have we reached a crisis point?- Lucy Moxham ([UK human rights](#))

Handel en anti-dumping

HvJ – ARREST – 1 juni 2017 – Zaak C-330/16 – Zarski – Polen – ECLI:EU:C:2017:418 – [arrest](#)

Temporele werkingssfeer richtlijn; uitsluiten van overeenkomsten, gesloten vóór verstrijken omzettingstermijn.

Richtlijn 2011/7/EU. Beantwoording van prejudiciële vragen over de reikwijdte van de temporele werkingssfeer van de richtlijn, betreffende de bestrijding van betalingsachterstand bij handelshuurovereenkomsten.

Hof: Artikel 12, lid 4, van richtlijn 2011/7/EU moet aldus worden uitgelegd dat de lidstaten betalingsachterstand bij de uitvoering van een vóór 16 maart 2013 gesloten overeenkomst van de werkingssfeer van die richtlijn kunnen uitsluiten, ook al doet die achterstand zich na deze datum voor.

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 15 juni 2017 – Zaak C-156/16 – Tigers – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:474 – [conclusie](#)

Anti-dumping; Invoer keramiek; Achteraf overleggen factuur

Uitvoeringsverordening (EU) nr. 412/2013. Artikel 78 CDW. De zaak gaat over de afwijzing door de douane van een door Tigers ingediend verzoek tot gedeeltelijke terugbetaling van het haar op grond van uitvoeringsverordening nr. 412/2013 Tigers opgelegde antidumpingrecht voor de invoer van producten van keramiek in Duitsland. Het probleem vloeit voort uit een praktijk van de Duitse douaneautoriteiten die het achteraf overleggen van een factuur die aan de vormvereisten voor toepassing van individuele antidumpingrechten voldoet, uitsluit. Dit in de douanepraktijk niet te verwaarlozen probleem is zowel in de rechtspraak als in de rechtsliteratuur in Duitsland voorwerp van discussie.

A-G: Artikel 1, lid 3, van uitvoeringsverordening (EU) nr. 412/2013 staat niet eraan in de weg dat, in een situatie waarin er geen gevaar van ontwijking bestaat en de goede toepassing van de antidumpingrechten geen gevaar loopt, een importeur voor de vaststelling van een definitief antidumpingrecht achteraf, in het kader van een procedure op grond van artikel 78 van verordening (EEG) nr. 2913/92 een geldige handelsfactuur die is opgesteld conform de voorwaarden in bijlage II bij deze uitvoeringsverordening kan overleggen. In een dergelijk geval nemen de douaneautoriteiten, indien aan alle andere voor de verkrijging van een individueel antidumpingrecht noodzakelijke voorwaarden is voldaan, overeenkomstig artikel 78, lid 3, van verordening nr. 2913/92, met inachtneming van de eventueel vastgestelde bepalingen de nodige maatregelen om een en ander recht te zetten, rekening houdend met de overlegging van die factuur.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Tsjechië – 26 juni 2017 – zaak C-287/17 – Česká pojišťovna*

Schadeloosstelling na betalingsachterstand bij verzekering; advocatenkosten; dubbele vergoeding

Richtlijn 2011/7/EU. Verzoekster is een verzekeringsmaatschappij (NV), verweerster WCZ een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. Verzoekster start een procedure wegens een vordering op verweerster, een premie voor een verzekering. Het betreft een verzekering van aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt in de uitoefening van een werkzaamheid. Verweerders waren destijds managers van CZK. Na een aanmaning is de verzekering beëindigd. Verzoekster vordert de premie + wettelijke interest, en schadeloosstelling voor de gerechtelijke procedure. Verweerster is niet in rechte verschenen. De vraag van de verwijzende rechter betreft de hoogte van de schadeloosstelling. De vergoeding voor advocaatkosten zijn in een apart besluit geregeld. Daarnaast heeft de advocaat recht op vergoeding van specifieke uitgaven (reiskosten, griffierechten, advieskosten e.d.) waarvoor een forfaitair bedrag is vastgesteld. De rechter twijfelt echter of deze schadeloosstelling voldoet aan richtlijn 2011/7 gezien de overwegingen 19 en 20. Hij vraagt zich af of de kosten van de aanmaning (in dit geval één) die verzoekster vóór instellen van het beroep aan verweerster heeft gezonden naast het forfaitaire bedrag moet worden vergoed. Dat zou in dit geval, gezien de forfaitaire vergoeding volgens Tsjechisch recht, neerkomen op tweemaal vergoeding voor hetzelfde.

NOOT – bij advies van het Hof 16 mei 2017, zaak advies 2/15

- Opinion 2/15: Maybe it is time for the EU to conclude separate trade and investment agreements ([European law blog](#))
- Opinion 2/15: Adding some spice to the trade & environment debate ([European law blog](#))

Insolventie

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-54/16 – Vinyls Italia – Italië – ECLI:EU:C:2017:433 – arrest

Pauliaanse vordering; terugbetaling geldbedragen na insolventieverklaring

Verordening (EG) nr. 1346/2000. Verordening (EG) nr. 593/2008. Beantwoording van prejudiciële vragen met betrekking een pauliaanse vordering strekkende tot terugbetaling door een vennootschap van geldbedragen die een gefailleerde vennootschap haar zou hebben betaald in de zes maanden voorafgaand aan de insolventverklaring.

Hof: Artikel 13 van verordening (EG) nr. 1346/2000 moet aldus worden uitgelegd dat de vorm waarin en de termijn waarbinnen diegene die voordeel heeft getrokken uit een voor het geheel van schuldeisers nadelige handeling, een exceptie op grond van dit artikel moet opwerpen om zich te verzetten tegen een vordering tot herroeping van die handeling volgens de bepalingen van de *lex fori concursus*, en de vraag of dit artikel ook ambtshalve mag worden toegepast door de bevoegde rechter, in voorkomend geval buiten de termijn waarover de betrokken partij beschikt, een zaak zijn van het procesrecht van de lidstaat op het grondgebied waarvan het geding aanhangig is. Dat recht mag evenwel niet ongunstiger zijn dan het recht dat voor soortgelijke situaties naar nationaal recht geldt (gelijkwaardigheidsbeginsel) en mag de uitoefening van de door het Unierecht verleende rechten niet in de praktijk onmogelijk of uiterst moeilijk maken (doeltreffendheidsbeginsel), hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

Artikel 13 van verordening nr. 1346/2000 moet aldus worden uitgelegd dat de partij op wie de bewijslast rust, moet bewijzen dat, wanneer de lex causae voorziet in de mogelijkheid om een als nadelig aangemerkte handeling te bestrijden, in concreto niet is voldaan aan de voorwaarden om een tegen die handeling ingesteld beroep te kunnen toewijzen, die verschillen van die van de lex fori concursus.

HvJ – ARREST – 22 juni 2017 - zaak C-126/16 – Federatie Nederlandse vakvereniging – [Nederland](#) – [Rechtbank Midden-Nederland](#) – ECLI:EU:C:2017:489 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Zie onder: [Arbeid en sociale zekerheid](#)

PREJUDI CI ÈLE VERWIJZING – Portugal – 19 juni 2017 – [zaak C-250/17 – Tarragó da Silveira*](#)

Zie onder: [Justitiële samenwerking](#)

REGELGEVING EU

- Nieuwe regels ter vereenvoudiging van grensoverschrijdende insolventieprocedures treden vandaag in werking ([EC](#)), zie ook: [conflict of law](#)
- Uitvoeringsverordening (EU) 2017/1105 van de Commissie van 12 juni 2017 tot vaststelling van de formulieren als bedoeld in Verordening (EU) 2015/848 van het Europees Parlement en de Raad betreffende insolventieprocedures, C/2017/3912, [PB L 160 van 22.6.2017](#)
- Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende preventieve herstructureringsstelsels, een tweede kans en maatregelen ter verhoging van de efficiëntie van herstructurerings-, insolventie- en kwijtingsprocedures, en tot wijziging van Richtlijn 2012/30/EU (COM(2016) 723 final – 2016/0359 (COD)), [PB C 209 van 30.6.2017](#)

Institutioneel recht

HvJ – ARREST – 13 juni 2017 – Zaak C-258/14 – Florescu e.a. –Roemenië – [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2017:448 – [arrest](#)

Zie onder: [arbeid en sociale zekerheid](#)

Cumulatie netto-overheidspensioen

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 22 juni 2017 – Zaak C-413/15 – Farrell – Ierland - [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2017:492 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Criteria om vast stellen wanneer er voor de toepassing van de verticale rechtstreekse werking van richtlijnen sprake is van een overheidsorgaan

Richtlijn 72/166/EEG. Definitie van een overheidsorgaan in het kader van de vaststelling van de aansprakelijkheid van een lidstaat voor het niet behoorlijk in nationaal recht omzetten van een richtlijn – Voorwaarden voor het aanmerken van een privaatrechtelijk lichaam als overheidsorgaan.

A-G: De in het arrest Foster e.a. (174) neergelegde toets om te bepalen wanneer er voor de toepassing van verticale rechtstreekse werking van richtlijnen sprake is van een overheidsorgaan van een lidstaat, is niet vervat in punt 20 maar in punt 18 van dat arrest. De daar omschreven toets moet cumulatief noch alternatief worden gelezen, maar behelst een niet-uitputtende opsomming van de elementen die voor een dergelijke beoordeling relevant kunnen zijn. Bij de beoordeling of een particuliere verweerder voor de toepassing van verticale rechtstreekse werking van richtlijnen een overheidsorgaan is, moet de nationale rechter de volgende criteria in acht nemen:

i) *de juridische vorm van het betrokken lichaam is irrelevant;*

ii) *het is niet nodig dat de staat in een positie is om dagelijks toezicht en leiding uit te oefenen over de werkzaamheden van dat lichaam;*

iii) *wanneer de staat de eigenaar is van, of toezicht uitoefent over het lichaam in kwestie, moet dat lichaam als overheidsorgaan worden aangemerkt, zonder dat hoeft te worden nagegaan of andere criteria zijn vervuld;*

iv) *elk gemeentelijk, regionaal, plaatselijk of daarmee vergelijkbaar lichaam moet automatisch worden beschouwd als overheidsorgaan;*

v) *het lichaam in kwestie hoeft niet te worden gefinancierd door de staat;*

vi) *wanneer de staat het lichaam in kwestie zowel heeft belast met de vervulling van een publieke taak die de staat anders wellicht zelf op zich zou hebben genomen, als het heeft uitgerust met een soort extra bevoegdheden opdat dit zijn taak doeltreffend kan vervullen, is het lichaam in kwestie in elk geval als overheidsorgaan te beschouwen.*

Bij de uitvoering van zijn analyse moet de nationale rechter het onderliggende fundamentele beginsel in acht nemen, dat een particulier zich tegenover de staat op nauwkeurige en onvoorwaardelijke bepalingen van een richtlijn kan beroepen, ongeacht de hoedanigheid waarin de staat optreedt, omdat moet worden voorkomen dat de staat voordeel heeft bij zijn miskening van het Unierecht.

De in het antwoord op de tweede vraag genoemde criteria zijn eveneens van toepassing wanneer een lidstaat aan een lichaam een ruime verantwoordelijkheid heeft overgedragen met het kennelijke oogmerk om aan zijn Unierechtelijke verplichtingen te voldoen. Het is niet noodzakelijk dat dat lichaam bijzondere bevoegdheden bezit die verder gaan dan de voor de betrekkingen tussen particulieren geldende regels.

■ Farrell and direct effect. Sharpston AG: Patron Saint of examiners. ([GAVL](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 22 juni 2017 – Zaak C-423/16 P – HX/Raad – ECLI:EU:C:2017:493 – [conclusie](#)

Verzoek om aanpassing verzoekschrift in het kader van beperkende maatregelen

Artikel 86 van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht. De beperkende maatregelen van de Europese Unie op het vlak van het GBVB vereisen een bepaalde flexibiliteit, aangezien vaak op korte termijn moet worden gereageerd op de veranderende politieke voorwaarden en omstandigheden die aan deze maatregelen ten grondslag liggen. Om voor de betrokken personen op die voorwaarden overeenkomstig artikel 275, tweede alinea, VWEU doeltreffende rechterlijke bescherming te kunnen waarborgen, moet in de gerechtelijke procedure rekening worden gehouden met de specifieke eigenschappen van deze handelingen. Vandaar dat het Gerecht in het bijzonder de mogelijkheid heeft erkend om, wanneer een nieuwe handeling wordt vastgesteld, het verzoekschrift tijdens de gerechtelijke procedure aan te passen, om zo nodig ook de nietigverklaring van deze nieuwe handeling te vorderen. Deze mogelijkheid en de wijze waarop daarvan gebruik kan worden gemaakt, zijn thans uitdrukkelijk geregeld in artikel 86 van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht. Voorts heeft het Hof vastgesteld dat het procesbelang van een verzoeker niet automatisch vervalt bij het einde van de geldigheid van een handeling tot vaststelling van een beperkende maatregel op het vlak van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Deze hogere voorziening betreft verschillende gevolgen van deze specifieke procedurele regels. Concreet gaat het ten eerste om de vraag of het Gerecht terecht een tijdens de mondelinge behandeling gedaan aanpassingsverzoek wegens het ontbreken van een afzonderlijke akte niet-ontvankelijk kan verklaren, hoewel het Gerecht het verzoek in het proces-verbaal heeft opgenomen en de betrokkene niet op nadere voorwaarden heeft gewezen en niettegenstaande het feit dat in de betrokken processtaat de van toepassing zijnde taalversie van het Reglement voor de procesvoering niet geheel duidelijk is over de eis van de afzonderlijke akte. Ten tweede werpt deze kwestie de vraag op of het procesbelang blijft bestaan in een geval waarin de handeling die tijdens de gerechtelijke procedure is vastgesteld en waarvan het verzoek tot aanpassing de nietigverklaring beoogt, nog tijdens diezelfde procedure zelf evenzeer door een daarop volgende handeling is vervangen.

A-G: Het arrest in zaak T-723/14 van 2 juni 2016, HX/Raad wordt vernietigd, voor zover daarin het verzoek van HX tot aanpassing van het verzoekschrift niet-ontvankelijk is verklaard. Op het verzoek tot aanpassing van het verzoekschrift in eerste aanleg strekkende tot de nietigverklaring van besluit (GBVB) 2015/837 betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië, hoeft geen uitspraak te worden gedaan.

LITERATUUR

Mr. J.C.A. van Dam, MA, 'Het Hof van Justitie spreekt zich uit over de bindende werking van een aanbeveling van de Europese Commissie', *NtER* 2017-4, p. 84-90

BURGERINITIATIEF

Besluit (EU) 2017/1002 van de Commissie van 7 juni 2017 betreffende het voorgestelde burgerinitiatief „Stop Extremism” (Kennisgeving geschied onder nummer C(2017) 4105), C/2017/4105, *PB L 152 van 15.6.2017*

ONTWERP REGELGEVING EU

BNC Fiche: Verordening generieke onderzoeksbevoegdheid; Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van de voorwaarden en procedure op grond waarvan de Commissie van ondernemingen en ondernemersverenigingen mag vragen informatie over de interne markt en aanverwante gebieden te verstrekken, (*Kamerstuk 22112 nr. 2358*)

Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 - zaak C-610/15 - Stichting Brein – [Nederland](#) – [Hoge Raad](#) - ECLI:EU:C:2017:456 - [arrest](#)

Uitwisseling van beschermde bestanden via online platform zoals The Pirate Bay zonder toestemming van rechthebbende valt onder mededeling aan het publiek

Richtlijn 2001/29/EG. Stichting Brein is een Nederlandse stichting die de belangen behartigt van auteursrechthebbenden. Ziggo en XS4ALL zijn internet-accessproviders. Een aanzienlijk deel van hun abonnees gebruikt het online platform voor de uitwisseling van bestanden The Pirate Bay, een BitTorrent index. De torrent-bestanden die op het online platform voor de uitwisseling van bestanden TPB worden aangeboden, verwijzen voor het grote merendeel naar auteursrechtelijk beschermde werken, zonder dat de rechthebbenden de beheerders en gebruikers van dit platform toestemming hebben gegeven tot het verrichten van de betrokken uitwisselingen. In het kader van het hoofdgeding vordert Stichting Brein, primair, Ziggo en XS4ALL te bevelen de domeinnamen en IP-adressen van het online platform voor de uitwisseling van bestanden TPB te blokkeren, teneinde aldus te voorkomen dat de diensten van deze internet-accessproviders kunnen worden gebruikt om inbreuk te maken op de auteursrechten en naburige rechten van de rechthebbenden wier belangen Stichting Brein behartigt. De rechter in eerste aanleg heeft de vorderingen van Stichting Brein toegewezen. Deze vorderingen zijn in hoger beroep echter afgewezen. Hoge Raad heeft de volgende prejudiciële vragen gesteld:

Is sprake van een mededeling aan het publiek in de zin van art. 3 lid 1, van richtlijn 2001/29 door de beheerder van een website, indien op die website geen beschermde werken aanwezig zijn, maar een systeem bestaat [...] waarbij voor gebruikers meta-informatie over beschermde werken die op de computers van gebruikers staat, wordt geïndexeerd en gecategoriseerd, zodanig dat de gebruikers de beschermde werken aan de hand daarvan kunnen traceren en kunnen up- en downloaden?

Indien het antwoord op vraag 1 ontkennend luidt: Bieden artikel 8 lid 3, van richtlijn 2001/29 en artikel 11 van richtlijn 2004/48]ruimte voor een bevel aan een tussenpersoon als in die bepalingen bedoeld, indien deze tussenpersoon inbreuk makende handelingen van derden faciliteert op de wijze als bedoeld in vraag 1?

Hof: De beschikbaarstelling en het beheer van een online platform voor het delen van beschermde werken als „The Pirate Bay” kunnen een inbreuk op het auteursrecht vormen. De betrokken werken worden weliswaar geüpload door de gebruikers van dat platform, maar toch spelen de beheerders een onontkoombare rol bij de beschikbaarstelling van deze werken. Het begrip „mededeling aan het publiek”, in de zin van artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat, het beschikbaar stellen en het beheer, op internet, van een platform voor de uitwisseling van bestanden dat, door de indexering van meta-informatie inzake beschermde werken en de

verstrekking van een zoekmotor, de gebruikers van dit platform in staat stelt deze werken te vinden en deze in het kader van een peer-to-peernetwerk te delen, hieronder valt.

- 📌 Blokkade Pirate Bay nadert na uitspraak EU-Hof ([NRC](#))
- 📌 BREAKING: CJEU says that site like The Pirate Bay makes acts of communication to the public ([IPKat](#))
- 📌 Robbert Santifort - Wat is er nieuw aan het Pirate Bay-arrest en eindigt de saga hiermee? ([IE-forum](#))
- 📌 HvJ EU: Indexeringsite met zoekmotor The Pirate Bay doet mededeling aan het publiek ([IE-forum](#))
- 📌 CJEU Decision on Ziggo: The Pirate Bay Communicates Works to the Public ([Infolawcentre](#))

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-689/15 – W. F. Gözze Frottierweberei en Gözze – ECLI:EU:C:2017:434 – [arrest](#)

Uniebeeldmerk van een bloem van de katoenplant

Verordening (EG) nr. 207/2009. VBB is houdster van het Uniebeeldmerk van een bloem van de katoenplant, dat op 22 mei 2008 is ingeschreven voor een aantal waren waaronder textiel. Dit beeldteken is gedurende verschillende decennia vóór deze inschrijving door fabrikanten van uit katoenvezels vervaardigd textiel gebruikt ter certificering van de samenstelling en de kwaliteit van hun producten. Sinds voornoemde inschrijving heeft VBB licentieovereenkomsten betreffende haar merk bloem van de katoenplant gesloten met ondernemingen die lid werden van deze vereniging. Deze ondernemingen verbinden zich ertoe dit merk enkel te gebruiken voor uit katoenvezels van goede kwaliteit vervaardigde producten. VBB mag controleren of deze verplichting wordt nagekomen. Gözze is geen lid van VBB en heeft geen licentieovereenkomst met deze vereniging gesloten, en vervaardigt textiel van zuiver katoen waarop zij sinds tientallen jaren het teken bloem van de katoenplant aanbrengt. VBB heeft een inbreukvordering tegen Gözze ingesteld wegens de verkoop door Gözze van handdoeken waaraan een hangetiket wordt aangebracht waarvan de achterzijde hieronder wordt weergegeven.

Hof: Artikel 15, lid 1, van verordening (EG) nr. 207/2009 moet aldus worden uitgelegd dat het aanbrengen van een individueel Uniemerkt, door de houder ervan of met zijn instemming, op waren als keurmerk niet kan worden beschouwd als een gebruik daarvan als merk dat onder het begrip „normaal gebruik” in de zin van deze bepaling valt. Het aanbrengen van dat merk levert evenwel een dergelijk normaal gebruik op indien daardoor tevens en tegelijkertijd de consument de waarborg wordt geboden dat de betrokken waren afkomstig zijn van eenzelfde onderneming en dat deze waren zijn vervaardigd onder controle van deze onderneming die kan worden geacht in te staan voor de kwaliteit ervan. In dat geval kan de houder van dat merk op grond van artikel 9, lid 1, onder b), van deze verordening verbieden dat een derde een overeenstemmend teken op identieke waren aanbrengt, indien daardoor gevaar voor verwarring bij het publiek kan ontstaan.

Artikel 52, lid 1, onder a), en artikel 7, lid 1, onder g), van verordening nr. 207/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat een individueel merk niet nietig kan worden verklaard – door deze bepalingen samen toe te passen – op grond dat de merkhouder niet door regelmatige kwaliteitscontroles bij zijn licentienemers waarborgt dat de kwaliteitsverwachtingen die het publiek aan dit teken verbindt, juist zijn. De bepalingen van verordening nr. 207/2009 betreffende de collectieve Uniemerken kunnen niet mutatis mutandis worden toegepast op de individuele Uniemerken.

- 📌 Het gebruik van een individueel Uniemerkt als keurmerk is geen normaal gebruik ([boek9](#))
- 📌 Keurmerken alleen 'normaal gebruikt' indien wordt ingestaan voor kwaliteitscontrole ([IE forum](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 20 juni 2017 – Zaak C-425/16 – Raimund – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2017:479 – [conclusie](#)

Merkbescherming en inschrijving te kwader trouw

Verordening nr. 207/2009. Het betreft een geding tussen twee handelaars in soortgelijke, waren: **kruidenmengsels voor toevoeging aan sterke alcohol met dezelfde benaming, „Baucherlwärmer”**. Voor één van deze handelaars is bovendien een Uniemerkt ingeschreven bij het EUIPO. De houder

van dit onderscheidende teken, Hansruedi Raimund, heeft een vordering wegens inbreuk op zijn merk ingesteld, op grond dat Michaela Aigner, die haar waren verkocht onder dezelfde benaming, inbreuk maakte op de rechten die verbonden zijn aan de door inschrijving verkregen bescherming. Aigner heeft zich tegen deze vordering verzet door een exceptie van nietigheid van het merk op te werpen en twee jaar later een reconventionele vordering in te stellen. In beide gevallen voerde zij aan dat Raimund te kwader trouw was bij de aanvraag tot inschrijving van het teken **Baucherwärmer**, aangezien zij dat teken reeds gebruikte vóór de verkrijging van het industriële-eigendomsrecht door Raimund.

A-G: Wanneer een reconventionele vordering strekkende tot nietigverklaring van het Uniemerk op grond van de kwade trouw van de merkhouders bij inschrijving ervan is ingesteld, kan de rechter die kennis neemt van de hoofdvordering deze bij exceptie opgeworpen nietigheidsgrond niet toewijzen tot uitspraak is gedaan op de reconventionele vordering.

De rechtbank voor het Uniemerk kan de vordering wegens merkinbreuk afwijzen op grond van de kwade trouw van de aanvrager van dat merk, wanneer minstens tegelijkertijd de reconventionele vordering strekkende tot nietigverklaring van dat merk op dezelfde grond wordt toegewezen. Het Unierecht verplicht deze rechtbank niet om voor de beslechting van de vordering wegens inbreuk te wachten totdat de beslissing over de reconventionele vordering definitief is geworden, maar verzet zich evenmin daartegen.

- Conclusie AG: Rechter is pas bevoegd kennis te nemen van vordering wegens inbreuk tot uitspraak is gedaan op vordering tot nietigverklaring (IE-forum)

HvJ – CONCLUSIE AG SZPUNAR – 22 juni 2017 – zaak C-163/16 – Louboutin – [Nederland](#) – [Rechtbank Den Haag](#) – ECLI:EU:C:2017:495 – [conclusie](#)

Rode kleur zool van een hoge hak van het merk Louboutin

Richtlijn 2008/95/EG. De Franse modeontwerper Christian Louboutin heeft een Benelux-merk, dat bestaat uit de rode kleur die is aangebracht op de zool van een schoen met hoge hak.

Van Haren exploiteert in Nederland detailhandelszaken in schoenen. In 2012 heeft Van Haren damesschoenen met hoge hakken en rode zool verkocht. Louboutin heeft bij de rechtbank Den Haag een vordering wegens inbreuk ingesteld tegen Van Haren. De A-G concludeert dat rekening moet worden gehouden met het stelsel en de opzet van de merkenrichtlijn 2008/95. Volgens vaste rechtspraak bestaat de doelstelling van deze richtlijn erin te verhinderen dat als gevolg van het merkrecht de merkhouders een monopolie wordt toegekend op technische oplossingen of gebruikskennmerken van een waar, waarnaar de gebruiker mogelijk in de waren van concurrenten zoekt. Daardoor kunnen de wezenlijke kenmerken van de betrokken waar die in de vorm ervan tot uiting komen, in het publiek domein worden gehouden. De aanwezigheid van een kleur die is aangebracht op een onderdeel van het oppervlak van de waar kan worden beschouwd als een kenmerk dat tot uiting komt in de vorm van de waar. Zoals blijkt uit de door de verwijzende rechter aangehaalde voorbeelden, kan de kleur voorts een wezenlijk gebruikskenmerk van de specifieke waar vormen, zodat de monopolisering van de kleur, in combinatie met een element van de vorm van de waar, concurrenten kan verhinderen om waren met hetzelfde functionele karakter vrij aan te bieden. Het merk kan dus vallen onder het verbod op inschrijving van de richtlijn 2008/95 (artikel 3, lid 1, onder e), iii).

A-G: Artikel 3, lid 1, onder e), iii), van richtlijn 2008/95/EG moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing kan zijn op een teken bestaande uit de vorm van de waar waarbij aanspraak wordt gemaakt op bescherming voor een bepaalde kleur. Het begrip vorm die ,een wezenlijke waarde geeft' aan de waar in de zin van deze bepaling heeft uitsluitend betrekking op de intrinsieke waarde van de vorm en hierbij mag geen rekening worden gehouden met de reputatie van het merk of van de houder ervan.

- AG Szpunar advises CJEU to rule that a red sole may not be just a colour ([IPKat](#))

HvJ – ARREST – 13 juni 2017 – Zaak T-9/15 – Ball Beverage Packaging Europe / EUIPO - Crown Hellas Can (Canettes) – ECLI:EU:T:2017:386 – [arrest](#)

Gemeenschapsmodel voor blikken voor drank

Verordening (EG) nr. 6/2002. Ball Europe is houdster van een gemeenschapsmodel voor blikken voor drank. Interveniënte, Crown Hellas Can, heeft bij het EUIPO een vordering tot nietigverklaring van het litigieuze model ingediend. Als nietigheidsgrond heeft zij zich beroepen op artikel 25, lid 1, onder b), van verordening nr. 6/2002, omdat het litigieuze model niet nieuw was in de zin van artikel 5 van deze verordening, en geen eigen karakter had in de zin van artikel 6 van deze verordening.

Gerecht: Ball Beverage Packaging Europe wordt toegestaan om in de plaats te treden van Ball Europe GmbH als verzoekende partij. Het beroep wordt verworpen.

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Duitsland: BREAKING: German Constitutional Court stops implementing legislation for Unitary Patent Package ([IPKat](#))
- Frankrijk: French Conseil d'État invalidates decrees implementing law on out-of-commerce works; het gevolg van HvJ zaak C-301/15 Soulier and Doke, ([IPKat](#))

REGELGEVING EU

Verordening (EU) 2017/1001 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 inzake het Uniemerkt, [PB L 154 van 16.6.2017](#) (van toepassing vanaf 1 oktober 2017)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Duitsland: BREAKING: German Constitutional Court stops implementing legislation for Unitary Patent Package ([IPKat](#))

OVERIG

Europees Octrooibureau verandert regels inzake octrooiering planten ([boek9](#))

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken

HvJ – ARREST – 8 juni 2017 – Zaak C-111/17 PPU – OL - Griekenland - [arrest](#) (alleen in het Frans)

Vaststelling gewone verblijfplaats zuigeling

Verordening (EG) nr. 2201/2003. **Begrip 'gewone verblijfplaats' van een zuigeling.** Kind dat is geboren in een andere lidstaat dan die waar zijn ouders samen hebben gewoond en dat vervolgens met zijn moeder in de lidstaat van zijn geboorte is gebleven. De verwijzende rechter wil weten of de vaststelling van de gewone verblijfplaats van een zuigeling in een bepaalde lidstaat vereist dat het kind in die lidstaat aanwezig is geweest en of, indien het er niet aanwezig is geweest, aan andere factoren, zoals de voormalige gemeenschappelijke verblijfplaats van de ouders in die lidstaat, een beslissende betekenis voor de vaststelling van de gewone verblijfplaats van een kind kan worden toegekend.

- CJEU rules that child's physical presence is a necessary condition for habitual residence ([conflict of laws](#))

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-249/16 – Kareda – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2017:472 – arrest

Regresvordering tussen hoofdelijke medeschuldenaren van een kredietovereenkomst valt onder het begrip „verbintenissen uit overeenkomst”

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Het betreft een geding tussen Stefan Benkö en Saale Kareda inzake de vergoeding van maandelijkse afbetalingen inzake een gemeenschappelijke kredietovereenkomst, die bij gebreke van betaling door Kareda, door Benkö zijn betaald.

Hof: Een regresvordering tussen hoofdelijke medeschuldenaren van een kredietovereenkomst valt onder het in artikel 7, punt 1, onder b), bedoelde begrip „verbintenissen uit overeenkomst”. Een kredietovereenkomst, die is gesloten tussen een kredietinstelling en twee hoofdelijke medeschuldenaren, moet worden aangemerkt als een in artikel 7, punt 1, onder b), bedoelde „overeenkomst voor de verstrekking van diensten”. Artikel 7, punt 1, onder b), tweede streepje, van verordening nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer een kredietinstelling een krediet heeft toegekend aan twee hoofdelijke medeschuldenaren, de „plaats in een lidstaat waar de diensten volgens de overeenkomst verstrekt werden of verstrekt hadden moeten worden” in de zin van deze bepaling, tenzij anders is overeengekomen, de vestigingsplaats van deze instelling is, mede om de relatieve bevoegdheid te bepalen van de rechter bij wie de regresvordering wordt ingesteld

- 📌 Kareda v Stefan Benkö: CJEU rules with speed on recourse claim brought between jointly and severally liable debtors. ([GAVL](#))
- 📌 Uneasy cohabitation. Kareda v Benkö: special jurisdictional rules (contract or tort) for a recourse claim brought between jointly and severally liable debtors. ([GAVL](#))

HvJ – ARREST – 28 juni 2017 – Zaak C-436/16 – Leventis en Vafias – Griekenland – ECLI:EU:C:2017:497 – arrest

Forumkeuzebeding

Verordening (EG) nr. 44/2001. Leventis en Vafeias zijn vertegenwoordigers van Brave Bulk Transport, een bevrachtingsvennootschap. Malcon Navigation heeft een schadevordering tegen Brave Bulk Transport alsook tegen Leventis en Vafeias hoofdelijk ingesteld, en waarvoor de rechtsmacht van de Griekse rechters wordt betwist.

Hof: Artikel 23, lid 1, van verordening (EG) nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat een forumkeuzebeding in een overeenkomst tussen twee vennootschappen door de vertegenwoordigers van een van die vennootschappen niet kan worden aangevoerd ter betwisting van de bevoegdheid van een rechter om kennis te nemen van een beroep tot schadevergoeding dat ertoe strekt hen hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor strafbare feiten die zij in de uitoefening van hun functie zouden hebben gepleegd.

- 📌 Leventis. CJEU confirms principle of privity of choice under Brussels I. ([GAVL](#))

PREJUDICI ÉLE VERWIJZING – Oostenrijk – 2 juni 2017 – zaak C-214/17 – Molk

Alimentatie en toepasselijk recht

Verordening (EG) nr. 4/2009. Haags alimentatieprotocol 2007. Verzoeker woont in Oostenrijk. Hij is de wettige vader van een in 1996 geboren dochter, verweerster, die haar gewone verblijfplaats in Italië heeft. De ouders zijn gescheiden. Verzoeker is op grond van Oostenrijks recht sinds 2014 **alimentatieplichtig voor zijn toen al in Italië wonende dochter (€ 650 per maand)**. In 2015 heeft verzoeker gevraagd om verlaging van de bijdrage wegens terugval in inkomen. Bij de verwijzende Oostenrijkse rechter stelt verzoeker dat, indien zijn wens tot toepassing van Italiaans recht wordt gehonoreerd, zijn vordering moet worden ingewilligd. De verwijzende rechter concludeert uit het Haags alimentatieprotocol 2007 dat de onderhoudsgerechtigde een keuze heeft voor wat betreft het toepasselijke recht door zich of tot de rechter van zijn gewone verblijfplaats of tot de rechter van de verblijfplaats van de onderhoudsplichtige te wenden. Hij moet bepalen of en onder welke omstandigheden het toepasselijke recht dat de onderhoudsgerechtigde door toepassing van artikel

4, lid 3 HAP heeft gekozen, (opnieuw) verandert indien de onderhoudsplichtige een verzoek tot verlaging van de onderhoudsbijdrage indient.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 6 juni 2017 – zaak C-219/17 – Berlusconi et Fininvest

Zie onder: Financiële markten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal - 15 juni 2017 – zaak C-64/17 – Saey Home & Garden

EEX: bevoegde rechter; beëindiging concessieovereenkomst;

Verordening (EG) nr. 44/2001. Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verweerster is een Portugese firma met een netwerk van bedrijven in Portugal en Spanje. Zij heeft haar zetel in Portugal maar geen vaste inrichting in Spanje. Verzoekster is gevestigd in België, Tussen verzoekster en verweerster is een (mondelinge? zie ook de aanvullende vragen) overeenkomst gesloten voor een concessie van alleenverkoop van grilltoestellen en barbecues aan klanten op Spaans grondgebied, met uitzondering van één klant. In juli 2014 meldt verzoekster met de samenwerking te stoppen. Verweerster heeft **dan nog een voorraad producten van circa € 25.000. Zij komt er intussen achter dat verzoekster de producten rechtstreeks in Spanje verkoopt en raakt daardoor haar producten in Spanje niet kwijt.** Zij eist tevergeefs dat verzoekster de voorraad terugneemt en stopt vervolgens met betalingen. **Verweerster heeft verzoekster in Portugal voor de rechter gedaagd met een schadevordering van € 24.000,-** Zij stelt onrechtmatige beëindiging van de overeenkomst en schending van het beginsel van goede trouw. Verzoekster doet een beroep op exceptie van onbevoegdheid. Het HvJEU heeft enkele aanvullende vragen aan de Portugese rechter gesteld over de totstandkoming van de concessieovereenkomst en of er voorheen handelsrelaties tussen partijen hebben bestaan (met mogelijk forumkeuzebeding).

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 19 juni 2017 – zaak C-250/17 – Tarragó da Silveira*

Insolventieprocedure; toepasselijk recht

Verordening (EG) nr. 1346/2000. Verzoeker heeft een vordering ingediend tegen verweerster wegens het verrichten van diensten krachtens een tussen partijen gesloten overeenkomst. De overeenkomst bestaat uit een vast en een variabel deel, waarvan het variabele deel nog niet is betaald. Verzoeker eist daarnaast schadeloosstelling wegens de noodzaak tot het in rechte opkomen voor zijn vergoeding. Verweerster wordt in Luxemburg insolvent verklaard. De rechtbank besluit op grond van artikel 15 van verordening 1346/200 de zaak niet meer behoeft te worden beslist. Tegen dat besluit gaat verzoeker in beroep, maar de uitspraak in eerste aanleg wordt door de appelrechter bevestigd. Verzoeker wendt zich vervolgens tot het Hooggerechtshof waarbij hij stelt dat artikel 15 van verordening 1346/2000 in casu niet van toepassing is en dat Luxemburgs recht geldt, hetgeen betekent dat de procedure moet worden voortgezet. De verwijzende rechter moet de vraag beantwoorden welk recht in deze zaak van toepassing is en of de insolventverklaring van verweerster door een Luxemburgs gerecht tot gevolg heeft dat in het onderhavige geding naar Portugees recht niet meer hoeft te worden beslist.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Estland – 27 juni 2017 – zaak C-289/17 – Collect Inkasso e.a.

Weigering afgifte Europese executoriale titel vanwege vormfouten

Verordening (EG) nr. 805/2004. Verzoeksters, twee incassobureaus en een bank, hebben (in vijf aparte procedures) begin 2008 de verwijzende rechter gevraagd volgens de versnelde procedure tot het verkrijgen van een executoriale titel voor niet-betwiste vorderingen de vijf verweerders te sommeren tot het betalen van een schuldvordering. Geen van de verweerders betwist de vordering. De verzoeken van verzoeksters tot afgifte van een Europese executoriale titel voor dwangbevelen worden echter door de rechter afgewezen op grond van vormfouten (niet-naleving van de voorschriften van de artikelen 6.1 c, 17 a en 18 van verordening 805/2004. Verzoeksters hebben tegen die beslissing beroep ingesteld. De rechter vraagt zich af of het waarmaken van rechterlijke

beslissingen als Europese executoriale titel strikt verlangt dat alle in artikel 17, onder a), van verordening 805/2004 ter betwisting van de vordering opgesomde vormvereisten in de aan de schuldenaar overgelegde stukken zijn vermeld, of indien een Europese executoriale titel ook kan worden verstrekt wanneer bepaalde van de in genoemd artikel opgesomde gegevens niet aan de schuldenaar zijn meegedeeld, maar de rechterlijke instantie die de Europese executoriale titel afgeeft ervan uitgaat dat de aan de schuldenaar verstrekte informatie voldoende is om de schuldenaar in staat te stellen zijn recht van verweer uit te oefenen. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-292/10 G;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 30 juni 2017 – zaak C-304/17 – Löber*

EEX; bevoegde rechter; consumentenbescherming; prospectusaansprakelijkheid

Verordening (EG) nr. 44/2001. Verzoekster heeft als consument obligaties gekocht via een 'afwikkelingsrekening' bij twee Oostenrijkse banken die verweerster, Barclays Bank met zetel in Londen, aan institutionele beleggers had verkocht. De portefeuille van het fonds werd samengesteld en beheerd door de in Duitsland gevestigde X1 Fund Allocation die de certificaten op grond van een Duitse prospectus en daarbij behorende algemene voorwaarden heeft uitgegeven. Het basisprospectus is aangemeld bij de Österreichischen Kontrollbank. Later blijkt dat het om een frauduleus piramidesysteem gaat: de certificaten zijn nu waardeloos. Verzoekster start een procedure tegen verweerster om haar inleg terug te krijgen en tot vaststelling van verweersters aansprakelijkheid voor nog niet begrootbare schade, gebaseerd op met name prospectusaansprakelijkheid. Zij stelt dat met name de bijzondere constructie van de lening is verzwegen en de informatie in het prospectus zeer misleidend was. De verwijzende Oostenrijkse rechter stelt op basis van arrest C-375/13 vast dat in casu de aangevoerde prospectusaansprakelijkheid niet valt onder het begrip 'verbintenissen uit overeenkomst', zodat moet worden gekeken naar artikel 5, lid 3 van verordening 44/2001 (die gezien de aanvang van de procedure van toepassing is). Uit arrest C-168/02 heeft de verwijzende rechter afgeleid dat de plaats van het schadebrengende feit in beginsel de plaats is waar het belegde kapitaal zich bevindt. In C-375/13 echter oordeelde het HvJEU dat bevoegdheid van de gerechten van de woonplaats ontstaat (onder meer) wanneer die schade zich rechtstreeks voordoet op een bankrekening van die verzoeker bij een in het rechtsgebied van die gerechten gevestigde bank. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-168/02 Kronhofer; C-375/13 Kolassa

EUROPESE COMMISSIE

EU Commission Position Paper on Judicial Cooperation in Civil and Commercial (EC)

LITERATUUR

Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR) (conflict of law)

- Aukje van Hoek, 'Editorial: Online shopping en detachering van werknemers – twee hoofdpijndossier op de grens van IPR en interne markt', p. 175-177.
- Fieke van Overbeeke, 'The Commission's proposal to amend the Posting of Workers Directive and private international law implications', p. 178-194.
- Serge Vlaar, 'IPR-aspecten van het NCC-wetsvoorstel', p. 195-204

OVERIG

- New Website on European Civil Procedure (conflict of laws)
- Rome I: corrigendum in the Dutch version re 'habitual residence' /gewone verblijfplaats? (GAVL)
- Brussels Ia - "Comparative study on the enforcement of judgments and authentic instruments in Europe (notaries of Europe)

Kansspelen (B –S)

HvJ – ARREST – 13 juni 2017 – Zaak C-591/15 – The Gibraltar Betting and Gaming Association – VK – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2017:449 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Vrij verkeer van diensten; diensten door in Gibraltar gevestigde exploitanten aan in het VK gevestigde personen vinden plaats in één lidstaat

Artikel 355, punt 3, VWEU. Artikel 56 VWEU. In 2014 heeft het VK een nieuwe kansspelbelasting ingevoerd. De Gibraltar Betting and Gaming Association (GBGA) is het niet eens met deze nieuwe belasting omdat kansspeldiensten uit Gibraltar er voortaan ook aan zijn onderworpen. De GBGA stelt dat de belasting in strijd is met de vrijheid van dienstverrichting in de EU. De vraag is echter of GBGA zich kan beroepen op die vrijheid in een situatie waarin de feiten zich enkel afspelen in het VK en Gibraltar. Het Hof wordt gevraagd zich in dat verband uit te spreken over de bijzondere status van Gibraltar.

Hof: Artikel 355, punt 3, VWEU juncto artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat de verstrekking van diensten door in Gibraltar gevestigde exploitanten aan in het Verenigd Koninkrijk woonachtige personen voor het Unierecht een situatie betreft waarvan alle aspecten zich binnen één lidstaat afspelen.

HvJ – ARREST – 14 juni 2017 – Zaak C-685/15 – Online Games e.a. – ECLI:EU:C:2017:452 – [arrest](#)

Punitieve bestuurlijke sancties wegens de exploitatie van speelautomaten zonder vergunning

Artikel 49 VWEU. Artikel 56 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van gedingen tussen Online Games Handels, Frank Breuer, Nicole Enter en Astrid Walden enerzijds en de regionaal directoraat politie van de deelstaat Oberösterreich anderzijds over de punitieve bestuurlijke sancties die laatstgenoemde hun had opgelegd wegens de exploitatie van speelautomaten zonder vergunning.

Hof: De artikelen 49 en 56 VWEU, zoals met name uitgelegd in het arrest van 30 april 2014, Pfleger e.a. (C-390/12), gelezen in het licht van artikel 47 Handvest grondrechten EU, verzetten zich niet tegen een nationale procedurele regeling op grond waarvan de rechter die in het kader van een bestuursrechtelijke strafprocedure een uitspraak moet doen over de verenigbaarheid met het Unierecht van een regeling waarbij de uitoefening van een fundamentele vrijheid van de Europese Unie wordt beperkt, zoals de vrijheid van vestiging of de vrijheid van dienstverrichting binnen de Europese Unie, de feiten van de bij hem aanhangige zaak ambtshalve moet onderzoeken in het kader van de vaststelling van het bestaan van bestuursrechtelijke overtredingen, mits een dergelijke regeling er niet toe leidt dat die rechter zich in de plaats moet stellen van de bevoegde autoriteiten van de betrokken lidstaat, die het nodige bewijs moeten overleggen teneinde die rechter in staat te stellen na te gaan of die beperking gerechtvaardigd is.

HvJ – ARREST – 22 juni 2017 – Zaak C-49/16 – Unibet International – Hongarije – ECLI:EU:C:2017:491 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Hongaarse regelgeving inzake vergunningen voor online kansspelen is in strijd met vrij verkeer van diensten

Artikel 56 VWEU. Unibet, een in Malta gevestigde onderneming, is met name actief op het vlak van de organisatie van online kansspelen. Zij beschikt daarvoor over vergunningen die zijn verleend door de nationale autoriteiten van verschillende lidstaten. Bij inspecties in de zomer van 2014 met betrekking tot de inhoud van de door Unibet geëxploiteerde websites in het Hongaars, te bereiken via de domeinnamen hu.unibet.com en hul.unibet.com, heeft de Hongaarse belastingdienst vastgesteld dat via die websites inhoud toegankelijk was die aan te merken was als kansspelen in de zin van de Hongaarse wetgeving betreffende het organiseren van kansspelen, terwijl Unibet niet over de in Hongarije vereiste vergunning beschikte.

Hof: Artikel 56 VWEU verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling waarbij een stelsel van concessies en vergunningen voor de organisatie van online kansspelen wordt ingesteld, wanneer zij regels bevat die discrimineren ten aanzien van in andere lidstaten gevestigde aanbieders, of wanneer

zij niet-discriminerende regels bevat die op niet-transparante wijze worden toegepast of aldus ten uitvoer worden gelegd dat bepaalde in andere lidstaten gevestigde inschrijvers zich niet of moeilijker kandidaat kunnen stellen.

Artikel 56 VWEU verzet zich tegen sancties, die worden opgelegd wegens schending van de nationale wettelijke regeling waarbij een stelsel van concessies en vergunningen voor de organisatie van kansspelen wordt ingesteld, ingeval een dergelijke nationale wettelijke regeling in strijd met dat artikel blijkt te zijn.

HvJ - CONCLUSIE A-G WAHL - 8 juni 2017 – Zaak C-322/16 - Global Starnet – Italië - ECLI:EU:C:2017:442 - [conclusie](#)

Verwijzingsplicht ex artikel 267 VWEU?; nieuwe vereisten die zowel toepasselijk zijn op bestaande als op nieuwe concessiehouders op het gebied van kansspeldiensten.

Artikelen 26, 49, 56 en 63 VWEU. Artikel 16 Handvest grondrechten EU. Het Hof wordt verzocht om te beoordelen of bepaalde onderdelen van de Italiaanse wetgeving inzake de kansspelsector verenigbaar zijn met de Verdragsbepalingen inzake de interne markt en met een aantal algemene beginselen van het recht van de Unie. Kan artikel 267, derde alinea, VWEU aldus worden uitgelegd dat de rechter in laatste instantie niet onvoorwaardelijk verplicht is een vraag van uitlegging van Europees recht te verwijzen voor een prejudiciële beslissing indien de Corte costituzionale tijdens het betrokken geding bij de beoordeling van de grondwettelijkheid van de nationale regeling in wezen dezelfde regelgevingsparameters heeft gebruikt als die waarvan de uitlegging aan het Hof van Justitie wordt verzocht, ook al zijn zij formeel verschillend omdat zij in de grondwet en niet in Europese Verdragen zijn vastgelegd? Staan de Verdragsbepalingen inzake de interne markt, artikel 16 Handvest grondrechten EU of het algemene vertrouwensbeginsel in de weg aan nationale wetgeving waarbij nieuwe financiële, technische en professionele vereisten worden vastgesteld die zowel toepasselijk zijn op bestaande als op nieuwe concessiehouders van kansspeldiensten?

A-G: Het feit dat het grondwettelijk hof van een lidstaat een nationale maatregel verenigbaar heeft verklaard met de grondwet, is niet van invloed op de krachtens artikel 267 VWEU aan de nationale rechter in laatste instantie opgelegde verplichting om een vraag betreffende de uitlegging van het recht van de Unie voor te leggen aan het Hof, ongeacht of de nationale bepalingen waarop de beoordeling van het grondwettelijk hof is gebaseerd vergelijkbaar zijn met de relevante bepalingen van het recht van de Unie;

De artikelen 49, 56 en 63 VWEU, artikel 16 van het Handvest, en het algemene vertrouwensbeginsel staan niet in de weg aan nationale wetgeving, waarbij nieuwe financiële, technische en professionele vereisten worden vastgesteld die zowel toepasselijk zijn op bestaande als op nieuwe concessiehouders op het gebied van kansspeldiensten.

- Interesting Opinion on duty of EU constitutional courts to refer questions for preliminary ruling to ECJ (C-322/16) ([how to crack a nut](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING Oostenrijk – 20 juni 2017 – [zaak C-589/16 – Filippi e.a.*](#)

Kansspelen; vrijheid diensten; onafhankelijke rechtspraak; rechtsbescherming;

Artikel 6, lid 1 EVRM. Artikel 56 VWEU. Artikel 47 Handvest grondrechten EU. Deze zaak was geschorst in afwachting van arrest in de zaak C-685/15 (gewezen 14 juni jl.) maar wordt nu toch hervat. Verzoekers hebben bestuursrechtelijke boetes opgelegd gekregen wegens het zonder vergunning exploiteren van speelautomaten. De verwijzende rechter haalt de vaste rechtspraak van het HvJEU aan (zie ook de Oostenrijkse vragen in C-390/12) dat bij de beoordeling van de verenigbaarheid van een nationale monopolieregeling met het EU-recht, de 'coherentie' moet worden getoetst waaruit moet blijken dat zowel de concrete wettelijke regeling als de praktische uitvoering daarvan de met de monopolieregeling nagestreefde doelstellingen daadwerkelijk verwezenlijkt. Over de verenigbaarheid van de Oostenrijkse 'wet op de hoogste bestuursrechter' met EU-recht heeft het HvJEU in beschikking C-581/14 geoordeeld dat een nationale regel niet mag worden toegepast indien een rechterlijke instantie op grond daarvan onvoorwaardelijk gebonden is door de rechtsopvatting van andere rechterlijke instanties, zelfs indien dat hogere instanties betreft. Het EHRM heeft reeds enkele malen geoordeeld dat in geval van beroep in herziening **en de rechter slechts de 'leading case'**

volgt er geen sprake is van een (onafhankelijk) gerecht in de zin van artikel 6, lid 1 EVRM. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-390/12 Pflieger; beschikking in C-581/14 Naderhirn; en zie punt 12 verwijzingsbeschikking voor uitspraken van het EHRM

Kinderontvoering

LITERATUUR

G.C.A.M. Ruitenbergh, Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en internationale kinderonvoeringszaken: Waarheen leidt de weg?, in: [REP 2017\(4\) 261](#)

Landbouw en visserij (B - S)

HvJ - ARREST - 8 juni 2017 - Zaak C-293/16 - Sharda Europe - Spanje - ECLI:EU:C:2017:430 - [arrest](#)

Procedure voor een nieuwe evaluatie door de lidstaten van reeds toegelaten gewasbeschermingsmiddelen; Termijn; Verschil tussen taalversies

Richtlijn 2008/69/EG. Sharda heeft overeenkomstig artikel 3, lid 2, van richtlijn 2008/69 een verzoek ingediend voor een nieuwe evaluatie van de verleende toestemming om het **gewasbeschermingsmiddel „Core” op de markt te brengen. Dit middel bevat difenoconazool, een van de werkzame stoffen die in de bijlage bij deze richtlijn staan.** De bevoegde nationale instanties hebben dit verzoek ingewilligd. Syngenta heeft bij het technisch algemeen secretariaat van het ministerie van Milieubeheer administratief beroep ingesteld strekkende tot intrekking van de **verleende toelating van het gewasbeschermingsmiddel „Core”.** Syngenta betoogt dat het verzoek voor een nieuwe evaluatie van dit middel is ingediend na 31 december 2008, de uiterste datum waarop overeenkomstig artikel 3, lid 2, van richtlijn 2008/69 zodanig verzoek voor een nieuwe evaluatie kon worden ingediend. Bij besluit van 20 januari 2011 heeft voormeld technisch algemeen secretariaat dit beroep verworpen.

Hof: Artikel 3, lid 2, eerste alinea, van richtlijn 2008/69/EG moet in die zin worden uitgelegd dat de daarin vastgelegde datum 31 december 2008 met betrekking tot een reeds toegelaten gewasbeschermingsmiddel dat een van de in de bijlage bij deze richtlijn vermelde werkzame stoffen bevat, overeenkomt met de uiterste datum waarop alle werkzame stoffen die zijn vervat in dit gewasbeschermingsmiddel, niet zijnde de stoffen die zijn opgesomd in de bijlage bij richtlijn 2008/69, in de lijst bij bijlage I van richtlijn 91/414 moeten zijn opgenomen, opdat een verplichting ontstaat om over te gaan tot de in dat artikel 3, lid 2, eerste alinea, bedoelde nieuwe evaluatie van genoemd middel.

HvJ - CONCLUSIE A-G SZPUNAR - 28 juni 2017 - Zaak C-262/16 - Shields & Sons Partnership - VK - ECLI:EU:C:2017:500 - [conclusie](#)

Zie onder: [belastingen - btw](#)

Btw en landbouwproducenten

HvJ - CONCLUSIE A-G WAHL - 29 juni 2017 - Zaak C-383/16 - Vion Livestock BV - [Nederland](#) - [CBb](#) - ECLI:EU:C:2017:508

Uitvoerrestituties; vervoerder van levende runderen waarvoor is verzocht om uitvoerrestituties dient het journaal bij te houden tot de eerste lossingsplaats in het derde land van de eindbestemming;

Verordening (EG) nr. 1/2005. Verordening (EU) nr. 817/2010. Vion Livestock is een in Nederland gevestigd exportbedrijf in levend vee. Op 9 september 2010 zijn 36 runderen ten uitvoer aangegeven met als bestemming Libanon. Vion Lifestock heeft daarvoor uitvoerrestituties ontvangen. Volgens de informatie in het journaal zijn de runderen niet in Libanon aangekomen, maar in Koper, Slovenië

gebleven. Volgens het verslag van de inspectiedienst zijn de runderen wel in Libanon aangekomen. De uitvoerrestitutie wordt teruggevorderd. Partijen in het hoofdgeding zijn het oneens of Vion verplicht was het journaal bij te houden tot de lossing van de dieren te Beiroet. Volgens de verwijzende rechter vloeit een dergelijke verplichting, zoals de Staatssecretaris betoogt, in wezen voort uit het arrest Zuchtveeh-Export, maar vindt Vions betoog dat geen sprake is van een dergelijke verplichting, steun in het voorschrift in punt 7 van bijlage II bij verordening nr. 1/2005, dat voorschrijft dat vervoerders het journaal overhandigen aan de officiële dierenarts op de plaats van uitgang indien de dieren naar een derde land worden vervoerd.

A-G: De vervoerder van levende runderen waarvoor is verzocht om uitvoerrestituties dient het journaal bij te houden tot de eerste lossingsplaats in het derde land van de eindbestemming.

Geen uitvoerrestituties mogen worden uitbetaald wanneer een dierenarts in het kader van de op grond van artikel 3 van die verordening in een derde land uit te voeren controles niet kan nagaan of de reisschemagegevens bevredigend zijn omdat de vervoerder het journaal aan de officiële dierenarts van een lidstaat op de plaats van uitgang uit de EU heeft overhandigd. Bijgevolg moeten alle uitvoerrestituties die voor dat vervoer zijn vooruitbetaald volgens de procedure van artikel 7 van verordening nr. 817/2010 worden teruggevorderd. Het staat aan de verwijzende rechter om de uiteindelijke beslissing over de terugvordering te nemen, daarbij rekening houdend met alle relevante omstandigheden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – [Nederland](#) – Rechtbank Rotterdam – 8 juni 2017 – [ECLI:NL:RBROT:2017:4362](#)

Boetes opgelegd aan pluimveeslachterijen vanwege verontreinigde karkassen; uitleg verordening 853/2004; nultolerantie?

Verordening 853/2004. Er zijn boetes opgelegd aan pluimveeslachterijen vanwege verontreinigde karkassen. De rechtbank vraagt of Verordening 853/2004 de norm bevat dat er geen enkele zichtbare verontreiniging op een karkas mag zitten (een nultolerantienorm) en zo ja, of dit ziet op zowel verontreiniging met feces, gal als kropinhoud. Ook stelt de rechtbank vragen over de wijze waarop en de plaats in het slachtproces waar de NVWA mag controleren op verontreiniging. Als geen nultolerantienorm geldt, vraagt de rechtbank zich af hoe dan de volksgezondheid wordt beschermd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Denemarken – 22 juni 2017 – [zaak C-239/17 – Teglggaard et Fløjstrupgård](#)

GLB: berekeningsmethode steunverlaging; welk steunjaar moet in aanmerking worden genomen; stikstofbalans

Verordening (EG) nr. 1782/2003. Verordening (EG) nr. 73/2009. De verwijzende rechter legt om te beginnen uit dat deze aan het HvJEU voorgelegde zaak één van zeer vele betreft over niet-naleving beheerseisen (stikstofbalans) in de planperioden 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009. Oorsprong van de zaak ligt in een actieplan van het ministerie opgesteld om te waarborgen dat Deense land- en tuinbouwers geïmporteerde meststoffen op een correcte manier zouden registreren. Op 04 januari 2011 wordt 125 landbouwers verzocht nadere informatie te verstrekken. Die datum wordt ook beschouwd als het tijdstip van de inbreuk. Het ministerie start procedures tegen de individuele landbouwers wegens niet-nakoming van de voorschriften inzake de randvoorwaarden en strafzaken wegens overtreding van de Deense meststoffenwet. De strafzaak tegen eerste verzoeker loopt nog. De verwijzende rechter moet de vraag beantwoorden welke methode moet worden gehanteerd voor berekening van de steunverlaging (het jaar van constatering of het inbreukjaar). In 2012 heeft het Deense betaalorgaan vragen voorgelegd aan de Europese Commissie over de berekeningsmethode. Daaruit zou blijken dat de Commissie uitgaat van korting (alleen) voor het jaar waarin de inbreuk is geconstateerd. Naar aanleiding daarvan heeft het betaalorgaan in de zaak van verzoekers nieuwe besluiten vastgesteld en het sanctiejaar gewijzigd. Verweerder (klachtencentrum) vindt dat die wijziging terecht heeft plaatsgevonden.

REGELGEVING EU

Green light to new European rules on organic farming ([Raad](#))

Levenslang

REGELGEVING NL

Toekomstbestendigheid levenslange gevangenisstraf ([Tweede Kamer](#))

KAMERVragen

Vragen van het lid Markuszower (PVV) aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie over het bericht dat een levenslang gestrafte op verlof mag (ingezonden 25 april 2017). Antwoord van Staatssecretaris Dijkhoff (Veiligheid en Justitie) (ontvangen 22 juni 2017), [Vergaderjaar 2016-2017 Ahangselnummer 2161](#)

LHBT- rechten (C -B -S)

EHRM – ARREST – 20 juni 2017 - Bayev ea. t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) - ECLI:CE:ECHR:2017:0620JUD006766709

Wetgeving die propaganda van homoseksualiteit verbiedt in strijd met het recht op vrijheid van meningsuiting en discriminerend

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de klacht van drie homorechten activisten over wetgeving in Rusland op grond waarvan de propaganda van homoseksualiteit onder minderjarigen strafbaar is gesteld met een boete. Klagers hebben daartegen geprotesteerd door demonstraties te houden. Vervolgens zijn zij schuldig bevonden en hebben zij een boete opgelegd gekregen. Het hof overweegt dat hoewel met deze wetgeving is beoogd minderjarigen te beschermen, de grenzen van de wetten niet duidelijk zijn omschreven en de toepassing daarvan willekeurig is. Bovendien is het doel van de wetgeving en de wijze waarop de wetgeving is geformuleerd en toegepast in onderhavige zaken discriminerend en diende het geen legitiem publiek belang. Door dergelijke wetgeving aan te nemen hebben de autoriteiten stigma en vooroordelen versterkt en homofobie aangemoedigd, hetgeen onverenigbaar is met de waarden van een democratische samenleving. Het hof neemt een schending van de artikelen 10 en 14 EVRM aan.

- 📌 **Court ruling on Russia "gay propaganda law"** ([human rights Europe](#))
- 📌 Russian "homosexual propaganda" laws are a violation of the ECHR ([ECHR SO](#))
- 📌 A Sermon from the Bench: Some Thoughts on the ECtHR Judgment in Bayev and Others v Russia ([EJIL talk](#))
- 📌 Case Law, Strasbourg: Bayev v Russia: Legislation banning the promotion of homosexuality violates Articles 10 and 14 – Kirsten Sjøvoll ([Informm's](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Oostenrijk – 20 juni 2017 – [zaak C-258/17 – E.B.*](#)

Zie onder: [arbeid en sociale zekerheid](#)

Verplichte pensionering en korting op pensioenuitkering na veroordeling voor gelijkgeslachtelijke ontucht; Leeftijdsgrens voor homoseksuele contacten anders dan voor heteroseksuele of lesbische contacten

Luchtvaart (c)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - Duitsland – 20 juni 2017 – [zaak C-255/17 - Schloesser et Noll*](#)

EEX; plaats van uitvoering overeenkomst; Overstap op ander toestel bij tussenlanding

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Verordening (EG) nr. 261/2004. Verzoekers vliegen met verweerster Air France van Panama City via Parijs naar Hamburg. Verzoekers arriveren met een vertraging van meer dan vijf uur, opgelopen op de vlucht vanaf Panama City. Verweerster betwist

de internationale bevoegdheid van de Duitse rechter. Volgens de rechtspraak van het HvJEU gaat het bij de uitvoering van verbintenissen uit een overeenkomst voor het vervoer van personen door de lucht om diensten in de zin van artikel 7, lid 1, onder b, tweede streepje, van Verordening 1215/2012. Zowel de plaats van vertrek als de plaats van aankomst moeten in dit verband gelijkelijk als plaats van uitvoering worden aangemerkt. In dit geval zijn verzoekers echter in Parijs op een ander vliegtuig (van verweerster) overgestapt. Of dit dan ook als één vluchtverbinding beschouwd moet worden is uit het arrest niet met zekerheid vast te stellen. In arrest C-204/08 heeft het HvJEU **voor recht verklaard dat de plaatsen waar "het toestel eventueel een tussenlanding maakt" geen toereikende band met de voornaamste uit deze overeenkomst voortvloeiende diensten hebben.** Of bij een overstap van de passagiers hetzelfde geldt blijkt hieruit niet ondubbelzinnig. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-204/08 Rehder

EUROPESE COMMISSIE

Mededeling van de Commissie — Richtsnoeren voor de interpretatie van Verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad — Openbare dienstverplichtingen, C/2017/3712, PB C 194 van 17.6.2017

WIKI

- Wiki [luchtvaartclaims](#)

Mededinging

EUROPESE COMMISSIE

- Commission fines **three car lighting system producers €27 million in cartel settlement** ([EC](#))
- Commissie legt Google geldboete op van 2,42 miljard EUR voor misbruik van machtspositie als zoekmachine door eigen prijsvergelijkingsdienst illegaal te bevoordelen ([rechtenuws](#))

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – 1 juni 2017 – Zaak C-529/15 – Folk – Oostenrijk - ECLI:EU:C:2017:419 – arrest

Milieuschade door waterwerken; temporele werkingsfeer Unierecht

Richtlijn 2004/35/EG. Richtlijn 2006/60/EG. Toepasselijkheid van Unierecht op milieuschade, die zich heeft voorgedaan ná de uiterste implementatietermijn van de richtlijn, maar die werd veroorzaakt door de exploitatie van een installatie waarvoor vóór die datum een waterrechtelijke vergunning was verleend en die vóór die datum in gebruik was genomen.

Hof: Artikel 17 van richtlijn 2004/35/EG moet aldus worden uitgelegd dat dit, onder voorbehoud van door de verwijzende rechter te verrichten verificaties, ratione temporis van toepassing is op milieuschade die zich heeft voorgedaan na 30 april 2007, maar die werd veroorzaakt door de exploitatie van een installatie waarvoor vóór die datum een waterrechtelijke vergunning was verleend en die vóór die datum in gebruik was genomen.

*Richtlijn 2004/35, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/31, en met name artikel 2, punt 1, onder b), ervan, moet aldus worden uitgelegd dat deze zich verzet tegen een bepaling van nationaal recht die op algemene wijze en automatisch uitsluit dat schade die een aanmerkelijke negatieve invloed heeft op de ecologische, chemische en/of kwantitatieve toestand en/of het ecologisch potentieel van de betrokken **wateren, wordt aangemerkt als „milieuschade”, wanneer die uitsluiting geschiedt op de enkele grond dat die schade is gedekt door een krachtens dat nationale recht afgegeven vergunning. In het geval waarin krachtens nationale bepalingen een vergunning is afgegeven zonder toetsing of aan de in artikel 4, lid 7, onder a) tot en met d), van richtlijn 2000/60/EG neergelegde voorwaarden is voldaan, hoeft een nationale rechter niet zelf na te gaan of de in die bepaling voorziene voorwaarden zijn vervuld, teneinde te kunnen vaststellen of er sprake is van milieuschade in de zin van artikel 2, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/35.***

De artikelen 12 en 13 van richtlijn 2004/35 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale regeling, zoals die welke aan de orde is in het hoofdgeding, die houders van visrechten het recht van toegang tot een beroepsprocedure, als bedoeld in artikel 13 van die richtlijn, ontzegt met betrekking tot milieuschade in de zin van artikel 2, punt 1, onder b), van voornoemde richtlijn.

HvJ – ARREST – 22 juni 2017 – Zaak C-549/15 – E.ON Biofor Sverige – Zweden – KECLI:EU:C:2017:490 – [arrest](#)

Duurzaamheidsverificatiesysteem voor biogas

Richtlijn 2009/28/EG. Artikelen 34 en 114 VWEU. Het betreft een geding tussen E.ON Biofor Sverige AB het Zweeds nationaal energieagentschap over een bevel dat het aan E.ON Biofor heeft gegeven met betrekking tot het door haar ingevoerde duurzaamheidsverificatiesysteem voor biogas.

Hof: Artikel 18, lid 1, van richtlijn 2009/28/EG strekt er niet toe voor de lidstaten een verplichting in het leven te roepen om toe te staan dat biogas dat voldoet aan de duurzaamheidscriteria van artikel 17 van die richtlijn en bestemd is om te worden gebruikt als biobrandstof, wordt ingevoerd via hun gekoppelde nationale gasnetten. Bij beoordeling van de tweede vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van artikel 18, lid 1, van richtlijn 2009/28. Artikel 34 VWEU staat in de weg aan een bevel waarmee een nationale overheidsinstantie beoogt uit te sluiten dat een marktpartij een massabalanssysteem in de zin van artikel 18, lid 1, van richtlijn 2009/28 kan toepassen met betrekking tot duurzaam biogas dat wordt getransporteerd via gekoppelde nationale gasnetten, op grond van een door die overheidsinstantie vastgestelde bepaling volgens welke een dergelijke massabalans moet worden uitgevoerd „op een duidelijk bepaalde locatie”, terwijl die instantie op grond van die bepaling erkent dat een massabalanssysteem kan worden toegepast met betrekking tot duurzaam biogas dat wordt getransporteerd via het nationale gasnet van de lidstaat waaronder de instantie ressorteert.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 1 juni 2017 – Gevoegde zaken C-215/16, C-216/16, C-220/16 en C-221/16 – Elecdey Carcelen, Energías Eólicas de Cuenca, Iberenova Promociones en Iberdrola Renovables – Spanje - ECLI:EU:C:2017:422 – [conclusie](#)

Belastingheffing over windenergie: strijd met doelstellingen Unierecht?

Richtlijn 2009/28/EG. Richtlijn 2008/118/EG. Richtlijn 2003/96/EG. De verwijzende rechter wenst te vernemen of nationale windenergieheffingen al dan niet in strijd zijn met de doelstellingen van het Unierecht, betreffende het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en de heffing van belasting over energie.

A-G: Artikel 2, onder k), en artikel 3, leden 1 en 2, van richtlijn 2009/28/EG verzetten zich niet tegen een driemaandelijkse heffing op de exploitatie van windmolens wanneer deze heffing voor de betrokken lidstaat geen hinderpaal vormt om het in de richtlijn vastgestelde minimumaandeel hernieuwbare energie te bereiken.

Artikel 13, lid 1, onder e), van richtlijn 2009/28 en de artikelen 4 en 15, lid 1, van richtlijn 2003/96/EG verzetten zich niet tegen een driemaandelijkse heffing op de exploitatie van windmolens.

Artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG verzet zich niet tegen een driemaandelijkse heffing op de exploitatie van windmolens die niet rechtstreeks en onlosmakelijk verband houdt met het verbruik van de geproduceerde elektriciteit.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 15 juni 2017 – Zaak C-281/16 – Vereniging Hoekschewaards Landschap – [Nederland](#) – [Raad van State](#) – ECLI:EU:C:2017:476 – [conclusie](#)

Kan een lidstaat een beschermingszone overeenkomstig de habitatrichtlijn verkleinen, wanneer hij zijn strategie voor het herstel van beschermwaardige habitattypen wijzigt en de desbetreffende zones niet meer nodig heeft?

Richtlijn 92/43/EEG. Ten tijde van het voorstel om het gebied „Haringvliet” te plaatsen op de lijst van GCB waren de Nederlandse autoriteiten van mening dat in de Leenheerenpolder geen

habitattypen en -soorten aanwezig waren waarvoor het Haringvliet als GCB moest worden gekwalificeerd, maar dat deze polder geschikt was om te worden ontwikkeld voor het herstel van diverse te beschermen habitattypen en -soorten. Nu uit het voorgaande volgt dat de Leenheerenpolder geen deel uitmaakte van het voorgestelde gebied wegens daadwerkelijk voorkomende habitats en soorten, maar vanwege de mogelijkheden die deze polder bood om de natuur in het gebied „Haringvliet” te herstellen, droeg de polder bij aan de verwezenlijking van het derde subcriterium voor de bepaling van de staat van instandhouding van habitattypen en -soorten, namelijk de herstelmogelijkheid. De Nederlandse autoriteiten hebben het gebied „Haringvliet” aangewezen als beschermd gebied overeenkomstig de habitatrichtlijn. De Raad van State heeft dit besluit bij beslissing nietig verklaard voor zover de Leenheerenpolder niet in dit gebied is opgenomen. Hij oordeelde dat de Leenheerenpolder deel uitmaakt van het gebied „Haringvliet” zoals dit is geplaatst op de lijst van GCB. Daarom was niet voldaan aan de op grond van artikel 4, lid 4, van de habitatrichtlijn bestaande verplichting om deze polder aan te wijzen als deel van het habitatrichtlijngebied. Ook de Commissie verklaarde, in een brief dat zij van mening is dat het oorspronkelijke voorstel om de Leenheerenpolder in het gebied „Haringvliet” op te nemen, als een wetenschappelijke fout moet worden beschouwd. Bijgevolg nam de Commissie het omstreden uitvoeringsbesluit (EU) 2015/72 tot vaststelling van een achtste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. In deze lijst is het gebied „Haringvliet” nog steeds vermeld, doch de Leenheerenpolder maakt daarvan geen deel meer uit. Vervolgens hebben de bevoegde Nederlandse autoriteiten het gebied „Haringvliet” aangewezen als beschermd gebied in de zin van de habitatrichtlijn. De Leenheerenpolder maakt hiervan wederom geen deel uit. De Vereniging Hoekschevaards Landschap komt tegen deze aanwijzing op bij de Raad van State. Concreet dient het Hof te onderzoeken of een uitvoeringsbesluit van de Commissie, waarbij deze onder meer op voorstel van Nederland heeft besloten om het betrokken Nederlandse gebied van communautair belang te verkleinen, op dit punt geldig is. De Commissie motiveerde haar besluit met het argument dat het oorspronkelijke voorstel van Nederland om de desbetreffende zones deel uit te laten maken van het GCB, te beschouwen is als een „wetenschappelijke fout”. Derhalve moet worden nagegaan of die motivering dat besluit kan dragen. Verder dient het Hof zich eveneens te buigen over de vraag of de Commissie bij dit uitvoeringsbesluit heeft voldaan aan de ingevolge artikel 296 VWEU op haar rustende motiveringsplicht, over de vraag of het besluit überhaupt duidelijk genoeg is om te voldoen aan het beginsel van rechtszekerheid, en – meer in het algemeen – over de vraag naar de voorwaarden voor een gebiedsverkleining wegens wijzigingen in de strategie voor het herstel van habitattypen.

A-G: Uitvoeringsbesluit (EU) 2015/72 tot vaststelling van een achtste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio, is ongeldig, voor zover de Leenheerenpolder geen deel meer uitmaakt van het gebied „Haringvliet” (NL1000015). De Commissie kan overeenkomstig artikel 4 van richtlijn 92/43/EEG, op voorstel van de bevoegde lidstaat een gebied van communautair belang verkleinen, wanneer de desbetreffende zones uitsluitend met het oog op toekomstige maatregelen tot het herstel van habitattypen en/of voorkomens van soorten deel uitmaken van het gebied, en de lidstaat informatie verstrekt die het voor de Commissie mogelijk maakt vast te stellen dat maatregelen met betrekking tot deze zones niet noodzakelijk zijn om een gunstige staat van instandhouding van de desbetreffende habitattypen en/of -soorten te garanderen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – België – 6 juni 2017 – zaak C-671/16 – Inter-Environnement Bruxelles e.a.*

Milieueffectrapportage (MER); Verdrag van Aarhus; ruimtelijke ordening

Richtlijn 2001/42/EG. Verzoeksters hebben beroep ingesteld tegen een besluit van verweerster tot goedkeuring van de gewestelijke stedenbouwkundige verordening. Een dergelijke verordening definieert voor een bepaalde wijk normen die van toepassing zijn op gebouwen (bouwwijze), op bebouwingsvrije en op openbare ruimtes. Het gaat om herontwikkeling van de Europese wijk. Het daaropvolgende openbaar onderzoek levert 69 bezwaren/opmerkingen op. Daarbij komt ook aan het licht dat geen MER is uitgevoerd. Verzoeksters wijzen op het ruime begrip plan of programma in het Verdrag van Aarhus. Zij stelt dat bestemmingsplannen ten onrechte van de categorie plannen en programma's wordt uitgesloten en wijst daarbij met name ook op arrest C-567/10 waarin het HvJEU oordeelde dat de bijzondere bestemmingsplannen binnen de werkingssfeer van de richtlijn vallen. De gewraakte verordening omvat volgens verzoeksters alle aspecten van een programmatische handeling. Gelet op het doel van de richtlijn (hoog niveau van milieubescherming) en hun stelling dat aan de vijf toepassingsvoorwaarden van de richtlijn is voldaan handhaven verzoeksters hun

betoog dat een MER noodzakelijk is. Valt **de aangevochten verordening binnen de categorie 'plannen en programma's' in de zin van** richtlijn 2001/42. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-567/10 Inter-Environnement Bruxelles e.a.;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 12 juni 2017 – zaak C-229/17 – Evonik Degussa

Broeikasgasemissierechten; transsectorale correctiefactor

Richtlijn 2009/29/EG. Verzoekster exploiteert in het door verschillende ondernemingen gebruikte **"Chemiepark Marl" een inrichting voor de productie van waterstof (H₂)**. Voor de periode 2013-2020 heeft zij emissierechten toegewezen gekregen. In die beschikking wordt uiteengezet dat aan verzoeksters verklaringen omtrent de toewijzingscomponent met productemissiewaarde voor waterstof geen gevolg kan worden gegeven. Toewijzing voor de uit het rijke gas voortkomende waterstof is niet toegestaan. (Dit rijke gas is afkomstig uit verschillende bronnen op het industrieterrein. Het bestaat uit de afgewerkte gassen van verschillende installaties waar koolwaterstof wordt verwerkt). Verzoekster maakt bezwaar dat wordt afgewezen. DEHSt stelt daarin dat zij een berekening moet maken met toepassing van de door de Europese Commissie vastgestelde uniforme transsectorale correctiefactor. De verwijzende rechter oordeelt dat verzoeksters vordering zou moeten worden toegewezen indien onder het begrip productie van waterstof de vergroting valt van de relatieve concentratie waterstof H₂ in het gasmengsel via natuurkundige of scheikundige weg met als doel deze verhandelbaar te maken. Dit zou eveneens het geval zijn wanneer het **proceselement "splitsing van waterstof en koolmonoxide" ook op zichzelf als enig proceselement** binnen de systeemgrenzen ligt en van een dergelijk proceselement ook sprake is wanneer de waterstof H₂ niet alleen wordt gescheiden van koolmonoxide, maar daarnaast ook van andere stoffen, bijvoorbeeld koofstofdioxide CO₂ of C_nH_n. Indien de vordering wordt toegewezen vraagt hij zich af hoe de (nieuwe) correctiefactor, relevant voor de hoogte van verzoeksters recht moet worden toegepast. Volgens de verwijzende rechter roept een retroactieve verhoging van de transsectorale correctiefactor voor toewijzingen voor de jaren 2013 - 2017 vanuit rechtstatelijk oogpunt bedenkingen op. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-191/14 en C-192/14 Borealis Polyolefine e.a

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 13 juni 2017 – zaak C-242/17 – LEGO SpA

Milieurecht; steunregeling; certificering, strijdigheid/onverenigbaarheid; nationale regeling

Richtlijn 2009/28/EG. Uitvoeringsbesluit (EU) 2011/438. Verzoekster Lego SpA is een uitgeverij die toegang kreeg tot de steunregeling voor groene certificaten voor 2012-2014 ter waarde van **€1.610.421,58**). **Movendi trad op als tussenpersoon voor de vloeibare biomassa die nodig was om de installatie te voeden.** Movendi beschikte niét materieel over de producten, deze werden rechtstreeks aan LEGO SpA geleverd door twee leveranciers. Deze leveranciers zijn aangesloten bij **de vrijwillige "International Sustainability and Carbon Certification"-regeling (ISCC)**. Dit is een certificeringsregeling die verschilt van de nationale regeling en die is erkend bij besluit 2011/438/EU. Op 29 september 2014 zijn alle groene certificaten teruggevorderd van LEGO SpA omdat Movendi **volgens GSE moest worden beschouwd als "marktdelnemer" en dus een duurzaamheidscertificaat** moest afgeven met betrekking tot iedere partij vloeibare biomassa. De door de leveranciers afgegeven duurzaamheidscertificaten waren van een latere datum dan datum van vervoer, terwijl volgens hetzelfde ministeriële besluit die certificaten bij iedere partij moeten worden gevoegd. Volgens de verwijzende rechter is het voor de beslechting van het eerste middel van de hogere voorziening noodzakelijk uit te maken of de nationale uitvoeringsregeling in strijd is met voornoemde Unieregeling. Hoewel zij enerzijds erkennen dat aansluiting bij een vrijwillig systeem ten aanzien waarvan de Commissie een besluit heeft genomen, geldig is, zij anderzijds de marktdeelnemers **verplichten om respectievelijk „de controle aan de hand van de nationale certificeringsregeling te vervolledigen met betrekking tot die aspecten van de controle waarin die vrijwillige systemen of overeenkomsten niet voorzien”**.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Litouwen – 15 juni 2017 – zaak C-238/17 – Renarga UAB

Toekenning vergoedende rente wegens verweersters' te late uitbetaling van toeslagen voor de uitvoering van openbaardienstverplichtingen (ODV-toeslagen) aan verzoekster.

Richtlijn 2009/72/EG. Verzoekster is een elektriciteitsproducent die elektriciteitsnetwerken voorziet van (uit duurzame energiebronnen) opgewekte stroom. Verzoekster wordt beschouwd als een ODV-leverancier. De elektriciteitsproductie van verzoekster werd met stimuleringsmaatregelen (o.a. uitbetaling van ODV-toeslagen) ondersteund op basis van de overeenkomsten met LEG en met ESO. LEG en ESO zijn verweersters. Verweersters hebben vanaf de sluiting van het contract aan verzoekster ODV-toeslagen uitbetaald. Zowel LEG als ESO hebben de verzoekster geïnformeerd over de opschorting van de uitbetaling van de ODV-toeslagen en schorpten de ODV-betalingen op conform de eis van de beheerder. Omdat verweersters niet aan hun contractuele verplichtingen hadden voldaan, waren zij op grond van niet aan de onderneming uitbetaalde ODV-toeslagen een geldbedrag **van €1.248.199,81 schuldig. Deze hoofdschuld + een rentevergoeding ter hoogte van €9.745,66** is aan de onderneming terugbetaald. Dit laatstgenoemde bedrag wordt beschouwd als het op zijn minst door verzoekster geleden verlies als gevolg van het feit dat zij onterecht twee maanden lang geen gebruik kon maken van de ODV-toeslagen. Verzoekster wil dat LEG veroordeeld wordt tot betaling **van een geldbedrag van €9.172,84 aan schadevergoeding oftewel compensatierente**, en ESO tot betaling van een **geldbedrag van €572,82 compensatierente** omdat verweerder de op grond van de overeenkomst van 7 januari 2013 verschuldigde ODV-toeslagen te laat aan verzoekster heeft uitbetaald. Verder wordt een rente ter hoogte van 8.05 % per jaar over het toe te wijzen bedrag geëist, vanaf de instelling van het beroep tot op de datum waarop geheel aan het vonnis zal zijn voldaan en hen verwijzen in de kosten. Verzoekster werpt de vraag op of de regeringsresoluties waarbij de gronden, regels en een procedure ter beperking van de stimuleringsmaatregelen voor ODV-leveranciers (compensatie door middel van ODV-toeslagen) in het nationale recht werden vastgelegd, verenigbaar zijn met Unierechtelijke regelgeving.

RECHTSPRAAK LI DSTATEN

België: Belgian Council of State highlights **authorities' duty of care in assessing BAT (Export of waste)**. (GAVL)

NOOT – bij HvJ 8 maart 2017, zaak C-321/15 ArcelorMittal Rodange et Schifflange

W.Th. Douma en O. van Geel, Inleveren niet-gebruikte emissierechten, Installatie, Stopzetten activiteiten, Schadevergoeding, Onteigening, Broeikasgasemissierechten, Installatie stopgezet, in: JM 2017/72, JM 2017 afl. 6

REGELGEVING EU

Clearer energy labelling: improved energy efficiency (Raad)

RAAD

Conclusies Raad voor actieplan omtrent o.a. Vogel- en Habitatrichtlijnen (Europa decentraal)

Ne bis in idem (B – S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 12 juni 2017 – zaak C-234/17 – XC e.a.

Strafrecht; ne bis in idem; Schengen uitvoeringsovereenkomst (SUO);

Artikel 6 EVRM artikel 6. Artikel 4, lid 3 VEU. Artikel 50 Handvest grondrechten. De drie verzoekers worden verdacht van belastingontduiking in Zwitserland waar het OM een zaak tegen hen is begonnen. De Oostenrijkse autoriteiten ontvangen in dat verband een rechtshulpverzoek. De Oostenrijkse rechters achten verhoor van YB als verdachte toelaatbaar. YB heeft gewezen op OM-beslissingen van Heilbronn en Liechtenstein uit 2011 en 2012 om de procedure stop te zetten maar zijn bezwaren worden afgewezen. Verzoekers vragen het Oberste Gerichtshof het proces over te

doen. Het rechtshulpverzoek wordt gedeeltelijk gehonoreerd (verhoor door Zwitsers OM wordt toelaatbaar geacht). In het Oostenrijkse Wsv is opgenomen dat een verzoek kan worden ingediend om een proces over te doen indien in een arrest van het EHRM strijd wordt vastgesteld met het EVRM. In 2007 heeft het Oberste Gerichtshof geoordeeld dat een nieuw proces ook mogelijk is wanneer het Oberste Gerichtshof zelf vaststelt dat (een protocol van) het EVRM is geschonden. Het EHRM heeft deze mogelijkheid als een effectief middel aangemerkt in de zin van artikel 35, lid 1 EVRM. De werkingssfeer van het Oostenrijkse Wsv is hiermee dus uitgebreid. Dit roept de vraag op of die ruimere opvatting ook moet gelden indien iemand stelt dat inbreuk is gemaakt op zijn uit het EU-recht voortvloeiende grondrechten. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-228/96 Aprile; C-432/05 Unibet

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Kroatië – 23 juni 2017 – zaak C-268/17 – AY*

Europees arrestatiebevel (EAB); ne bis in idem-beginsel

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Het Hof heeft deze zaak geanonimiseerd. Verzoeker is voorzitter van de Raad van Bestuur van een Hongaarse oliemaatschappij en woont in Hongarije. Hij wordt verdacht van omkoping van de Kroatische premier (2008/2009) in ruil voor een contract. Tegen verzoeker wordt in 2011 door het OM in Kroatië, verweerder, een onderzoeksprocedure gestart wegens corruptie en een EAB uitgevaardigd. Hongarije heeft medewerking aan rogatoire commissies geweigerd. Hongarije heeft het onderzoek gesloten op de grond dat de gepleegde feiten geen strafbaar feit vormen en vervolging geweigerd omdat tegen AY reeds wegens dezelfde feiten vervolging was ingesteld die is beëindigd. Daarna is verzoeker aangetroffen in Duitsland en Oostenrijke en is die landen verzocht het EAB ten uitvoer te leggen, maar ook die hebben geweigerd op de grond dat mogelijk sprake is van schending van het ne bis in idem-beginsel. Het tegen verzoeker uitgevaardigde internationale opsporingsverzoek is om dezelfde reden door Interpol uit haar bestand verwijderd. De verwijzende Kroatische rechter vindt een prejudiciële verwijzing noodzakelijk om te vernemen wat (volgens artikel 1, lid 2 van kaderbesluit 2002/584) de verplichtingen van de uitvoerende lidstaten zijn wanneer een EAB verschillende keren wordt uitgevaardigd, met name zoals in casu door verschillende bevoegde rechterlijke instanties en al voor het instellen van een strafrechtelijke procedure. Moet artikel 4, punt 3, van kaderbesluit 2002/584/JBZ aldus worden uitgelegd dat het feit dat geen vervolging wordt ingesteld wegens het strafbare feit dat het voorwerp vormt van een Europees aanhoudingsbevel, of dat aan vervolging een einde wordt gemaakt, uitsluitend betrekking heeft op het strafbare feit waarvoor het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, of moet deze bepaling aldus worden begrepen dat het afzien van of het staken van vervolging ook betrekking moet hebben op de in het kader van die vervolging als verdachte/beschuldigde gezochte persoon?

NOOT – bij EHRM 18 mei 2017, Johannesson ea. t. IJsland en EHRM 15 november 2016, A. en B. t. Noorwegen

EHRM geeft toepassing aan nieuw toetsingskader ne bis in idem uit A en B tegen Noorwegen en neemt schending aan (bijzonder strafrecht)

NOOT – bij HvJ 29 juni 2016, zaak C-486/14 Kossowski

Prof. mr. M. de Werd, 'Het ne bis in idem-beginsel in grensoverschrijdende zaken', *NtER* 2017-4, p. 79-83

NOOT - bij HvJ 5 april 2017, zaak C-217/15 en C-350/15 Orsi en Baldetti

prof. dr. B. van Bockel, HvJ EU, 05-04-2017, C-217/15, , ECLI:EU:C:2017:264, Ne bis in idem, Belastingrecht, Samenloop van sanctie tegen rechtspersoon (belastingrecht) en natuurlijke persoon, in: EHRC 2017/113

OVERIG

Artikel: Exit ne bis in idem (bijzonder strafrecht)

Overlevering en uitlevering (s)

HvJ – ARREST – 29 juni 2017 - zaak C-579/15 – **Popławski** – **Nederland** – Rechtbank Amsterdam – ECLI:EU:C:2017:503 – arrest

Gronden tot facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging EAB

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Een Poolse rechter heeft **Popławski** – een Pools onderdaan – veroordeeld tot één jaar voorwaardelijke gevangenisstraf. Op 7 oktober 2013 heeft de Poolse rechter tegen **Popławski** een EAB uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van deze straf. De rechtbank Amsterdam wil weten of zij artikel 6, leden 2 en 5, OLW moet toepassen, waarin een grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een EAB is neergelegd ten behoeve van onder meer personen die in Nederland wonen, wat bij Popławski het geval is. De verwijzende rechter merkt op dat Nederland, indien het de tenuitvoerlegging van een EAB weigert, op grond van artikel 6, lid 3, OLW moet meedelen dat het „bereid” is de tenuitvoerlegging van de straf over te nemen op basis van een verdrag tussen Nederland en de uitvaardigende lidstaat. Hij preciseert dat die overname in het hoofdgeding afhankelijk is van een daartoe door Polen ingediend verzoek. De Poolse wetgeving verzet zich echter tegen een dergelijk verzoek indien de betrokkene een Pools onderdaan is. De verwijzende rechter benadrukt dat de weigering tot overlevering in een dergelijke situatie ertoe zou kunnen leiden dat de persoon tegen wie het EAB is uitgevaardigd, geen straf hoeft te ondergaan. Na de uitspraak van het vonnis waarbij de overlevering wordt geweigerd, kan immers blijken dat de tenuitvoerlegging van de straf onmogelijk kan worden overgenomen, met name omdat de uitvaardigende lidstaat geen verzoek in die zin heeft ingediend, en die onmogelijkheid heeft dan geen invloed op het vonnis waarbij de overlevering van de gezochte persoon is geweigerd.

Hof: Artikel 4, punt 6, van kaderbesluit 2002/584/JBZ verzet zich tegen een wettelijke regeling van een lidstaat ter uitvoering van deze bepaling, die – in een geval waarin om de overlevering van een vreemdeling met een vergunning om voor onbepaalde tijd op het grondgebied van deze lidstaat te verblijven, wordt verzocht door een andere lidstaat met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf die bij onherroepelijk geworden vonnis aan deze vreemdeling is opgelegd – een dergelijke overlevering niet toestaat en enkel bepaalt dat de rechterlijke autoriteiten van de eerste lidstaat aan de rechterlijke autoriteiten van de tweede lidstaat moeten laten weten dat zij bereid zijn om de tenuitvoerlegging van het vonnis over te nemen, zonder dat op de datum van weigering van de overlevering de garantie bestaat dat de tenuitvoerlegging daadwerkelijk zal worden overgenomen en zonder dat deze weigering nog ter discussie kan worden gesteld ingeval de overname vervolgens onmogelijk blijkt.

Kaderbesluit 2002/584 heeft geen rechtstreekse werking. Niettemin dient de bevoegde nationale rechter, met inachtneming van het gehele interne recht en onder toepassing van de daarin erkende uitleggingsmethoden, de in het hoofdgeding aan de orde zijnde nationale voorschriften zo veel mogelijk in het licht van de bewoordingen en het doel van dit kaderbesluit uit te leggen, wat in casu inhoudt dat de rechterlijke autoriteiten van de uitvoerende lidstaat, wanneer zij weigeren om een Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen dat is uitgevaardigd met het oog op de overlevering van een persoon die in de uitvaardigende lidstaat bij een onherroepelijk vonnis is veroordeeld tot een vrijheidsstraf, zelf moeten garanderen dat de aan die persoon opgelegde straf daadwerkelijk ten uitvoer zal worden gelegd.

Het is een lidstaat niet toegestaan om de tenuitvoerlegging van een EAB dat is uitgevaardigd met het oog op de overlevering van een persoon die bij onherroepelijk vonnis is veroordeeld tot een vrijheidsstraf, te weigeren op de enkele grond dat deze lidstaat voornemens is om deze persoon te vervolgen voor dezelfde feiten als die welke het voorwerp van dit vonnis uitmaken.

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ - CONCLUSIE A-G WAHL - 8 juni 2017 – Zaak C-322/16 – Global Starnet – Italië -
ECLI:EU:C:2017:442 – [conclusie](#)
Zie onder: [kansspelen](#)

RECHTSPRAAK LI DSTATEN

Spanje: Cautious Openness: the Spanish Constitutional Court's approach to EU law in recent national case law ([European law blog](#))

LITERATUUR

- C. Mak e.a., De verwijzende rechter, in: [NJB 2017/1329](#)
- Jesse Claassen, De prejudiciële procedure en het recht op effectieve rechtsbescherming: naar een Europese motiveringsplicht voor niet-verwijzende rechters?, in: [NTM/NJCM-bull. 2017/9](#)

OVERIG

Rechters, stel vragen aan Europees hof' ([IE-forum](#))

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – 20 juni 2017 – Bogomolova t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0620JUD001381209

Het zonder toestemming publiceren van een foto levert een inbreuk op het recht op privé- en familielevens van een moeder en haar minderjarige zoon op.

Artikel 8 EVRM. De onderhavige zaak betrof een foto van een minderjarige jongen die – zonder toestemming van de ouders van de jongen – op de omslag van een regionale brochure werd geplaatst. Het betrof een informatiebrochure over de rol van een gezondheidscentrum bij de bescherming van weeskinderen en de nodige hulp voor families die willen adopteren. Verzoekster, moeder van de minderjarige jongen, klaagt bij het Hof dat door de publicatie schade was toegebracht aan haar eer, waardigheid en reputatie. Het Hof stelt verzoekster in het gelijk en oordeelt dat de nationale autoriteiten er niet in waren geslaagd om te onderzoeken of verzoekster toestemming had gegeven voor de publicatie van de foto, maar in plaats daarvan enkel hadden gekeken of verzoekster toestemming voor het maken van de foto had gegeven. Het Hof hechtte daarbij met name waarde aan de valse indrukken en de bemoeienis die de context van de foto met zich mee hadden gebracht, namelijk het afbeelden van het kind alsof hij verlaten was door zijn ouders, en het mogelijke effect daarvan op de publieke visie op de relatie tussen verzoekster en haar zoon.

EHRM – ARREST – 22 juni 2017 – Aycaguer t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0622JUD000880612

Artikel 8 EVRM. Weigering van klager om DNA voor de nationale DNA databank af te staan. Hof overweegt dat de periode van het opslaan van het DNA profiel niet gespecificeerd was op grond van de gepleegde delicten. Daarnaast overweegt het hof dat de opslag van de DNA profielen onvoldoende beschermd is. Schending van artikel 8 EVRM door klager vanwege zijn weigering DNA materiaal af te staan te vervolgen.

- **Un coup de parapluie riche de conséquences : l'interdiction réitérée par le juge européen d'un fichage généralisé et indifférencié. Réflexions à propos de l'arrêt de la Cour EDH du 22 juin 2017, Aycaguer c. France** ([ELSJ](#))
- Le FNAEG, le parapluie et le dialogue des juges ([libertés chéries](#))

EHRM - ARREST - 27 juni 2017 - Satakunnan Markkinaporssi Oy en Satamedia Oy t. Finland
- Grote Kamer - persbericht - arrest (niveau 1) -
ECLI:CE:ECHR:2017:0627JUD000093113

Verbod op publicatie van informatie over belasting van 1,2 miljoen mensen

Artikel 6 EVRM. Publicatie van persoonlijke informatie over belastingverplichtingen van 1.2 miljoen mensen door overheid terecht verboden. Er is geen sprake van het ongerechtvaardigd beperken van de vrijheid van meningsuiting: er heeft een juiste belangenafweging plaatsgevonden en het verbod diende een duidelijk doel, namelijk de privacy van de individuen beschermen. Wel schending van artikel 6 EVRM vanwege de lengte van de duur van de procedure.

- Case Law, Strasbourg: Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland, No journalism exception for massive exposure of personal taxation data – Dirk Voorhoof (Inform's)
- No journalism exception for massive exposure of personal taxation data: After long proceedings at national level, after a preliminary ruling by the EU Court of Justice on 16 December 2008 (Case C-73/07), and after the European Court of Human Rights Chamber judgment of 21 July 2015, the Grand Chamber of the ECtHR on 27 June 2017 finally found no violation of the right to freedom of expression and information in Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland. In essence the case concerns the mass collection, processing and publication of personal taxation data which were publicly accessible in Finland. The combination of a narrow interpretation of (public interest) journalism with a wide margin of appreciation for the domestic authorities led to the finding of a non-violation of Article 10 ECHR. (Strasbourg observers)

EHRM - ARREST - 29 juni 2017 – Terrazzoni t. Frankrijk – persbericht – arrest (niveau 3)
– ECLI:CE:ECHR:2017:0629JUD003324212

Artikel 8 EVRM. Gebruik van een telefoongesprek waarin belastende informatie over een rechter naar voren kwam, terwijl dat telefoongesprek is getapt in een zaak waar de rechter geen deel van het onderzoek uitmaakte. Hof oordeelt dat gebruik van dat telefoongesprek geen schending van artikel 8 EVRM oplevert: de telefoontap is door een rechter bevolen en op de juiste wijze uitgevoerd en zodra bekend was dat sprake was van een rechter zijn de speciale procedurele waarborgen die in dat geval gelden nageleefd.

- Court : France right to use phone tap transcript in judge's disciplinary proceedings (human rights Europe)

RECHTSPRAAK LI DSTATEN

Duitsland: German court orders Google to stop linking to Lumen Database (IPKat)

NOOT – bij HvJ 19 oktober 2017, zaak C-582/14 Breyer

Frederik J. Zuiderveen Borgesius, Breyer Case of the Court of Justice of the European Union: IP Addresses and the Personal Data Definition (Case Note), European Data Protection Law Review 2017, Volume 3, Issue 1

LITERATUUR

Frederik J. Zuiderveen Borgesius ea., An Assessment of the Commission's Proposal on Privacy and Electronic Communications, ISBN: 978-92-846-1100-3 (SSRN)

OVERIG

EDPS: Samenvatting van het advies over het voorstel voor een richtlijn betreffende bepaalde aspecten van contracten voor de levering van digitale inhoud, [PB C 200 van 23.6.2017](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – algemeen

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 1 juni 2017 – **Astikos kai Paratheristikos ...** t. Griekenland – [persbericht](#) – [beslissing](#) – (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0509DEC002938216

Artikel 6 EVRM. Nieuw systeem waarbij op basis van een aantal factoren beoordeeld wordt of wel of geen verlof wordt verleend om tegen een uitspraak in appel te gaan. Het hof oordeelt dat deze beperking van het hoger beroep gerechtvaardigd is en niet buiten proportioneel zijn. Geen sprake van het beperken van de toegang tot het recht.

REGELGEVING NL

Rutger van den Dikkenberg, Kamer keurt grondwetswijzigingen goed, SC 2017(11)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 23 mei 2017 – De Mortemart t. Frankrijk – [persbericht](#) 15.6.2017 – [beslissing](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0523DEC006738613

Niet ontvankelijkheid, verzoeker heeft voldoende gelegenheid gehad om op te komen tegen Frans besluit waarbij stuk land van verzoeker als beschermd grondgebied wordt aangemerkt

Artikel 6 EVRM. Verzoeker, De Mortemart, is eigenaar van een stuk land in de Juine Valley. Deze vallei is in 2003 door een ministerieel besluit als beschermd grondgebied aangemerkt. Verzoeker heeft het Ministerie verzocht om voor zijn stuk land een uitzondering te maken en dit te declassificeren als beschermd grondgebied. Dit verzoek is afgewezen. Volgens verzoeker is bij de totstandkoming van het besluit van 2003 het recht op openbare consultatie geschonden en was de termijn waarbinnen dat besluit aangevochten kon worden te kort. Het Hof overweegt dat het besluit **bekend is gemaakt in de "Official Gazette" en in twee lokale kranten en bovendien** ter inzage heeft gelegen in het gemeentehuis van de elf betrokken gemeenten. Volgens het Hof was de termijn waarbinnen het besluit aangevochten kon worden niet te kort, nu verzoeker daarvoor twee maanden de tijd heeft gehad. Het Hof concludeert dat verzoeker een effectieve mogelijkheid heeft gehad om het besluit aan te vechten. De klacht is kennelijk ongegrond en derhalve niet ontvankelijk.

PREJUDICIËLE VERWIJZING Oostenrijk – 20 juni 2017 – [zaak C-589/16 – Filippi e.a.*](#)

Zie onder: [Kansspelen](#)

Kansspelen; vrijheid diensten; onafhankelijke rechtspraak; rechtsbescherming;

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel

EHRM – ARREST – 6 juni 2017 - Erdinç Kurt ea. T. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0606JUD005077211

Ontbreken van een adequate juridische rechtsgang in zaak met ernstige schade veroorzaakt door risicovolle operaties was in strijd met het recht op privé en familielevens

Artikel 8 EVRM. Een patiënt heeft bij het ondergaan van twee risicovolle operaties ernstige hersenbeschadiging opgelopen. Klagers stellen dat de autoriteiten verantwoordelijk zijn voor de schade en klagen over het gebrek aan een effectief rechtsmiddel om hun recht te halen in een civiele procedure. Het hof overweegt dat het rapport waarop de afwijzing van de vordering tot schadevergoeding is gegrond, waarin werd geconcludeerd dat de artsen geen verwijt kan worden gemaakt, onvoldoende antwoord geeft op de vraag waarover het technisch inzicht moest geven (de vraag in hoeverre het handelen van de artsen heeft bijgedragen aan de schade). Dit is in strijd met artikel 8 van het Verdrag.

📌 Turkey: High risk child surgery led to human rights breach ([human rights Europe](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 1 juni 2017 – J.M. ea. t. Oostenrijk – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0601JUD006150314

Geen schending van artikel 6 EVRM in strafrechtelijke procedures

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de verkoop van aandelen van een Oostenrijkse bank en de daaropvolgende procedure tegen een politicus en twee leidinggevenden van de bank (klagers). De verkoop was onderwerp van grote mediacontroverse en leidde tot parlementaire onderzoeken, omdat zes miljoen euro werd betaald aan een financieel consultant voor zijn rol in de verkoop. In de kern wordt geklaagd dat de procedures niet eerlijk zijn geweest. Het Hof volgt klagers niet in hun stelling dat zij geen eerlijk proces hadden omdat de enige getuige die belastend heeft verklaard partijdig zou zijn.

EHRM – ARREST - 29 juni 2017 – Lorefice t. Italië – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0629JUD006344613

Schending van het recht op een eerlijk proces indien een veroordeling volgt op grond van verklaringen van getuigen die niet in hoger beroep zijn gehoord.

Artikel 6 EVRM. Verzoeker, de heer Lorefice, was in eerste aanleg vrijgesproken omdat de rechtbank oordeelde dat de verklaringen van twee getuigen onnauwkeurig, onlogisch en onsamenhangend waren en het bewijs dat door een van de getuigen was verschaft, niet geloofwaardig was. In hoger beroep werd verzoeker op basis van dezelfde getuigenverklaringen echter veroordeeld zonder dat de getuigen opnieuw gehoord werden. Toen dit oordeel ook in cassatie in stand werd gehouden, stapte verzoeker naar het Europese Hof. Het Hof acht – unaniem – het recht op een eerlijk proces van verzoeker geschonden nu het gerechtshof het oordeel van de rechtbank vernietigde zonder de getuigen opnieuw te horen. Het toetsen van de geloofwaardigheid van getuigen is een complexe taak, waarbij niet kan worden volstaan met het lezen van de inhoud van de verklaringen zoals opgenomen in transcripties van de hoorzitting.

45. La Cour a examiné l'argument du Gouvernement selon lequel, en l'espèce, une nouvelle audition de X et Y n'était pas nécessaire au motif que la cour d'appel, loin de se borner à réévaluer leur crédibilité, avait effectué un contrôle approfondi de la motivation du jugement du tribunal de Sciacca en mettant en exergue ses carences à la lumière de l'ensemble des éléments de preuve versés au dossier (paragraphe 35 ci-dessus). Cependant, la Cour ne voit pas en quoi cette circonstance pouvait exonérer la juridiction d'appel de l'obligation qui était la sienne d'entendre en personne les témoins dont les déclarations, qu'elle s'apprêtait à interpréter d'une manière défavorable à l'accusé et radicalement différente de celle dont le juge de première instance avait appréhendé l'affaire, constituaient le principal élément à charge.

46. À la lumière de ce qui précède, la Cour estime que l'omission de la cour d'appel de Palerme d'entendre à nouveau X, Y et/ou d'autres témoins avant d'infirmer le verdict d'acquiescement dont le requérant avait bénéficié en première instance a porté atteinte à l'équité du procès.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 2 mei 2017 – Zschüschen t. België – persbericht 1.6.2017 – beslissing (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0502DEC002357207

Artikel 6 EVRM. Zschüssen is een Nederlander die in Amsterdam woont. Hij is veroordeeld voor het witwassen van € 75.000,00 die hij op een Belgische bankrekening had gezet. Op vragen over de herkomst van het geld heft hij geantwoord dat hij dit geld zwart verdiend heeft in vier jaar tijd. Verder heeft hij geweigerd uitleg te geven. Hij klaagt dat het beginsel van presumptie van onschuld en zijn recht te zwijgen zijn geschonden. Het Hof oordeelt dat zijn klacht kennelijk ongegrond is en derhalve niet ontvankelijk.

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 16 juni 2017 – Beuze t. België – [persbericht](#)

Artikel 6 EVRM. Klacht dat klager geen bijstand heeft gehad van een raadsman tijdens zijn verhoor bij voorarrest. Kamer van het hof waar zaak aan is toegewezen heeft afstand van rechtsmacht gedaan en de zaak verwezen naar de grote kamer van het hof. Salduz-zaak

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – 8 juni 2017 – Berlusconi t. Italië – [persbericht](#)

Belastingfraude Berlusconi

Artikel 7 EVRM; Geen straf zonder wet; artikel 3 Eerste Protocol EVRM. Op 22 november 2017 zal er de zitting plaatsvinden. In Italië is eind 2012 de Anticorruptiewet in werking getreden, op grond waarvan het onder meer verboden is om het Staatsambt van Senator te bekleden, indien men onherroepelijk is veroordeeld tot twee of meer jaren gevangenisstraf voor het opzettelijk begaan van een strafbaar feit. Berlusconi, die lopende het proces is verkozen tot Senator, is onherroepelijk veroordeeld voor belastingfraude tot vier jaar gevangenisstraf. Nadat de uitspraak aan de President van de Senaat is overgedragen is een procedure gestart die kan leiden tot ontzetting van Berlusconi uit zijn ambt. Berlusconi heeft bepleit dat de Anticorruptiewet ongrondwettig is. Ondertussen diende hij een klacht in bij het EHRM en heeft hij verzocht om aanhouding van de procedure in afwachting van deze beslissing. De commissie besloot bij meerderheid voor te stellen dat Berlusconi uit zijn ambt zal worden ontzet waarop een uitgebreid rapport volgde. De Senaat heeft dit advies gevolgd.

Berlusconi klaagt over schendingen van artikel 7, artikel 3 protocol 1 en artikel 13. De zaak is verwezen naar de Grote kamer.

- Overzicht per land van zaken die aanhangig zijn bij de Grote Kamer van het EHRM ([EHRM](#))

NOOT – bij EHRM 23 mei 2017, [Van Wesenbeeck t. België](#)

Van Wesenbeeck v. Belgium: Balancing defence rights with law enforcements' possibilities to apply observation and infiltration methods ([Strasbourg observers](#))

RECHTSPRAAK NL - Hoge Raad - 4 juli 2017 – [ECLI:NL:HR:2017:1015](#)

Overzichtsarrest met betrekking tot motivering van verzoeken tot het oproepen en horen van getuigen in het licht van rechtspraak van het EHRM.

Artikel 6 EVRM. Eisen die in de rechtspraak van de HR worden gesteld aan de onderbouwing van een verzoek tot het oproepen en horen van een getuige, in verhouding tot het in artikel 6 EVRM bedoelde recht van de verdachte op een eerlijk proces. HR noemt relevante overwegingen uit EHRM 15 december 2015, 9154/10 (Schatschaschwili/Duitsland) en ECLI:NL:HR:2014:1496. HR staat in rechtsoverwegingen 3.5 t/m 3.9 stil bij eisen die worden gesteld aan een verzoek tot het horen van een getuige ("à charge" dan wel "à décharge"), de rechterlijke motiveringsplicht bij een afwijzing van een getuigenverzoek, de toetsing in cassatie en de verantwoordelijkheid van de rechter om zich ervan te vergewissen dat de procedure in haar geheel voldoet aan het door artikel 6 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces.

- Overzichtsarrest motivering van verzoeken tot het oproepen en horen van getuigen i.h.l.v. rechtspraak van het EHRM, [Joyce Verhaert](#) ([bijzonder strafrecht](#))

OVERIG

- Fair Trials produces toolkit to assist with the right to presumption of innocence ([fair trials](#))

- Closing the circle: Maltese jurisprudence on the right to a lawyer in pre-trial proceedings ([fair trials](#))
- HR maakt opmerkingen m.b.t. het recht op rechtsbijstand tijdens politieverhoren
Joyce Verhaert , Hoge Raad 4 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1233 ([bijzonder strafrecht](#))

Recht op leven

EHRM – BESLISSING – 27 juni 2017 – Gard e.a. t. het VK – [persbericht](#) – [beslissing](#)
(niveau 3)

Mag een ziekenhuis de behandeling stopzetten van een ongeneeslijk zieke baby als de ouders het daar niet mee eens zijn?

Artikelen 2, 5, 6 en 8 EVRM. De zaak gaat over baby Charlie Gard. Hij lijdt aan een zeldzame genetische ziekte. De artsen van baby Charlie Gard denken dat het beter is om de behandeling te stoppen en hem op een rustige manier te laten sterven. De ouders willen dit niet. Zij willen toestemming voor een experimentele behandeling in Amerika. Het ziekenhuis geeft die toestemming niet omdat de kans van slagen heel klein is en Charlie daardoor onnodig extra pijn zal hebben. De nationale rechters oordelen dat het ziekenhuis de behandeling mag stoppen. De ouders klagen bij het EHRM dat het recht op leven geschonden wordt als de behandeling gestopt wordt. Door geen toestemming te geven voor de behandeling in Amerika is bovendien het recht op vrijheid van artikel 5 EVRM geschonden. Tot slot vinden ze dat de inmenging in de rechten die zij als ouders hebben niet proportioneel is en dat daarmee het recht op familieleven is geschonden. Het EHRM herinnert eraan dat lidstaten een ruime beoordelingsvrijheid hebben als het gaat om ethische kwesties en experimentele behandelingen van ongeneeslijk zieken. Verder wijst het Hof erop dat het nationale stelsel, dat in overeenstemming is met het EVRM, procedures heeft voor de toegang tot experimentele behandelingen en voor het beëindigen van medische behandeling. Uit de informatie van verschillende medische experts, ook die zijn aangedragen door de ouders is gebleken dat Charlie waarschijnlijk veel pijn heeft. Verder is er veel contact geweest met alle betrokkenen. De beslissingen van de nationale gerechten zijn zorgvuldig tot stand gekomen, proportioneel en voldoende gemotiveerd. De klacht is kennelijk ongegrond en derhalve niet ontvankelijk.

- [Court rules hospital can withdraw life support for sick baby Charlie Gard \(CNN\)](#)
- [United Kingdom: Human rights judges endorse decisions by courts in Charlie Gard case \(human rights Europe\)](#)
- [Final Charlie Gard Appeal Rejected by Human Rights Court \(rights info\)](#)
- [The Round Up: End of the Charlie Gard case, Russian Homosexuality Laws, and the Northern Ireland Abortion Case \(UK human rights\)](#)

Schengen (B – S)

HvJ – ARREST – 21 juni 2017 – Zaak C-9/16 – A – Duitsland – ECLI:EU:C:2017:483 – [arrest](#)

Schengen; Identiteitscontroles in treinen in een gebied tot 30 km landinwaarts vanaf de landgrens van deze lidstaat

Verordening (EG) nr. 562/2006. Artikel 67, lid 2, VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafrechtelijke procedure tegen A., een Duitse staatsburger die ervan wordt beschuldigd strafbare feiten te hebben begaan in de zin van de Duitse wetgeving betreffende verdovende middelen en zich weerspannig te hebben gedragen tegen een wetshandhavingfunctionaris.

Hof: Artikel 67, lid 2, VWEU alsook de artikelen 20 en 21 van verordening (EG) nr. 562/2006 verzetten zich tegen een nationale regeling waarbij aan de politiediensten van de betrokken lidstaat de bevoegdheid wordt toegekend de identiteit van iedere persoon te controleren in een gebied tot 30 km landinwaarts vanaf de landgrens van deze lidstaat met andere staten die partij zijn bij de Schengenovereenkomst, tenzij de regeling in kwestie die bevoegdheid zodanig inkadert dat de feitelijke uitoefening ervan niet hetzelfde effect kan hebben als grenscontroles. Het staat aan de verwijzende rechter om na te gaan of aan deze voorwaarde is voldaan.

Artikel 67, lid 2, VWEU alsook de artikelen 20 en 21 van verordening nr. 562/2006, verzetten zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan de politiediensten van de betrokken lidstaat aan boord van treinen en op de terreinen van de spoorwegen van die lidstaat de identiteit of de grensoverschrijdingsdocumenten van iedere persoon mogen controleren, alsook hem daartoe korte tijd staande mogen houden en mogen ondervragen, voor zover deze controles zijn gebaseerd op terreinkennis of op de ervaring van de grenspolitie – op voorwaarde dat de uitvoering van die controles in het nationale recht is onderworpen aan nadere regels en beperkingen die de intensiteit, de frequentie en de selectiviteit ervan regelen. Het staat aan de verwijzende rechter om na te gaan of aan deze voorwaarde is voldaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Finland – 15 juni 2017 – [zaak C-240/17 - E](#)

Zie onder: [asiel, migratie en burgerschap Unie](#)

Schengenuitvoeringsovereenkomst; verplichting tot overleg; inreisverbod vanwege veroordelingen

RAAD

European travel information and authorisation system - Council agrees negotiating position ([Raad](#))

OVERIG

- EDPS: Samenvatting van het advies van de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming inzake de nieuwe rechtsgrond voor het Schengeninformatiesysteem, [PB C 200 van 23.6.2017](#)
- Schengen schlägt zurück!? ([Verfassungsblog](#))

Staatssteun

HvJ – ARREST – 27 juni 2017 – Zaak C-74/16 – Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania – Spanje – [Grote Kamer](#) – ECLI:EU:C:2017:496 – [persbericht](#) – [arrest](#)

De belastingvrijstellingen die de Katholieke Kerk in Spanje geniet, kunnen verboden staatssteun vormen indien en voor zover zij worden toegekend voor economische activiteiten.

Artikel 107, lid 1, VWEU. Artikel 108, leden 1 en 3, VWEU. Overeenkomst van 3 januari 1979 gesloten tussen het Koninkrijk Spanje en de Heilige Stoel. Is er sprake van verboden staatssteun op grond van het Unierecht indien een lidstaat een religieuze gemeenschap vrijstelt van bepaalde belastingen en die vrijstelling ook geldt voor activiteiten die geen strikt religieus doel hebben? Deze vraag is gerezen tegen de achtergrond van verschillende belastingvrijstellingen die Spanje krachtens een in 1979 gesloten concordaat met de Heilige Stoel aan de Katholieke Kerk toekent. Met een beroep op dit concordaat wenst de Katholieke Kerk in deze zaak als schoolbestuur teruggaaf van een gemeentelijke belasting die zij naar aanleiding van bouwwerkzaamheden aan een schoolgebouw heeft moeten betalen.

Hof: Een belastingvrijstelling, die een tot de Katholieke Kerk behorende congregatie geniet voor werken uitgevoerd aan een gebouw dat is bestemd voor de uitoefening van activiteiten die geen strikt religieus doel hebben, kan onder het verbod van artikel 107, lid 1, VWEU vallen indien en voor zover het daarbij gaat om economische activiteiten, wat de verwijzende rechterlijke instantie dient na te gaan.

- 📌 Overheidsmaatregelen voor religieuze instellingen kunnen staatssteun opleveren ([Nysingh](#))
- 📌 Belastingvrijstelling voor Katholieke Kerk kan verboden staatssteun vormen ([ECER](#))
- 📌 Oordeel Hof: een kerk kan een onderneming zijn ([Europa decentraal](#))
- 📌 Religion, real property, the EU and State aid: *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania* ([law and religion](#))
- 📌 La CJUE et le Concordat ([libertés chéries](#))

NOOT – bij HvJ 26 oktober 2016, zaak C-590/14P, Dimosia Epicheirisi Ilektrismou (DEI)
Mr. drs. M. Fierstra, 'De nationale rechterlijke beslissing als staatssteun', *NtER* 2017-4, p. 91-98

Staatsgreep Turkije

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 12 juni 2017 – Köksal t. Turkije – [persbericht](#)
– [beslissing](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0606DEC007047816

Turkse leraar is geschorst na de mislukte staatsgreep in Turkije en dient daarover een klacht in bij het hof. Het hof oordeelt dat de nationale rechtsmiddelen niet zijn uitgeput en de klacht derhalve niet ontvankelijk is.

- 📌 Turkey: Court dismisses teacher's complaint against coup dismissal ([human rights Europe](#))

Strafrecht

REGELGEVING NL

- Herziening regeling internationale samenwerking in strafzaken: Wet van 7 juni 2017 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en enkele andere wetten met het oog op het moderniseren van de regeling van internationale samenwerking in strafzaken
- Implementatie richtlijn Europees onderzoeksbevel: Besluit van 14 juni 2017 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 31 mei 2017 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter implementatie van de richtlijn 2014/41/EU van het Europees Parlement en de Raad van 3 april 2014 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken (Stb. 2017, 231)

RAAD

- 20 member states agree on details on creating the European Public Prosecutor's office (EPPO) ([Raad](#))
- Standpunt (EU) nr. 4/2017 van de Raad in eerste lezing met het oog op de vaststelling van een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt Vastgesteld door de Raad op 25 april 2017, *PB C 184 van 9.6.2017*

LITERATUUR

Marc de Werd, Europees strafrecht vraagt om méér regie van rechters, *NJB* 2017/1559, zie ook: [NJB Blog](#)

Tabak

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 19 juni 2017 – [zaak C-220/17 – Planta Tabak*](#)

Etiketteringsvoorschriften gearomatiseerde tabaksproducten

Richtlijn 2014/40/EU. Richtlijn (EU) 2015/2436. Verzoekster, Planta Tabak, is een bedrijf dat (gearomatiseerde) tabaksproducten vervaardigt en distribueert. Met haar ingestelde beroep wenst verzoekster te laten vaststellen dat een aantal van de in het kader van de omzetting van richtlijn 2014/40 vastgestelde Duitse voorschriften niet van toepassing is op haar tabaksproducten. Zij voert aan dat artikel 7, leden 1 en 7, de artikelen 8 tot en met 11 en artikel 13, lid 1, onder c), van de richtlijn, waarop de bestreden nationale regelingen berusten, in strijd zijn met het primaire Unierecht. Voor tabaksproducenten met <3% verkoopvolume in de EU van een bepaalde productcategorie geldt het verbod op het in **de handel brengen van tabaksproducten met een kenmerkend aroma („verbod**

op smaakstoffen”) vanaf 20.05.2016. Voor de producenten met >3% geldt het verbod pas vanaf 20.05.2020. Het gaat om de vraag of etiketterings- en verpakkingsvoorschriften, waaronder de verplichting tot aanbrengen van gecombineerde gezondheidswaarschuwingen, bestaande uit een afbeelding en tekst („choquerende foto’s”), in de artikelen 8 tot en met 11 van de richtlijn in strijd zijn met het primaire recht vanwege onvoldoende overgangsregelingen. Volgens de verwijzende rechter moet nog verduidelijkt worden of de etiketteringsverboden moeten worden opgevat als een „verbod om de smaakstof als reclame te gebruiken” dan wel als een „verbod om de smaakstof te vermelden”. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: Polen/Parlement en Raad, C-358/14; Philip Morris Brands e.a. C-547/14; en Pillbox 38 C-477/14.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk - 26 juni 2017 - zaak C-288/17 – Fédération des fabricants de cigares e.a.*

Fransen omzetting van richtlijn 2014/40/EU; verpakking; merkrecht

Richtlijn 2014/40/EU. Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Bij de Franse Raad van State zijn vijf beroepen ingesteld tot nietigverklaring van de Franse omzetting van richtlijn 2014/40/EU. Twee verzoeksters (SEITA en BAT France) stellen dat de wetgever inbreuk maakt op hun merkrechten, die zij op één lijn stellen met eigendomsrechten, en op de vrijheden van ondernemerschap en van meningsuiting. Het eigendomsrecht, de vrijheid van ondernemerschap en de vrijheid van meningsuiting waarop de verzoekende ondernemingen zich beroepen, zijn rechten die worden gewaarborgd door het Handvest. In casu volgt uit artikel 13 leden 1 en 3 van richtlijn 2014/40/EU dat lidstaten het gebruik van bepaalde elementen en kenmerken op verpakkingseenheden, op buitenverpakking en op het tabaksproduct zelf moeten verbieden wanneer die bij de consument met name een onjuiste indruk wekken over de kenmerken of gevolgen van een product; zoals gewichtsverlies, sexappeal, sociale status. Volgt uit artikel 13, leden 1 en 3 van richtlijn 2014/40/EU dat geen merknamen mogen worden gebruikt die naar bepaalde eigenschappen verwijzen, ongeacht de bekendheid van de merknaam in kwestie? Zijn die bepalingen, in overeenstemming met het eigendomsrecht, de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van ondernemerschap en de beginselen van evenredigheid en rechtszekerheid? Onder welke voorwaarden kan een lidstaat gebruikmaken van de mogelijkheid die artikel 24, lid 2, van de richtlijn hem biedt om producenten en importeurs de verplichting op te leggen voor neutrale en uniforme verpakkingseenheden en buitenverpakking te zorgen, zonder dat hij daarbij inbreuk maakt op het eigendomsrecht, de vrijheden van meningsuiting en ondernemerschap en het evenredigheidsbeginsel? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: British American Tobacco (Investments) en Imperial Tobacco C-491/01; Philip Morris Brands e.a. C-547/14.

Terrorisme

REGELGEVING NL

RvS: Wetsvoorstel terrorismeaanpak inbreuk op grondrechten ([Advocatenblad](#))

LITERATUUR

Taru Spronken, Terroristische dreiging, in: NJB

Toegang tot documenten (B)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slovenië – 13 juni 2017 - zaak C-215/17 – NKBM

Toegang tot documenten van een geprivatiseerde bank

Verordening (EU) Nr. 575/2013. Richtlijn 2013/37/EU Verzoekster (bank) heeft verzocht om herziening van een uitspraak op een verzoek van een journaliste tot openbaarmaking van een lijst van de consultancyfirma’s, advocatenkantoren en vennootschappen die intellectuele prestaties leveren waarmee verzoekster in de periode tussen 2012 en 2014 overeenkomsten heeft gesloten. Sinds april 2016 is verzoekster een privaatrechtelijke vennootschap op aandelen. Zij staat niet meer

onder de overheersende invloed van de Staat maar is nog wel verplicht vijf jaar lang gegevens te verstrekken op grond van de Wet op de toegang tot overheidsinformatie. Het Sloveense grondwettelijk Hof heeft beslist dat de nationale regelgeving betreffende openbaarmaking van bedrijfsgeheimen niet in strijd met de Grondwet is. Verzoekster heeft gesteld dat de regeling in strijd is met EU-recht. De verwijzende rechter stelt vast dat op verzoekster niet enkel de verplichting op grond van richtlijn 2003/98 rust maar ook dat zij als kredietinstelling gehouden is op grond van verordening 575/2013 gegevens openbaar te maken.

- Prej. vragen over bedrijfsgeheimen van een geprivatiseerde bank en toegang tot overheidsinformatie (IT en recht)

NOOT – bjj EHRM 8 november 2016, Magyar Helsinki Bizottság t. Hongarije

Spanningen tussen het recht op toegang tot overheidsinformatie & de Wet openbaarheid van bestuur (bijzonder strafrecht)

LITERATUUR

M.Geuens en S.Keunen, Onvoldoende transparantie over het transparantiebegrip in De Europese Unie?, SEW 2017, nr. 6

Vervoer

HvJ – ARREST – 28 juni 2017 – Zaak C-482/14 – Commissie / Duitsland – ECLI:EU:C:2017:499 – arrest

Spoorweginfrastructuur

Richtlijn 91/440/EEG. Verordening (EG) nr. 1370/2007. De groep Deutsche Bahn is actief op het gebied van het nationale en internationale goederen- en reizigersvervoer, de logistiek en aanverwante diensten op het gebied van het spoorwegvervoer. De groep wordt aangestuurd door de holding Deutsche Bahn AG. Verschillende onderdelen van de spoorweginfrastructuur worden beheerd door DB Netz AG. DB Station & Service AG en DB Energy GmbH beheren andere onderdelen van de infrastructuur in de zin van die richtlijn. De vervoersactiviteiten van de groep worden op hun beurt aangestuurd via de specifiek daarvoor bestemde dochterondernemingen van DB Mobility Logistics AG, die op haar beurt een volle dochteronderneming is van DB AG, waaronder DB Regio AG. DB AG heeft met haar dochterondernemingen zeggenschaps- en winstoverdrachtsovereenkomsten gesloten. Deze overeenkomsten voorzien erin dat de winst van de betrokken dochterondernemingen integraal aan DB AG wordt overgedragen, zonder dat er beperkingen aan het gebruik van die winst door laatstgenoemde zijn gesteld. Tegelijkertijd verplichten zij DB AG ertoe om de verliezen van haar dochterondernemingen te dekken.

Hof: Door niet alle maatregelen te hebben genomen die noodzakelijk zijn om ervoor te zorgen dat de boekhoudingen zodanig worden gevoerd dat toezicht kan worden gehouden op het verbod van de overdracht naar vervoersdiensten van overheidsmiddelen die voor de exploitatie van de spoorweginfrastructuur worden toegekend, is Duitsland de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 6, lid 1, van richtlijn 91/440/EEG. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

Verzekeringen (c)

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-587/15 – Lietuvos Respublikos transporto **priemonių draudikų biuras** – Litouwen – ECLI:EU:C:2017:463 – arrest

Hof verklaart zich onbevoegd omdat de richtlijnen niet van toepassing zijn en er geen uitvoering wordt gegeven aan Unierecht in de zin van artikel 51, lid 1 Handvest

Richtlijnen 72/166/EEG, 84/5/EEG en 2000/26/EG. Artikel 47 Handvest grondrechten EU.

Hof: Het Hof is niet bevoegd om uitspraak te doen over de door de verwijzende rechter gestelde vragen die zien op de uitlegging van het Algemeen Reglement van de Raad van bureaus. Richtlijn 2009/103/EG is niet van toepassing op het hoofdgeding. Richtlijn 72/166/EEG is ratione materiae niet van toepassing op dit geding. Artikel 47 Handvest grondrechten EU is ook niet van toepassing op het geding doordat er geen uitvoering van het Unierecht is in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest. Genoemde richtlijnen en artikel 47 van het Handvest moeten aldus worden uitgelegd dat zij in casu niet in de weg staan aan de gevolgen die voortvloeien uit de rechtspraak van de verwijzende rechter volgens welke het aan het bureau van autoverzekeraars van Litouwen staat om bij het instellen van een regresvordering alle factoren aan te tonen waaruit blijkt dat verweerders in het hoofdgeding wettelijk aansprakelijk zijn voor het ongeval dat heeft plaatsgevonden op 20 juli 2006.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – 14 juni 2017 – Zaak C-334/16 – Núñez Torreiro – Spanje –
k ECLI:EU:C:2017:455 – [conclusie](#)

Begrip ‚deelneming aan het verkeer van voertuigen‘

Richtlijn 2009/103/EG. Het betreft een geding tussen Núñez Torreiro en een verzekeringsmaatschappij over de betaling van een schadevergoeding op grond van de verplichte WA-verzekering voor motorrijtuigen. De verwijzende rechter wil weten wat de precieze inhoud van het begrip „deelneming aan het verkeer van voertuigen” is en in het bijzonder of de lidstaten de mogelijkheid hebben dat begrip anders te definiëren dan is bepaald in richtlijn 2009/103, teneinde vast te stellen of de plaats van deelneming aan het verkeer een grond kan zijn om af te wijken van de verzekeringsplicht, wat impliceert dat het in het arrest Vnuk van 4 september 2014 ontwikkelde begrip „gebruikelijke functie van het voertuig” moet worden gepreciseerd.

A-G: Aangezien het begrip ‚deelneming aan het verkeer van voertuigen‘, dat vermeld is in artikel 3, lid 1, van richtlijn 2009/103/EG is aangemerkt als autonoom begrip van Unierecht, moet het in alle lidstaten uniform worden uitgelegd, rekening houdend met het gebruik van het voertuig volgens de ‚gebruikelijke functie‘ ervan. Het staat aan de verwijzende rechter om de volledige regeling, aldus uit te leggen dat zij nuttige werking verleent aan de verplichte verzekering van motorrijtuigen tegen de wettelijke aansprakelijkheid. In omstandigheden als die van het hoofdgeding mag deze gebruikelijke functie niet worden beoordeeld in het licht van het terrein waarop het voertuig reed.

Vrij verkeer

HvJ – ARREST – 15 juni 2017 – Zaak C-513/15 – **Agrodetalé** – Litouwen –
ECLI:EU:C:2017:473 – [arrest](#)

Inschrijving tweedehandsvoertuigen

Richtlijn 2003/37/EG. Het betreft betreffende de weigering van de gemeente om **de door Agrodetalé**, uit Belarus ingevoerde tweedehands tractoren te registreren in het nationale register van tractoren, gemotoriseerde machines en landbouwmachines en aanhangwagens daarvan.

Hof: Richtlijn 2003/37/EG moet aldus worden uitgelegd dat voor het voor het eerst in de handel brengen en de registratie in een lidstaat van uit een derde land ingevoerde gebruikte of tweedehands tractoren de in die richtlijn neergelegde technische vereisten gelden.

Artikel 23, lid 1, onder b), van richtlijn 2003/37, moet aldus worden uitgelegd dat de bepalingen ervan gelden voor onder de categorieën T1, T2 en T3 vallende tweedehands voertuigen die in de Europese Unie zijn ingevoerd uit een derde land, wanneer zij in de Unie voor het eerst in gebruik worden genomen vanaf 1 juli 2009.

OVERIG

BNC Fiche: Verordening voor het creëren van een Single Digital Gateway; De Single Digital Gateway (SDG) moet dé online toegangspoort worden voor burgers en bedrijven die zich willen bewegen binnen de interne markt. De Commissie is van mening dat de informatie over grensoverschrijdend wonen, studeren en werken nu gefragmenteerd en hierdoor moeilijk vindbaar is, wat een hindernis is binnen de interne markt. ([Kamerstuk 22112 nr. 2359](#))

Vrijheid van meningsuiting (s)

EHRM – ARREST – 1 juni 2017 – Haupt t. Oostenrijk – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0502DEC005553710

Satire levert geen schending van artikel 8 EVM op.

Artikel 10 EVRM. Met verzoeker, Herbert Haupt, werd toen hij voorzitter was van de Oostenrijkse Vrijheidspartij en tevens vicepremier van de Bondsregering in een aflevering van de satirische comedy 'Das letze der Woche' de spot gedreven. De presentator suggereerde dat Haupt zich 'doorgaans omringde met kleine bruine ratten', waarmee hij zinspeelde op de neonazi's. Verzoeker klaagde ATV, de zender die het programma had uitgezonden, vervolgens aan. Aanvankelijk was de klacht succesvol, maar bij de heropening van de zaak in 2009 werd zijn klacht verworpen. Verzoeker klaagt vervolgens bij het Europese Hof dat, door het afwijzen van zijn klacht, zijn recht op bescherming van zijn reputatie was geschonden. Het Hof verklaarde de klacht van verzoeker niet-ontvankelijk, omdat de Oostenrijkse autoriteiten een goede afweging hadden gemaakt tussen de belangen van verzoekers recht op bescherming van zijn reputatie en het recht op vrijheid van meningsuiting van ATV. In het bijzonder overwoog het Hof dat de zinspelende 'bruine ratten' geen persoonlijke kritiek op verzoeker zelf betrof. In plaats daarvan betrof het politieke kritiek van zijn houding jegens andere leden van zijn partij. Het satirische waarde oordeel had een voldoende feitelijke basis, gelet op de verscheidene problematische uitspraken die door politici van de Oostenrijkse Vrijheidspartij waren gemaakt, zoals opgenomen door de Oostenrijkse gerechten. Ook de klacht van verzoeker met betrekking tot de lengte van de procedure werd niet-ontvankelijk verklaard.

EHRM – ARREST – 1 juni 2017 – Giesbert t. Frankrijk – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0601JUD006897411

Publicatie documenten van strafzaken in de 'Bettencourt-zaak' niet in strijd met het Verdrag

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de publicatie van meerdere documenten van een reeks strafrechtelijke procedures in de geruchtmakende 'Bettencourt-zaak' voordat deze documenten waren voorgehouden op een openbare zitting. Het Hof overweegt dat de belangen van klagers en het algemeen publiek om informatie aangaande een onderwerp van algemeen belang te verspreiden en ontvangen, niet opweegt tegen de bescherming van de rechten van anderen en het belang van de rechtspraak.

Daarenboven overweegt het hof dat in onderhavige zaak is voldaan aan een voldoende dwingende maatschappelijke behoefte zodat het publieke belang van vrijheid van de pers zwaarder weegt en hun handelen niet onevenredig geacht kan worden in verhouding tot de nagestreefde legitieme doelen.

- Case Law, Strasbourg: Giesbert v France, Sanctions for publishing prosecution statements, no violation of Article 10 – Hugh Tomlinson QC ([Inform's](#))

EHRM – ARREST – 13 juni 2017 – Arnarson t. IJsland – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2017:0613JUD005878113

Geen schending van vrijheid van meningsuiting bij veroordeling, wanneer door journalist gebruikte informatie niet is geverifieerd.

Artikel 10 EVRM. Verzoeker, de heer Arnarson, is journalist en freelanceschrijver voor de mediasite Pressan. Verzoeker wordt, na de publicatie van een artikel waarin Arnarson de algemeen directeur van de IJslandse Federatie van Eigenaars van Vaartuigen van de Visserij van misleiding en fraude heeft beschuldigd, aangeklaagd wegens smaad. De rechtbank stelde de algemeen directeur in het gelijk en nam daarbij in aanmerking dat het visserijbeheerssysteem weliswaar een zaak van groot publiek belang betrof in IJsland, waarover vele verschillende standpunten bestonden, maar dat de beschuldiging van Arnarson geenszins met bewijs werd ondersteund. Arnarson werd een boete opgelegd, die ook in hoger beroep in stand bleef. Arnarson klaagt vervolgens bij het Hof dat zijn recht op vrijheid van meningsuiting is geschonden, nu hij naar eigen zeggen te goeder trouw had gehandeld nu hij zijn artikelen had gebaseerd op een artikel dat een jaar ervoor was gepubliceerd in

een andere krant en dat zijn uitlatingen waardeoordelen waren die voorbehouden bevatten. Het Hof maakt – op grond van de Axel Springer-criteria – een belangenafweging tussen het recht op vrijheid van meningsuiting van verzoeker en het recht op privéleven van de algemeen directeur. Het Hof oordeelt weliswaar dat het artikel een zaak van publiek belang betrof, maar dat ook dan geldt dat de feitelijke beweringen geverifieerd moeten worden.

- Case Law, Strasbourg: Arnarson v Iceland, No violation of Article 10 when public interest journalism is unverified – Hugh Tomlinson QC ([Inform's](#))

EHRM – ARREST – 15 juni 2017 – Independent newspapers t. Ierland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2017:0615JUD002819915

Boete voor smaad onevenredig hoog gelet op de vrijheid van meningsuiting

Artikel 10 EVRM. **De verzoekende partij, uitgever van de Ierse dagkrant 'The Herald', publiceerde in 2004 een serie artikelen over PR-consultant mevrouw L. De artikelen betroffen roddels over een intieme relatie tussen L. en een minister. L. klaagde de uitgeverij succesvol aan voor smaad en haar schade werd vergoed. De uitgeverij klaagt daarop bij het Hof dat de toegekende schadevergoeding excessief was en het recht op vrijheid van meningsuiting was geschonden. Het Hof oordeelde dat een onredelijk hoge vergoeding voor smaad een afschrikkend effect op de vrijheid op meningsuiting kan hebben en er derhalve adequate nationale waarborgen moeten zijn om disproportionele beloningen te vermijden. De waarborgen waren in het onderhavige geval niet effectief. Het nationale recht had de rechter belemmerd om de jury voldoende specifieke instructies te geven over een passend bedrag voor schadevergoeding voor het smaadschrift. De lagere nationale instanties hadden derhalve de jury onvoldoende juridisch begeleid en onvoldoende uitleg gegeven over het berekende bedrag, hetgeen in hoger beroep was verlaagd, waardoor er sprake was van een schending van artikel 10 EVRM.**

- Independent Newspapers v. Ireland: €1.25 million defamation award against newspaper violated Article 10 ([Strasbourg observers](#))**
- Ireland: Judges back newspaper in freedom of expression human rights dispute ([human rights Europe](#))
- Case Law, Strasbourg: Independent Newspapers v. Ireland: **€1.25 million defamation award against newspaper violated Article 10 – Ronan Ó Fathaigh ([informm's](#))**
- Independent Newspapers v. Ireland: €1.25 million defamation award against newspaper violated Article 10 ([Strasbourg observers](#))**
- Strasbourg on excessive libel damages ([UK human rights](#))

EHRM – ARREST – 20 juni 2017 - Bayev ea. t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) - ECLI:CE:ECHR:2017:0620JUD006766709

Zie onder: [LHBT-rechten](#)

EHRM – ARREST – 20 juni 2017 - Ali Cetin t. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) - ECLI:CE:ECHR:2017:0620JUD003090509

Veroordeling voor beledigende uitlatingen in een brief aan ambtenaar naar aanleiding van professioneel conflict in strijd met recht op vrijheid van meningsuiting

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de veroordeling van klager, een accountant, voor het beledigen van een ambtenaar, ten gevolge van opmerkingen die hij maakte in een brief in verband met een professioneel conflict. Hij beschuldigde de ambtenaar na het opstellen van een belastingcontroleverslag aan de stichting waar klager voor werkte, ten gevolge waarvan klager werd **ontslagen, dat hij zich heeft gedragen alsof hij een 'fatwa' gaf (een beslissing door een bevoegde religieuze autoriteit aangaande de Islamitische wet) en vergeleek hem direct met een 'Bekçi Murtaza'** (een fictief karakter in de Turkse literatuur, die wordt afgespiegeld als iemand die zijn eigen principes en waarheden boven alles zet en probeert deze aan anderen op te leggen).

Het hof oordeelt dat de veroordeling van klager onevenredig inbreuk maakt op zijn recht op vrijheid van meningsuiting en dat deze inbreuk niet noodzakelijk is in een democratische samenleving. Het hof overweegt daartoe dat hij deze opmerkingen maakte in reactie op een verslag dat hem directe

schade heeft veroorzaakt, dat hij zijn persoonlijke mening uitte en zijn uitspraken waardeoordeelen betroffen, dat de opmerkingen niet gemaakt zijn in het kader van een open discussie over zaken van publiek belang en dat het ook niet de bedoeling was dat zij het grote publiek zouden bereiken. Dat slechts de laagst mogelijke boete is opgelegd doet daar niet aan af.

📌 Court: Turkey wrong to convict letter critic of civil servant ([human rights Europe](#))

EHRM – ARREST – 27 juni 2017 - **Medžlis Islamske Zajednice Brjko a.O. t. Bosnië-Herzegovina** – [Grote Kamer](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2017:0627JUD001722411

Veroordelingen tot het betalen van schadevergoeding voor het doen van valse beschuldigingen in privé-correspondentie niet in strijd met het recht op vrijheid van meningsuiting

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de veroordelingen van vier organisaties tot het betalen van schadevergoeding in een lasterprocedure. In privé-correspondentie aan de hoogste autoriteit in hun district klagen zij over de sollicitatie van een persoon naar de functie van directeur van een multi-etnisch radio en tv-station in het district.

Het hof stelt vast dat de brief beschuldigingen bevat waardoor de kandidaat in kwestie wordt afgespiegeld als iemand die oneerbiedig en minachtend is in haar meningen en gevoelens over Moslims en etnische Bosniërs en dat de aard van de beschuldigingen dusdanig is dat haar geschiktheid voor de functie van directeur van een multi-etnisch radio en tv-station in twijfel wordt getrokken.

Het hof oordeelt dat klagers deze uitspraken deden, terwijl zij wisten of zouden moeten weten dat deze onjuist waren, en dat zij de juistheid van de beschuldigingen hadden moeten verifiëren zelfs als deze door middel van privé correspondentie aan de autoriteiten bekend worden gemaakt. Daarom dient de beperking van hun recht op vrijheid van meningsuiting een legitiem doel en is deze ook noodzakelijk in een democratische samenleving. Het hof oordeelt voorts dat de nationale autoriteiten erin zijn geslaagd een evenredige belangenafweging te maken tussen klagers vrijheid van meningsuiting en de bescherming van de reputatie van de kandidaat in kwestie, binnen de aan hen toekomende beoordelingsvrijheid.

EHRM - ARREST - 27 juni 2017 - Satakunnan Markkinaporssi Oy en Satamedia Oy t. Finland – [Grote Kamer](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2017:0627JUD000093113

Zie onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

KAMERVragen

Vragen van de leden Öztürk, Azarkan en Kuzu (allen DENK) over hoe de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van demonstratie en de vrijheid van vereniging zich verhouden tot de openbare orde (ingezonden 9 mei 2017). Antwoord van Minister Plasterk ontvangen 29 juni 2017, [Vergaderjaar 2016-2017, Aangangsnummer 2236](#)

Vrijheid van vereniging

EHRM – ARREST – 8 juni 2017 - National Turkish Union en Kungyun t. Bulgarije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) - ECLI:CE:ECHR:2017:0608JUD000477608

De weigering van de Bulgaarse autoriteiten om een vereniging die opkomt voor de belangen van de moslimminderheid in te schrijven is niet noodzakelijk in een democratische samenleving.

De onderhavige zaak betrof de weigering van het inschrijven van een vereniging die opkwam voor de rechten van de moslimminderheid in Bulgarije. Het Hof oordeelde unaniem dat door deze weigering het recht op vrijheid van vergadering en vereniging van verzoekers geschonden is. Het Hof oordeelde met name, in tegenstelling tot de rechtbank, dat er geen dringende maatschappelijk

behoefte bestaat om van een vereniging te vereisen dat deze een politieke partij vormt om politieke doelstellingen te kunnen nastreven, als het niet de intentie van de oprichters is om mee te doen aan de verkiezingen. Het Hof overwoog daarnaast dat de nationale gerechten niet hadden gerefereerd aan enig ondernomen actie van de vereniging of haar leden die de territoriale integriteit of eenheid van het land hadden aangetast, of enige actie of spraak die als een oproep van haat of geweld kon worden beschouwd. De vereniging vormde derhalve geen bedreiging voor de veiligheid van de staat. De weigering was derhalve niet noodzakelijk in een democratische samenleving.

■ Another registration case: *National Turkish Union v Bulgaria* ([law and religion](#))

Witwassen (s)

REGELGEVING EU

Implementatietermijn verlopen: rechtstreekse werking voor Vierde Anti-witwasrichtlijn ([bijzonder strafrecht](#))

Deel II - Algemeen

Algemeen

Brexit

- The Brexit talks: opening positions on the status of UK and EU citizens ([EU law analysis](#))
- The Gamble that Failed: The Brexit Election and what happens next ([EU law analysis](#))

Expertinstituut

European expertise and expert institute ([eeei](#))

Cursus en opleiding

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

Datum	Onderwerp	Titel
e-learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	ie	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
podcast	aanbesteding	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
podcast	milieu & natuur	EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013)
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem

Rechtspraak Europa, 2017, nummer 7 (juli)

Datum	Onderwerp	Titel
webcollege	asiel & migratie	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
4-8 sept 2017	SOCIALE ZEKERHEID	Summer Course on European Social Security, ERA, Trier
11-12 sept 2017	GRONDRECHTEN	The Charter of Fundamental Rights of the European Union, ERA, Trier
11-15 sept 2017	PERSOONSGEGEVENS	Summer Course on European Data Protection Law, ERA, Trier
11-15 sept 2017	AANBESTEDING	Summer Course on European Public Procurement Law, ERA, Trier
18-19 sept 2017	DISCRIMINATIE	Applying EU Anti-Discrimination Law, ERA, Trier
19-22 sept 2017	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht
21-22 sept 2017	FAMILIERECHT	Annual Conference on European Family Law 2017, ERA, Trier
25-26 sept 2017	STRAFRECHT	Investigating, Prosecuting and Adjudicating Criminal Cases in the Online World, ERA, Trier
28-29 sept 2017	IE	Annual Conference on Trade Marks and Designs in Europe 2017, ERA, Alicante
29 sept 2017	STRAFRECHT	Strafrecht in de (Bermuda) driehoek Luxemburg-Straatsburg-Den Haag: EU recht van A-Z voor de strafrechtspraktijk, Bijzonder strafrecht, Den Haag, 10.00 - 17.00 uur
7 nov 2017 nieuw!	GRONDRECHTEN; CIVIEL	De invloed van grondrechten op het privaatrecht, master, SSR, 13.30 uur. Tijdens deze bijeenkomst zal Chantal Mak (hoogleraar fundamentele rechten en privaatrecht, Universiteit van Amsterdam) aan de hand van voorbeelden uit de rechtspraak, onder meer op het gebied van het consumentenrecht en de effectieve handhaving van materiële rechten, ingaan op de historie en achtergrond van de uitwerking van Europese beginselen van civiel recht in de verschillende landen. Vervolgens worden de deelnemende rechters uit verschillende Europese landen aan de hand van casus uitgenodigd om hun ervaringen te delen met betrekking tot de interpretatie en toepassing van Europese beginselen van civiel recht.
24 nov 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten EU-migratierecht II (asiel) **a, OSR, Utrecht
28 nov 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten Gezinsmigratie **a, OSR, Utrecht
13 dec 2017	ASIEL EN MIGRATIE	Actualiteiten EU-migratierecht I (regulier) **a, OSR, Utrecht
18 dec 2017	GRONDRECHTEN	Actualiteiten EU Handvest **a, OSR, Utrecht

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof](#) (ECER website)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\)](#) – nr. 3 2016
- [Brussels law societies](#) (nieuw: nu externe link): december 2016
- [Information note ECHR](#): juli 2016

Strafrecht

- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam \(alleen intern\)](#): juni 2017

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\)](#): januari 2017

Privacy en persoonsgegevens

- [EDPS nieuwsbrief](#), juni 2017

NL prejudiciële verwijzingen

Instantie	datum	ECLI -nummer	onderwerp	zaak nr.	naam	AG	arrest
Raad van State	21 juni 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1609	Gezinshereniging				
Rb Rotterdam	8 juni 2017			C-256/17	Sandd		
Raad van State	24 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1370	kentekenbewijzen				
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	23 mei 2017	200.178.423	IE				
Rb Amsterdam	18 mei 2017	ECLI:NL:RBAMS:2017:3348 ECLI:NL:RBAMS:2017:3355	EAB; overlevering				
Raad van State	17 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1259 ECLI:NL:RVS:2017:1260	milieu; habitatrichtlijn				

Rechtspraak Europa, 2017, nummer 7 (juli)

Hoge Raad	12 mei 2017	ECLI:NL:HR:2017:849	SZ	C-272/17	Zyla		
Rb Rotterdam	11 mei 2017	ECLI:NL:RBROT:2017:3625	diensten; Postrichtlijn				
Raad van State	10 mei 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1252	asiel & migratie				
Rb. Den Haag	20 april 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:4032	asiel	C-213/17			
RvS	19 april 2017	ECLI:NL:RVS:2017:1098	nationaliteit	C-221/17	Tjebbes ea.		
RvS	29 maart 2017	ECLI:NL:RVS:2017:858 ECLI:NL:RVS:2017:869	asiel	C-175/17 C-180/17			
Hoge Raad	3 maart 2017	ECLI:NL:HR:2017:346 ECLI:NL:HR:2017:342	dividendbelasting	C-156/17 C-157/17	Köln-Aktiefonds Deka		
Rb Den Haag	26 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:873	Asiel				
Rb Den Haag	26 jan 2017	ECLI:NL:RBDHA:2017:872	Asiel				
CBb	20 dec 2016	ECLI:NL:CBB:2016:440	Landbouw				
Hoge Raad	9 dec 2016	ECLI:NL:HR:2016:2834	IE	C-644/16	Synthon		
Rb Den Haag	26 okt 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:12824	Asiel & migratie	C-550/16	A en S		
CRvB	26 okt 2016	ECLI:NL:CRVB:2016:4101	SZ	C-551/16	Klein Schiphorst		
Hoge Raad	30 sept 2016	ECLI:NL:HR:2016:2195	invoerrechten kippenvlees	C-522/16	X		
Rb. A'dam	2 sept 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5710	EAB	C-477/16 PPU	Kovalkovas	19.10.16	10.11.2016
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU	Poltorak	19.10.16	10.11.2016
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU	Özçelik	19.10.16	10.11.2016
Hoge Raad	12 aug 2016	ECLI:NL:HR:2016:1866	btw	C-463/16	Stadion Amsterdam		
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1351	vennootschapsbelasting	C-398/16	X BV		
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1350	vennootschapsbelasting	C-399/16	X NV		

Rechtspraak Europa, 2017, nummer 7 (juli)

CBb	4 juli 2016	ECLI:NL:CBB:2016:258	landbouw	C-383/16	Vion livestock		
Rb Den Haag	9 juni 2016	ECLI:RBDHA:2016:6389	asiel & migratie	C-331/16 en C366/16	K. ea.		
Rb Noord-Nederland	18 mei 2016	ECLI:NL:RBNNE:2016:4032	luchtvaartclaim	C-302/16	Krijgsman		11.5.17
RvS	18 mei 2016	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16	Vereniging Hoeksche waards Landschap		
Hof Arnhem-Leeuwarden	19 april 2016	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16	Arts		
Hoge Raad	29 maart 2016	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel & migratie	C-225/16	Ouhrami	18.5.17	
Rb Den Haag	9 maart 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16	Louboutin		
Rb Midden-NL	24 februari 2016	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16	Federatie Nederlandse Vakvereniging e.a.	conclusie 29.3. 2017	
Hoge Raad	29 januari 2016	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16	The Shirtmakers	arrest 11.5. 2017	